

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "תזריע" - שבת "החודש"

כ"ז אדר ב' תשע"ד, (29/03/2014)

מוקדש לע.נ. בתנו היקרה

אודליה פינקלר ע"ה

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ן

נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:
שמעון תורג'מן

תשמונאים	באר-שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים	
18:37	18:35	18:26	18:36	18:20	כניסת שבת
19:34	19:34	19:34	19:34	19:32	יציאת השבת

השעות לפי שעון קיץ

תוכן עניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
1 .	פרשת " תזריע " – על הפרשה	2
2 .	לקח טוב מהפרשה	9
3 .	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	19
4 .	מיצירתם ומורשתם של רבותינו חכמי ספרד ומרוקו	62
5 .	בין אדם לחבירו, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	66
6 .	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	94
7 .	החיים הבריאים	104
8 .	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע זה	109
9 .	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה	112
10 .	רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי בכריכה האחורית	

1. על הפרשה

1.1. נתונים על הפרשה

פרשת תזריע היא פרשת השבוע הרביעית בחומש השלישי – "ויקרא". היא מתחילה בפרק י"ב פסוק א' ומסתיימת בפרק י"ג פסוק נ"ט. שם הפרשה היא המילה השלוש עשר בה פותחת הפרשה:

" וידבר ה' אל משה לאמור: דבר אל בני ישראל לאמור אשה כי תזריע וילדה זכר... בפרשת תזריע יש 67 פסוקים. לרוב פרשת תזריע נקראת במחובר לפרשת מצורע, השנה שנה מעוברת ופרשת תזריע אינה מחוברת לפרשת מצורע. בחלק מהשנים (כמו השנה) קוראים את פרשת תזריע בשבת שלפני ראש חודש ניסן לפיכך קוראים בה גם את הפרשייה הרביעית מ"ארבעת הפרשיות" – פרשת "החודש". מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים לשבעה בפרשת השבוע " תזריע " אומרים חצי קדיש ואח"כ קוראים למפטיר בספר השני בספר שמות פרשת בא (ספר שמות, פרק י"ב פסוקים א-כ"ו) "ויאמר ה'....החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה..."

נתונים סטטיסטיים – מספריים על פרשת " תזריע "

מצוות לא תעשה	מצוות עשה	סה"כ מצוות	סה"כ אותיות	סה"כ מילים	סה"כ פסוקים	סה"כ פרקים	סה"כ שורות בס"ת	ומסתיימת ב-		הפרשה מתחילה ב-	
2	5	7	3,667	1,010	67	2	128	פסוק	פרק	פסוק	פרק
								נ"ט	י"ג	א'	י"ב
9	9	10	8	8	8	5	8	דירוג פרשת " תזריע " בפרשות חומש ויקרא			
22	18	22	48	48	48	46	48	דירוג פרשת " תזריע " בפרשות חמישה חומשי תורה			

1.2. הנושאים בפרשה

פרשת תזריע עוסקת במצוות ברית מילה ובמשך בדיני טומאה וטהרה לילודת זכר או נקבה.

בהמשך עוסקת הפרשה בדיני נגעי הצרעת: שאת, בהרת, מחיה, שחין ומכווה. בדיני בוחק, צרעת הראש ובדיני צרעת הבגד.

1.3. ההפטרה

בשנים בהם פרשת תזריע חלה בשבת רגילה ולא באחת מ"ארבעת הפרשיות" מפטירים את ההפטרה הרגילה של הפרשה – "ואיש בא מבעל שלישה" בספר בלכים ב' פרק ד'.

השנה כאמור פרשת תזריע חלה בשבת החודש לכן מפטירים בה את ההפטרה המיוחדת לשבת "החודש" בספר יחזקאל פרק מ"ה: האשכנזים מתחילים מפסוק ט"ז "כל העם הארץ..." עד פרק מ"ו פסוק י"ז (כולל) – "למען אשר לא יפוצו עמי איש מאחוזתו" – "וידעו כי אני ה'" הספרדים מתחילים מפסוק י"ח "כה אמר ה'..." עד פרק מ"ו פסוק ט"ו (כולל) – "...בבוקר בבוקר עולת תמיד" התימנים מתחילים מפסוק ט' "רב לכם נשיאי ישראל..." עד פרק מ"ו פסוק י"א (כולל) – "ובחגים ובמועדים...ושמן היין לאיפה"

1.4. הקשר בין פרשת "תזריע" להפטרותה

פרשת תזריע עוסקת כאמור בדיני טומאה וטהרה בדיני נגעי הצרעת: שאת, בהרת, מחיה, שחין ומכווה. בדיני בוחק, צרעת הראש ובדיני צרעת הבגד.

בהפטרה זו מסופר על נעמן שר צבא של מלך ארם שלקה בצרעת ונרפא ממנה ע"י אלישע הנביא

1.5. תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת " תזריע "

א. בזמן בית המקדש, אשה לאחר לידתה היתה מביאה קרבן לבית המקדש. במידה ומצבה הכלכלי היה טוב היתה מביאה כבש בתור קרבן ואם לאו היתה מביאה שני תורים או שני בני יונה שהיו זולים יותר.

ב. מצוות ברית המילה מופיעה גם בפרשתינו. "וביום, השמיני, ימול, בשר ערלתו". כידוע אחת מהמצוות הראשונות אשר ניתנו לאברהם אבינו (מאות שנים לפני שנתנו לעם ישראל עשרת הדברות) הינה מצוות ברית המילה שבה מחוייב כל אב בישראל למול את בנו כאות לברית הקיימת בין עם ישראל לבין הקב"ה "והקמתי את בריתי ביני ובינך, וביין זרעך אחריו לדרתם לברית עולם: להיות לך לאלהים, ולזרעך אחריו. ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגריך, את כל ארץ כנען, לאחוזת, עולם; והייתי להם, לאלהים. ויאמר אלהים אל אברהם, ואתה את בריתי תשמר אתה וזרעך אחריו, לדרתם. זאת בריתי אשר תשמרו, ביני וביניכם, וביין זרעך, אחריו: המול לכם, כל זכר. ונמלתם, את בשר ערלתכם; והיה לאות ברית, ביני וביניכם. ובן שמינת ימים, ימול לכם כל זכר לדרתיכם". אגב, גם המוסלמים צאצאיו של ישמאל בן אברהם גם מחוייבים בברית המילה ואולם בגיל 13 "וישמעאל בנו, בן שלש עשרה שנה: בהמלו את, בשר ערלתו".

ג. בזמן המקדש, אדם שהופיעו בגופו פצעים מסוגים מסוימים המפורטים בתורה, ("נגע צרעת") עליו להתייחס אליהם לא כאל מחלה פיזית הדורשת טיפול רפואי, אלא כאל 'אות' משמים שהתייחסות אליו והטיפול בו הינם בצד הרוחני. מופיע בספר במדבר שמרים אחותו של משה חלתה בצרעת לאחר שדברה בגנות ציפורה אשת משה. "ותדבר מרים ואהרן במשה, על אדות האשה הכשית אשר לקח..... ויחר אף ה' בם, וילך. והענן, סר מעל האהל, והנה מרים, מצרעת בשלג". מי שקובע את חומרת המחלה הינו הכהן.

ד. בזמן בו הנגע על גופו של האדם, עליו להתנהג כאדם נזוף, בגדיו פרומים, ראשו פרוע (אסור לו להסתפר או להתגלח), ועליו להכריז על עצמו שהוא טמא, כדי שיתפללו עליו ובכל התקופה נמצא "בדד מחוץ למחנה".

ה. קיימים נגעים המופעים בבגדים, כגון בגד שיש בו נגע ירקרק או אדמדם, שאם הכהן איבחן את הנגע כאחד הנגעים המפורטים בתורה יש פעמים שצריך לשרוף את הבגד. נגע צרעת מופיע גם בקירות הבית וגם אז במידה ומתברר שהנגע חזק יש להרוס את הקיר עליו מופיע הנגע

1.6. מברכין את חודש ניסן תשע"ד

הכרזה על זמן המולד של החודש

יש נוהגים להכריז בשעת קריאת "יהי רצון" על זמן המולד:

המולד יהיה בליל שני, 3 בלילה, 54 דקות ו - 9 חלקים.

ברכת החודש

מִי שֶׁעָשָׂה נִסִּים לְאַבוֹתֵינוּ וּמִמְצָרִים גְּאָלָם. הוּא יִגְאֵל אוֹתָנוּ וַיֵּשִׁיב בָּנִים
לְגִבּוֹלָם. בְּסִימָן טוֹב יִהְיֶה לָנוּ רֵאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן בַּיּוֹם שְׁלִישִׁי.
יַחַד־שֶׁהוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָלֵינוּ וְעַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּכֹל מְקוֹם שֶׁהֵם.
לְטוֹבָה וְלְבִרְכָה. לְשִׁשׁוֹן וְלְשִׁמְחָה. לְיִשׁוּעָה וְלְנַחְמָה.
לְפִרְנָסָה וְלְכֹל־כְּפֹלָה טוֹבָה. לְשִׁמּוּעוֹת טוֹבוֹת. וְלְבִשׁוּרוֹת טוֹבוֹת.
וְלְגִשְׁמִים בְּעֵתָם. וְלְרִפּוּאָה שְׁלֵמָה. וְלְגִאֲלָה קְרוּבָה. וְאָמְרוּ אָמֵן:

2. לקח טוב מהפרשה

2.1. "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי.

מעשה במראת קסמים / ר' משה רוט

סיפור האגדה על "שלגיה ושבעת הגמדים", ידוע ומוכר לכולנו.

עיקרו של הסיפור עוסק, במלכה יפה רשעית וגאוותנית, שהיתה ניצבת מידי בוקר מול ראי הקסמים שלה ושואלת:

מְרֵאָה מְרֵאָה שְׁעַל הַקִּיר,

מִי הֵיפָה בְּכָל הָעִיר?!

וְהַמְרֵאָה עֲנָתָה: גְּבִרְתִּי הַמְּלָכָה, אֶת הֵיפָה בְּכָל הַמְּמַלְכָה!

הצרות החלו, כאשר שלגיה התבגרה ומראת הקסמים ענתה:

כָּאֵן גְּבִרְתִּי אֵין יִפָּה מִמֶּךָ,

אֵךְ יִפִּיָה שֶׁל שְׁלֵגִיָה עוֹלָה עַל יִפִּיָךְ.

המלכה שקנאתה בערה בה, ביקשה לרצוח את שלגיה ולפתור את הבעיה...

ומכאן ואילך, העלילה רק הולכת ומסתבכת.

כל מערכות הבקרה בעולם, (הכימיות, הביולוגיות והטכנולוגיות...), מבוססות על קבלת משוב – "פידבק", מהו המצב העכשווי ובהתאם לכך, מבצעת מערכת הבקרה "תיקון" לכיוון הערך הרצוי.

כך למשל, אנו מיישרים את הגה המכונית בסיוס פניה, כאשר הרכב הגיע לזווית הרצויה. וכך גם מערכת הלב לב מפסיקה להפריש את הורמון

האינסולין, כאשר רמת הגלוקוז (סוכר) בדם, מתייצבת סביב רמת הסוכר הרצויה.

ומה קורה בתחום האימון האישי? האם גם כאן היינו שמחים לקבל משוב על מעשינו?!

או שמא אנו כאותה מַלְכָּה – מוכנים לשמוע רק את התשובה הרצויה והמתאימה לנו...

פרשת השבוע – פרשת "תזריע", עוסקת גם בנושאי נגעי הצרעת.

לא, אין מדובר כאן במחלה המוכרת בשם "מחלת הנסן", אלא בנגעי עור בלתי מזיקים ולא מדבקים, אך כאלה שבהחלט גורמים לחוסר נוחות.

סימנים מוזרים אלה, מתחילים להופיע בקירות ביתו של האדם, עבור לבגדיו ומשם, לגופו.

הנגעים הינם רוחניים והטיפול הינו בהתאם להנחיית הכהן (ה"רופא" וה"מנחה" הרוחני). טיפול הכולל גם הרחקה מן המחנה (התבודדות ועשיית חשבון נפש...), הבאת קורבן ועוד.

ומהי הסיבה לצרעת הזאת: המצורע נענש בגלל שהוציא שם רע על מישהו. והדבר רמוז בשם מְצַרֵּעַ – "מוציא שם רע" (דברי ריש לקיש, ערכין, טו ע"ב).

וכך היה הדבר אפילו אצל משה רבנו.

כאשר משה רבנו מקבל מן הקב"ה את השליחות לגאול את בני ישראל ממצרים, הוא תוהה ושואל: "... וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ ה' " (שמות ד, א).

בני ישראל לא יאמינו לי ולא יקבלו אותי כשליח ה' לגאולה, טוען משה רבנו.

לכן, מצייד הקב"ה את משה בשלשה ניסים, שמטרתם לשכנע את בני ישראל ואת פרעה שמושה הוא אכן שליח ה'.

אולם בצד האותות והמופתים (ניסים) ישנה גם הבעת חוסר שביעות רצון מצד הקב"ה, על ספקנותו של משה ועל חוסר ה"קרדיט", שהוא נותן לעם ישראל...

ואכן, במהלך המופת השני לוקה משה בצרעת בידו, צרעת המופיעה ונעלמת באופן ניסי.

צרעת היא צרעת... ויש כאן מעין כרטיס אזהרה מעין הקב"ה למשה, בעקבות חוסר האמון שהוא הביע בעם ישראל והשם הרע שהוא הוציא להם... וכך אומר המדרש:

אמר לו הקדוש ברוך הוא (למשה). אתה אמרת (על בני ישראל) זיהן לא יאמינו לי, ואני יודע שהן מאמינים בני מאמינים... חייד שאתה לוקה בצרעת, שכל המוציא שם רע על חברו לוקה בה, שנאמר 'זאת תהיה תורת המצורע' – המוציא (שם) רע (פסיקתא זוטרתיא [לקח טוב] שמות, פרק ד סימן ו).

וכך היה הדבר גם אצל מרים אחות משה, כאשר דברה על גיסתה – ציפורה, אשת משה.

הצרעת הינה מעין כרטיס אזהרה צהוב (או אדום...), המהווה משוב אלוקי ישיר על מעשינו. מעין "מראה" ניסית – פלאית, המראה לנו את המצב הרוחני האמיתי שלנו... ("עיין ערך" מעשה שלגיה בו פתחנו...).

וכך אומר המדרש:

ואף בנגעים כן. בתחילה הן באין על ביתו, אם חזר בו מוטב ואם לאו באים (הנגעים) על הבגדים... חזר בו מוטב ואם לאו... אח"כ הן (הנגעים) באין על גופו... (רות רבה [וילנא] פרשה ב).

זו ממש "תורת השלבים": בשלב ראשון, מקבל האדם "סימני אזהרה" בקירות ביתו, בשלב השני בכליו ובגדיו ורק אחר כך בגופו.

לכאורה, זה לא נעים ואפילו מפחיד... כי כולם רואים ויודעים על הצרעת הזאת... ועל משמעותה.. אבל זו בהחלט זכות מיוחדת, לקבל משוב אמיתי, עדכני, עכשווי, ומיידי, על מעשינו, כדי שנספיק לתקן...

ומ"תורת המצורע", נעבור ל... מגילת רות.

המגילה פותחת במעשה עזיבתם של אלימלך ונעמי את בית לחם בתקופת הרעב ומעברם למואב. הקב"ה רוצה להעביר למשפחה את המסר שעליהם לחזור לבית לחם וגם כאן זה נעשה בשלבים: בתחילה מתו הסוסים והחמורים, בהמשך מת אלימלך ואחר כך, מתים גם מחלון וכליון.

את ההשוואה בין מעשה מגילת רות ו"תורת המצורע", עושה המדרש שהבאנו.

ביסוד השוואה זו, ניצבת ההבנה שהמשוב האלוקי ב"שיטת השלבים", אותו משוב שעבד ב"תורת המצורע" ואינו קיים עוד כיום לצערנו (ואולי גם להקלתינו ולנוחותינו...), ממשיך להתקיים בדרך אחרת - דרך המציאות...

הקב"ה מדבר אלינו דרך המציאות... ועלינו רק להיות קשובים ולהתבונן...

ומדוע המשוב האלוקי הזה של "תורת המצורע", אינו קיים עוד?

כי כנראה שאין לנו (ולדורות הקודמים...) את עוצמות הנפש להתמודד עם ה"משוב" הפומבי הזה... ולכן הקב"ה עבר למשוב פחות פומבי, שיותר קשה לראות לפענח ולהבין אותו. והאתגר מונח לפנינו - "לקרוא" את המציאות....

מהן התובנות שלנו?

כל אחד מאיתנו, מוזמן לחפש את "מראת הקסמים" האמיתית שלו, כדי לקבל משוב קבוע ושוטף על יכולותיו, חוזקותיו ומעשיו. כאשר את תפקיד ה"ראי" יכול למלא, בן או בת הזוג ואפילו חבר/ה.

כל מה שעלינו לעשות זה בעיקר להקשיב, להתבונן ולהפנים.

זאת ועוד, הקב"ה (בכבודו ובעצמו...) "מדבר" אילינו ומפדֵּבֵק (מילת סלנג חדשה שמשמעותה – נותן לנו משוב – פידבק) אותנו דרך המציאות. אנחנו רק צריכים להיות מודעים וקשובים לכך ולנסות להבין...

ומכאן לתובנה נוספת, מסופה של אגדת שלגיה.

המלכה המרשעת, מנסה שוב ושוב לרצוח את שלגיה כדי שהיא – המלכה, תישאר האשה היפה היחידה בכל העיר.

שלגיה נוגסת בתפוח המורעל שהמלכה הכינה לה ושוקעת בתרדמת נצח. כאשר הנסיך המאוהב, מעביר את שלגיה אל ארמונו, נפלט התפוח המורעל מגרונה במהלך טלטולי הדרך והיא קמה לתחיה.

מי ש"נרדם" (כשלגיה...), צריך לקוות ולייחל לרגע ההתעוררות שישב אותו לחיי רוח, חיים של עשייה, יצירה והתקדמות, תוך קבלת משוב חיובי ו"פִּוּרָה" מסביבתו, כדי שיוכל לכוון את עצמו, לדרך הנכונה...

בברכת שבת שלום,

משה רוט

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל:

nekudatova.roth@gmail.com

אהבת? הפץ בין חבריך

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה הברית שבינינו / ניר אביעד

פרשת "תזריע" עוסקת ברובה בדינים שונים הקשורים לטומאה ולטהרה והיא נפתחת בדרך ההיטהרות של היולדת לאחר הלידה. בין הפסוקים העוסקים בכך, נמצא גם הפסוק: "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בֶּשֶׂר עֶרְלַתּוֹ", אשר על פניו נראה שלא קשור לדיני ההיטהרות של היולדת. כזכור, עם מצוות ברית המילה נפגשנו כבר בעבר בספר "בראשית": "וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם וְאַתָּה אֵת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר. אֵתָּה וְזֶרְעֶךָ אֲחֻרְיָךְ... הַמּוֹל לְכֶם כָּל-זָכָר. וְנִמְלַתֶם אֶת בֶּשֶׂר-עֶרְלַתְכֶם. וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית, בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם". לחזרה הזו על המצווה, ועוד באמצע ההנחיות הקשורות לדיני הלידה, משמעות רבה והיא אינה מקרית. בעצם ה"ערבוב" בין הנושאים, התורה אומרת לנו שללידתנו עצמה אין ערך ומשמעות אמתית אם אנחנו מגיעים לעולם ולאחר מכן מתים באותו האופן שבו נולדנו. לחיים שלנו יש מטרה וחשיבות נעלה, ולכן אסור שנעביר אותם בסתמיות, ריק רוחני ורדיפה אחר הנוחות וההנאות לבדן. לפעולת המילה, מעבר להיותה אקט פיזי שנעשה בזכרים בני שמונה ימים, ומעבר להיותה תזכורת מוחשית לקשר התמידי בין היהודי לבורא העולם, יש משמעות אדירה שרלוונטית לכולנו – גברים ונשים כאחד, ולכן חשוב להבינה ו"ללקט" את אותם מסרים ופנינים שחבויים בה אל חיינו כאן ועכשיו.

במבט ראשון פעולת המילה נראית כמו אכזריות לשמה וכטקס פגאני ופרימיטיבי. לוקחים עולל רך בימים, שלא יכול להתנגד או לבחור האם הפעולה מתאימה לו או לא, וחותכים אותו בבשר החי. איפה המועצה לשלום הילד ובג"צ כשצריכים אותם?! ובכל זאת, חרף כל "הגיון" וחרף כל "הסבר רציונאלי", באדיקות רבה העם היהודי שומר על המצווה היקרה הזו כבר 4,000 שנה. למרבה הפלא, 99% מההורים מלים היום את ילדיהם, וזאת למרות שלא בהכרח כולם (בלשון המעטה) מקפידים על קיום כל שאר המצוות. הזדמן לי לשמוע חילונים שמתרצים את המעשה הזה באומרם כי הם לא רוצים שהילד יהיה חריג בחברה ולכן מלים אותו.

אני מאמין שהסיבה עמוקה הרבה יותר. בתקופתנו בה "להיות שונה וייחודי" נתפס בציבור הרחב כמעלה ולא כחיסרון, זה לא מה שמביא את ההורים לבצע פעולה כה לא פשוטה בבנם. לעניות דעתי, בלב של כל יהודי, כולל מי שהתרחק מאוד, יש ניצוץ יהודי ונשמה זכה ומתוקה שלא ניתן לפגוע בה וששום רעיון שכלי לא יכול לשכנע אותה אחרת. אותה נקודה אומרת לנו שברית מילה היא הקשר הכי בסיסי ובלתי אמצעי שלנו עם הקב"ה (כפי שרמוז במשפט שאמר איוב "מבשרי אחזה אלוקה"), ולכן אף אחד לא מוכן, בין במודע ובין שלא במודע, לוותר על הקשר שלו ושל ילדיו עם אבינו שבשמיים.

כדי להבין טוב יותר את המהות הרוחנית של ברית המילה כדאי לחזור למדרש "תנחומא" ולהסבר היפה המופיע בו לפיו לאדם הראשון לא הייתה עורלה וכי רק בזמן החטא הוא משך בעורלתו והיא התגלתה. במדרש זה מוצפן סוד ברית המילה ולפיו קודם החטא חי האדם הראשון במימד רוחני של שלמות, אשר כולו היה אור ללא מוות או כאב. לאחר החטא נפל האדם למציאות שכולנו מכירים לצערנו טוב מידי של פירוד, חושך וסבל, כאשר העורלה מכילה בתוכה את הריכוז הגדול ביותר של אנרגיה שלילית. זאת הסיבה לכך שכל עוד היה האדם הראשון ישות רוחנית טהורה, לא הייתה לו עורלה. מיד לאחר החטא, כאשר נוצרו השליליות והחשיכה, נוצרו גם הגבולות של עולם החושים והדמיון, ועימם הופיעה מיצגן – העורלה הפיזית.

על פי הקבלה, לכל דבר בעולם יש פנימיות ויש חיצוניות/קליפה, אשר מכונה בספר הזוהר גם כ"עורלה". היכן שיש קליפה האור שקיים באותו הדבר לא יכול להתגלות. המשימה שלנו בעולם היא להתגבר על הקליפות שישנן בכל דבר/עשייה/התמודדות/מפגש ולגלות את העומק, היופי והחוכמה שיש בכל מציאות. העורלה הפיזית היא הקליפה הכי ראשונית והכי משמעותית שיושבת עלינו והסרתה מאפשרת לנו להתחיל את המסע השלם של חיינו לגילוי כוחות הנפש והנשמה שטמונים בכל אחד מאתנו.

בעצם העשייה האקטיבית של הורדת החלק המיותר עמו נולדנו אנחנו למעשה מודים ומכירים בעובדה שגם בנפש אנחנו לא נבראנו שלמים ומושלמים ושעלינו לעמול ובצורה אקטיבית להסיר את החלקים המיותרים שקיימים בנו. כמו שישנה עורלה פיזית ישנה גם עורלה על הלב, כפי שאנו למדים מהציווי בספר "דברים": "ומלתם את ערלת לבבכם". אותה עורלה בלב ובנפש באה לידי ביטוי ברגשות השלילים שלנו, בכעס, בקנאה, בעצבות, בתחרותיות ובקנאה, אשר לא מאפשרים לנו להתחבר אל האור והיופי האלוקי ובעצם שומרים אותנו בתוך הקליפה של האגו והאהבה והדאגה העצמית המוגזמת, שנחשבים למקור הבעיות שלנו בעולם.

הסבר חשוב נוסף על המהות של ברית המילה ניתן ללמוד מתוך הוויכוח המפורסם המופיע גם הוא במדרש "תנחומא" בין רבי עקיבא ובין טורנוס רופוס, הנציב הרומאי ששלט באותה התקופה בארץ. רופוס ניסה לקנטר ו"לעקוץ" את ר' עקיבא, ולכן שאל אותו: "מעשיו של מי מושלמים/מתוקנים יותר, של הקב"ה או של האדם?". רופוס ציפה שהוא יענה לו שמובן מאליו שמעשי הבורא הם המושלמים והנעלים ביותר, אולם להפתעתו ר' עקיבא ענה שמעשי האדם מתוקנים יותר. כדי להסביר לו את תשובתו ר' עקיבא שאל אותו: "מה אתה לובש עליך, האם צמר ופשתן גולמיים או את אותם החומרים רק לאחר שבני אדם עיבדו והפכו אותם לבגד?", וכן "מה אתה אוכל, האם את השיבולים והשעורים ישירות מהשדה או את אותם החומרים לאחר שקצרו, טחנו, לשו ואפו אותם בעבורך?". רופוס הרומאי הבין את המסר וענה: "אם כך – ניצחת אותי. אני ציפיתי שתגיד שמעשי הקב"ה מושלמים יותר ואז תכננתי להכשילך ולשאול מדוע אתם היהודים עושים ברית מילה ומתקנים את מעשה הבורא, אולם בדבריך אתה כבר ענית שהקב"ה ברא את הבריאה בצורה כזו שהוא חפץ שאנחנו נשלים אותה".

בדבריו העמוקים ר' עקיבא הסביר לרומאי את הפסוק: "אשר ברא אלוקים לעשות". ה' ברא את העולם המופלא שבו אנו חיים, אבל ציווה

עלינו להמשיך את המלאכה ולעשות למען תיקונו והשלמתו הסופית. ברית המילה, אם כך, היא השותפות של האדם בבריאה. האדם לא שלם עד שאביו מל אותו ומסיים את מלאכת הבריאה של הקב"ה. אם נחשוב על זה נבין עד כמה זה מדהים! אנחנו מסיימים את העבודה האלוקית. מה אפשר לבקש יותר מזה?!

הקב"ה בכוונה הותיר את הטבע פגום כדי שאנחנו נוכל לתקנו. לא מוטל עלינו להילחם בטבע, אלא לשפר אותו. ההבדל בין המהול לבין הערל אינו בעורלה שהוסרה – אלא בגוף שנשאר. גופו של המהול אינו עוד גוש טבעי של חומר, אלא גופו של עובד ה', שקיבל דמות חדשה, ולא נשאר כבול לצורה שעמה נולד. במובן זה, המילה מביעה מסר רוחני אדיר: הטבע פגום ולא מושלם. אל לנו להשלים עם אירועים ותופעות בטבע החיצוני, ובעיקר לא עם נטיות ותאוות בטבע הפנימי. איננו מצויים להילחם בטבע – אך עלינו לתקנו, ולא לקבלו כמו שהוא. לא כל מה שטבעי הוא גם טוב, ולא כל מה שטוב הוא גם טבעי.

בעצם קיום טקס הברית אנחנו מצהירים שאנחנו יודעים שבאנו לעולם כדי לעבוד על עצמינו ולהסיר את המיותר. "אדם לעמל יולד", ולכן אסור לנו "לזרום" עם מי ומה שאנחנו. מי שחי את חייו "כאילו אין מחר" וחושב שכל הסיפור הזה שנקרא "החיים" נגמר אחרי מאה ועשרים שנה, כשגופו מושם בקבר ומשמש מזון לתולעים, ועל כן תכלית החיים מבחינתו היא ליהנות בעולם הזה בכל דרך אפשרית, טועה טעות מרה. על פי האמונה היהודית, יש המשכיות לחיים הזמניים האלה. תחנת המעבר הזו, "המסדרון" בשפת הרמח"ל, היא אומנם זמנית וברת חלוף, אבל המעשים שלנו פה יקבעו את עתידנו בעולם הנצח. מי שמשכיל להבין זאת מתייחס אחרת לכל עשייה ולכל בחירה וכבר לא מרשה לעצמו לעשות כל דבר העולה על רוחו. "יצר לב האדם רע מנעוריו" אומר לנו הקב"ה כבר בפרשת "נח". לא, אין זו טעות בפס הייצור. הקב"ה שתל בחלק הכי עמוק וראשוני בתוכנו את העורלה על הלב כדי שנגיע לכאן לעולם ונסיר אותה. זאת אחת מהמטרות העיקריות לבואנו לעולם. תיקון המידות אינו פשוט

כלל וכלל ובאופן טבעי אנחנו נמשכים לעשיות אחרות שמסבות לנו הנאה מידית. אדם חכם ישכיל להבין שדווקא בתיקון המידות והתגברות על היצרים והתאוות הוא נהיה אדם שלם ואמתי יותר. את האנשים האחרים אנחנו צריכים לאהוב כמו שהם מבלי לרצות לשנות אותם, אולם את התכונות השליליות שלנו אסור לנו לקבל ויש לעמול לשנותן. דוד המלך כתב בספר "תהילים": "הזורעים בדמעה – ברינה יקצרו" ויש באמירה זו רמז ברור לתהליך התיקון והעידון שאנחנו נדרשים לו. תהליך זה מורכב ודורש תעצומות נפש, אולם מי שזוכה והשתחרר מאותם יצרים רעים הוא בן חורין אמתי ששום קושי ושום רוח לא תוכל לכופף ולשבור אותו. בכלל, להיות יהודי זה דבר כמעט אל טבעי. אנחנו מנסים להתגבר על היצרים והמידות הבהמיים עימם נולדנו ואין דבר קשה ומאתגר מזה. מסיבה זו נהג הבעל שם טוב לאכול בכל ערב שבת דגי סלומון, אשר הזכירו לו שכמו שדגי הסלומון שוחים נגד הזרם, כך גם עליו כפרט ועלינו ככלל לשחות נגד הזרם של החיים ולא לקבל ולעשות כל דבר ש"בא לנו" וש"מתחשק לנו" לעשותו. העובדה כי ברית המילה מתבצעת ביום השמיני לאחר לידתו של הילד מרמזת לרעיון זה של התעלות מעל לטבע הגשמי והרגיל. בתורה יש לכל ההתייחסויות למספרים משמעות גדולה. המספר שש, שבא לידי ביטוי בששת ימי השבוע וששת ימי הבריאה, מסמל את העולם הטבעי שלו ארבעה כיוונים (צפון, דרום, מזרח ומערב) בתוספת מעלה ומטה. שבע מוסיף יסוד רוחני לזה הטבעי, והוא מתבטא בעיקר ביום השביעי בו אנו זוכים לנשמה יתרה ולתוספת לרוחניות הרגילה של שאר ימות השבוע. שמונה, לעומת זאת, מתעלה לגמרי מעל הטבע ולא כפוף לו והוא מסמל ממדים אחרים לחלוטין במציאות, כפי שבא לידי ביטוי בנס שמונת ימי החנוכה, וכמובן בטקס ברית המילה בו נרמז לנו שלהיות יהודי אמתי פירושו להתעלות מעל המגבלות הפיזיקאליות של חוקי הטבע ומנהגיו. מיקומו של החתך דווקא באיבר הרבייה אינו מקרי וגם הוא מרמז על העבודה הרוחנית שעלינו לעשותה. לאדם יצרים ותאוות רבות, החל מיצר

האכילה והזלילה ועד לתאוות הכבוד והממון, אולם, על פי דעת חז"ל ורוב הרבנים הגדולים מאז, התאוה החזקה ביותר היא דווקא יצר המין, אשר מניעה אנשים רבים ובכוחה להכשיל גם את הטובים שבנינו. ברית המילה נעשית באיבר המזוהה עם תשוקותינו הטבעיות הגדולות ביותר, ומזכירה לנו בכך את הכוח הרוחני שקיים בהתעלות מעל תאוות הגוף. היהדות אינה מדברת על התנזרות ממין, ולהבדיל מכתות או שיטות רוחניות אחרות, מנחה אותנו: "פרו ורבו", ובכך גם מעודדת את המשכיות הדורות וגם מכירה בחשיבות שבמתן פורקן לאותה תאוה במסגרת סייגים וגבולות ברורים. אותה ברית למעשה באה להזכיר לנו בכל פעם מחדש שאת יצר המין יש לנתב למקומות ולאפיקים הנכונים. בעזרת הכוח המיני ניתן לעשות את המופלא ביותר כהולדת ילדים, או לחלוטין להיות גרוע מחיית טרף ולהשתמש בו לאונס. בתחום זה, כמו בתחומים רבים נוספים, אם לא נשים לעצמנו גבולות בקלות ניתן להידרדר לעשות שאינן מוסריות. אונס היא אומנם דוגמא ברוטלית וקיצונית, אולם קיימות דרכים אחרות לפגוע בזולת מבלי להיחשב ל"עברייני צמרת" כדוגמת לדבר לשון הרע, לגזול, לשקר ולהתנהג באנוכית. תפקיד ברית המילה להזכיר לנו שעלינו להגיד "לא!" ליצר הרע על ביטויו ואופני הופעתו השונים ולהתנגד לכל הפעולות המאוסות האלה.

עד כה התייחסנו למשמעותה של המילה כאקט פרטי, אולם, כידוע, המילה אינה רק מעשה פרטי של אדם בודד והיא מהווה ברית לאומית כללית של כל בני העם. אברהם אבינו נדר שיחנך את זרעו לעבוד את הקב"ה בדבקות ובתמורה הבטיח הקב"ה לערוב לקיומו של העם היהודי לעולמי עד. הבטחת ה' כי זרעו של אברהם ישרוד לנצח כעם היא בניגוד לחוקי הטבע. ההיסטוריה הוכיחה שוב ושוב כי אפילו החזקות שבאומות על פני האדמה חייבות בסופו של דבר להיעלם לתהום הנשייה (כדוגמת המצרים, היוונים והרומאים). והנה, היהודים, למרות היותם עם מועט במספר עדיין כאן, חיים וקיימים. עובדה זו מספקת הסבר נוסף מדוע נעשה

סימן המילה דווקא על איבר הרבייה שכן הדבר מסמל את הרעיון כי זרעו של העם היהודי לא יכחד לעולם.

פעולת המילה, הנעשית בכל הזכרים, מזכירה לנו את אותו קשר ישיר עם הבורא ואת השייכות החברתית והלאומית שלנו. אף אחד מאתנו לא בחר להיות יהודי. לצד האמונה שיש לנו כעם תפקיד מפתח בהתפתחות הרוחנית של העולם, אנו משלמים מחיר כבד על העובדה שתמיד היינו ותמיד נהייה כה שונים משאר אומות העולם. לאורך כל ההיסטוריה שנאו ורדפו אותנו בגלל אותו ייחוד ואותו תפקיד והיה עלינו להתגבר על אינסוף קשיים פיזיים ולדבוק באמונה וברוחניות. ע"י ברית המילה אנחנו בעצם מזכירים לעצמינו: "אנחנו יהודים, זה לא מקרי ואינו סתמי. יש לנו תפקיד ואחריות גדולה בעולם ועלינו להתעורר מהבלי השעה ולעשותו".

האתר העסקי החדש שלי עלה לאוויר. אשמח לחלוק אותו עם קוראיי הנאמנים:

www.wise-planning.co.il

א . סיכום מתומצת של פרשת תזריע

בפרשה הקודמת למדנו על תורת בעלי החיים. השבוע עוברת התורה לדון בתורת האדם – במצבי טומאתו ובדרכים לטהר אותו מן הטומאה

בפרשה הקודמת למדנו על תורת בעלי החיים ; על סוגי החיות הטהורות והטמאות ועל דיני הקורבנות מהחי.

בפרשת השבוע עוברת התורה לדון בתורת האדם – במצבי טומאתו ובדרכים לטהר אותו מן הטומאה. חכמינו ז"ל מסבירים את הסיבה לסדר זה: "כשם שיצירתו של האדם (היתה) אחר כל בהמה, חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר בהמה, חיה ועוף".

הטומאה הראשונה בסדר חיי האדם היא טומאת היולדת. לאחר צאת התינוק מרחם אימו, נטמאת האם, ובסיום ימי טומאתה, עליה להביא קורבן הודיה לה'.

יש מפרשים כי הקורבן הוא כפרה על כך שבעת צירי הלידה, כשתקפו עליה כאבים עזים, נשבעה שלא תלד שוב ועל שבועה זו היא מביאה קורבן לכפרה.

בהזדמנות זו גם מצווה התורה על עשיית ברית-מילה לרך הנולד ביום השמיני ללידתו.

הטומאה החמורה בחיי האדם היא הצרעת והיא קיימת בשלושה מישורים: באדם עצמו, בבגדיו או בביתו.

באדם מופיעה מחלת הצרעת בצורת פצעים לבנים כשעליהם שערות לבנות, וחומרת המחלה מאובחנת על פי חוזק הלובן לדרגותיו השונות (שאת, ספחת, בהרת).

האדם הנגוע במחלה פונה אל הכהן, והוא – אם סימני המחלה ברורים בעיניו – מכריז על טומאת המצורע.

אך אם מתעורר ספק כלשהו, נשלח המצורע להסגר למשך שבוע. אם המחלה לא התפשטה, נקבעה טהרתו ואם פצעיו גדלו הוא נשלח לעוד שבוע ימים שלאחריו קובע הכהן באופן סופי אם הוא טהור או לא.

טיפול שורש

“אני צריך עקירה”, הודיע המטופל לרופא השניניים. “אין בעיה, שב”.

“רגע, איך אתה מתכוונן להרדים?”, תהה הלה למראה הצבת שביד הרופא. “לא ניתן להרדים בכזה מצב”, ענה הד”ר. “אם אין הרדמה אני לא פותח את הפה”, סירב הפצינט.

הרופא הסתודד עם האסיסטנטית, וזו תקעה סיכה ארוכה ברגלו של הפצינט, מרוב כאב הוא צרח והרופא דחף את ידו פנימה ועקר במהירות את השן ללא הרדמה. לאחר העקירה שאל הרופא “נו, איך היה?”.

“כואב, אבל מעולם לא ידעתי ששורשי השן מגיעים עד הרגל”...

במשפט המפורסם שנערך ברוסיה בשנת תער”ב, העלילו אנטישמים על מנדל בייליס עלילת דם. האווירה ברחוב הרוסי הייתה מתוחה וטעונה והיהודים שחששו מפוגרום אכזרי שייערך בהם – גייסו סוללת עורכי דין ידועי שם על מנת להפריך את הטענות השקריות. בין השאר מכיוון שאחת הטענות התבססה על כך שבתלמוד נכתב במפורש: “אתם קרויים אדם ואין עכו”ם קרויים אדם” ולכן, טענו התובעים, מותר ליהודים לרצוח גויים, הוזמן הרב יעקב מזא”ה [מזרע אהרן הכהן] להסביר את המובאה.

כשהגיע תורו לשאת את דבריו אמר הרב כך: “בלשון הקודש ישנם ארבעה שמות ‘נרדפים’ – אנוש, גבר, איש, אדם. שלושת השמות

הראשונים ניתנים לקריאה הן בלשון יחיד והן בלשון רבים – אנשים, גברים, אישים. אולם המילה 'אדם' אינה ניתנת לקריאה בלשון רבים.

“הלא תבין כבוד השופט, הגויים מוגדרים או כיחידים – כל אחד לעצמו, או כהרבה אחדים בודדים; ברם, רק העם היהודי יכול להתהדר בתואר הנפלא שהוא חטיבה אחת שאינה נראית כלל כמורכבת מאנשים רבים, כולם מרגישים גוף אחד ונשמה אחת. אם כן, צדקו חז"ל באומרם אתם אלו שיכולים להתהדר בתואר 'אדם' שמבטא אחדות, ואין העכו"ם יכולים להיקרא 'אדם'.

“ההוכחה הטובה ביותר לדברי, תהווה העובדה שהריצו אותי מאות קילומטרים מביתי לכאן רק כדי להגן על יהודי שאיני מכיר, ואלמלא באתי היה מתרחש פוגרום נוראי בכל היהודים. הלא כל בעל שכל יודה, שאף אם נניח שהנאשם חטא – שאר היהודים מה עשו? מסתבר שגם אתם מודים בעובדה שאנו מוגדרים 'אדם' אחד...”.

דיני המצורע מתחילים בפרשתנו בפסוק הבא: “אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן”. לכולם ידוע שהצרעת באה על חטא לשון הרע, על מנת שהמצורע שקלקל בלשונו וגרם פירוד בין יהודים, יצא מחוץ למחנה וירגיש בדידות מהי ועל ידי כך יוכל לתקן את אשר עיוות.

רבי משה אלשיך בספרו על התורה מעורר שתי נקודות: מדוע רק אצל יהודים כל כך הקפידה התורה על טהרת הלשון בשונה מגויים, זאת ועוד, מדוע בעל לשון הרע זוכה בפסוק לתואר: “אדם”, שבלשון הקודש בא תואר זה לבטא שלימות [כפי שיציר כפיו של הקב"ה נקרא “אדם”].

לפי הסברו המבריק של הרב מזא"ה המובא לעיל [המיוחס לרבי מאיר שפירא מלובלין], שתי השאלות יתורצו האחת בחברתה: העם היהודי הריהו כיחידה שלמה שאסור לעשות בה פילוג ופירוד, לפיכך מסבירה התורה שאם יש בעור בשרו של מאן דהו נגע צרעת, הרי זה משום שהוא

חטא ב"אדם" – דיבר לשון הרע על יהודי אחר והאחדות נפגמה. אצל הגויים לעומת זאת, אין טעם להעניש בחומרה על לשון הרע כי הם אינם מיועדים להיות חטיבה ויחידה אחת שלמה.

בדיוק בשל כך – מטעים האלשיך הקדוש – המצורע מובא דווקא אל אהרן הכהן, משום שמידתו הייתה "אוהב שלום ורודף שלום". למצורע אומרים: כלך לך אצל אדם שהשקיע מזמנו ומכוחותיו על מנת ליישר הדורים בין בני האדם, וממנו תשכיל כמה לא טוב היה כשהשקעת כח וזמן להרוס יחסים בין אנשים...

הצרעת שעליה דיברה התורה כבר אינה קיימת היום, אך לשון הרע – בועטת והורגת. בחז"ל דימו את המדבר לשון הרע לנחש המכיש בשיניו, שכפי שלנחש אין הנאה בעצם ההכשה, כך אין רווח ממשי שמפיק המדבר מאמירתו מלבד ההרס והחורבן שהוא מותיר אחריו.

אחד מהדברים שאין אדם ניצול מהם בכל יום הוא "אבק לשון הרע", לו נשתדל לפחות לזכור שאמירת לשון הרע, המתבצעת בין היתר באמצעות השיניים, יכולה להגיע "עד הרגל" – למקומות שעליהם לא חלמנו, ייתכן שניזהר יותר בדיבורנו.

ב . פרפראות מפרשת תזריע

1 . אשה כי תזריע וילדה זכר (יב,ב)

במדרש תנחומא (פרשת כי תצא סימן ב') נאמר: יש מצווה שמתן שכרה בנים, כגון שרה שאירחה את האורחים, והשונמית שקיבלה את אלישע.

הרי לנו גודל חשיבותה של מצווה יקרה זו הכנסת אורחים.

בבית החולים "הדסה עין כרם" שבירושלים מתקיימת מדי שבת סעודת שבת גדולה לכל האורחים השוהים בבית החולים, וישנם רבים כאלה,

האחד בא לשהות עם אבו החולה, השני עם סבתו והשלישי בא לשהות עם זוגתו שילדה זה עתה במזל טוב.

בליל של אנשים מעדות שונות ומסוגים שונים.

הכל החל ביוזמתו של איש צדקה וחסד שהבין את הצורך הגדול שבדבר, ובשיתוף פעולה עם בית החולים שהקצה לו מקום מיוחד לשם כך החל האיש ב"פרוייקט" סעודות השבת.

אלא מאי? מכיון שהאורחים הם רבים נזקק האיש לעזרה משום כך חיפש ומצא זוג שהסכימו לבוא מדי שבת ולשהות בבית החולים ולסייע בקיום מטרה נעלה זו.

זוג זה היה נשוי מזה כמה שנים ולא זכו לפרי בטן.

והנה, זמן לא רב לאחר שנטלו על עצמם את המשימה נתברכו משמים ונפקדו בבן זכר.

במקומם הגיע זוג אחר שנטל על עצמו את המשימה והנה גם בני הזוג השני נושעו בפרי בטן.

הדבר חזר ואירע בשלישית: זוג נוסף של בעלי חסד זכו לחבוק בן.

כעת כבר עשתה לה השמועה כנפיים כסגולה בדוקה.

כאשר נכנס מאן דהוא אל הצדיק רבי פנחס מנחם אלתר מגור, בעל ה"פני מנחם" וסיפר לו על הסגולה הנפלאה נענה הרבי מיד ואמר: ומה הרבותא?

והרי מדרש מפורש הוא: "יש מצווה שמתן שכרה בניס!"

2 . אשה כי תזריע וילדה זכר (יב,ב)

שאלו את הגאון מווילנא מה הקשר בין תחילת פרשתנו לבין סוף הפרשה הקודמת פרשת שמיני שכתוב בסופה "להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל?"

וביאר זאת ע"פ הגמרא בסוף יומא אשר הייתה אישה בהריון שהתאוותה לאכול ולפי הדין אישה כזאת מותר לה לאכול כי אם לא אוכלת זה סכנה לחיי התינוק.

לאישה הזאת לחשו לה שהיום יו"כ ונרגעה ואח"כ נולד ממנה רבי יוחנן, ומסופר עוד בגמרא על אישה אחרת שהתאוותה וכשלחשו לה שהיום יו"כ לא נרגעה ונולד ממנה שבתאי אצר פרי שהיה רשע גדול.

וע"פ גמרא זו ביאר להבדיל בין הטמא ובין הטהור הכוונה בין הצדיק לבין הרשע זה ע"י ההבדלה בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל וע"י אישה כי תזריע, ז"א שאם האימא מקיימת ולא אוכלת דברים אסורים או כמו בגמרא שלנו לאכול ביו"כ ע"י זה זוכה שייוולד לה בן טהור.

3 . אשה כי תזריע וילדה זכר (יב,ב)

רבנו חיים בן עטר זיע"א, מדקדק, מדוע הוצרך לומר כי תזריע, די היה לומר "אשה כי תלד זכר" ואז יאמר כל דיניה. ומה ענין הזרעה. והגם שרבותינו תרצוה, מ"מ יש טעם נוסף. והסביר הרב דבר נפלא, וזה תוכן דברי קודשו: הנה חזקיה מלך יהודה מלך צדיק היה, אבל הוליד שני בנים, והיו נוטים לרע ורשעים (עיי' ברכות י ע"ב), ומהיכן שורש לזה שמאיש צדיק כזה יצאו נפשות כאלו. אלא המה היו בזמן מלך מרודך. והאשה בשעה ההיא חשבה על עבדי מרודך, ואז המשיכה "נפש" רעה לשני בניה. נמצא הכל תלוי בקדושת המחשבה.

והאר"י ז"ל שואל שאלה כה נפלאה: הנה כל "בן" חייב בכבוד אביו. והנה יש לפעמים אב שפל ועם הארץ, ואילו הבן, הוא צדיק גדול. ואעפ"כ חייב בכבוד אביו. וכיצד יתכן שצדיק כפוף לאב כזה? אלא הענין הוא, שזה עצמו שהבן הלזה במדרגה גדולה ונפשו נפש טובה, אינו עבודתו העצמית, אלא שקיבל "כח" זה, מאת אביו. שאביו כפי מחשבתו משך "נפש" זו אל בנו, וזו היא שמסייעת לו לבן בכל עשיית הטוב אשר לו. (ועיי' ב"שער המצוות" פרשת יתרו).

ועל פי זה, מתרץ רבינו חיים בן עטר, שלכן נאמר, אישה כי "תזריע – וילדה" כלומר כי עיקר ה"לידה" מה היא? היא ה"הזרעה"! שהוריו חשבו בטוב וטיהרו עצמם. (וזהו רמז: "יפה כח הבן מכח האב". כלומר כח ומעלת הבן יפה, בזכות האב והאם).

וא"צ לומר כי בודאי צריך להקדים מקוה טהרה ולא לזלזל כמלא נימא בכל תהליך אשר צריך כפי תנאי ההלכה ושבעה נקיים, ואז יוצאים בנים טובים ונקיים. וראה מה שהוכיח בנעם דברותיו על זה ר' אליעזר פאפו ב"פלא יועץ" (מע' זיווג). וראה מ"ש מרן השו"ע באו"ח (סימן רמ).

ואספר כאן מעשה נפלא אשר אימי מורתני הי"ו סיפרה לי את אשר חזו עיניה בהיותה קטנה, כי בחו"ל היו המקוואות קרים, והנה פעם אחת ביקשה האמה שלה (מרגלית ע"ה) שתתלוה עמה, כדי לעזור לה. והיא לא ידעה ולא הבינה מאומה. והיו הולכות עם קומקום מים חמים. וטרם כניסתה שאלה הבת: אמא! המים הללו קרים מאוד למה את נכנסת!. השיבה לה האמא: "הרופא אמר לי ליכנס כאן למים הללו" (אע"פ שהאוויר קר מאוד) וכשאני אוציא ראשי מן המים, תשפכי את המים החמים על ראשי. וכך עשתה. (וכמובן היו שמה עוד נשים המשגיחות).

הנה איזה מסירות נפש עשו הדורות ולא זלזלו ולא כחוט השערה. בכל הטהרה. וראה פלא יועץ (שם) שירים כשופר קולו על ענינים אלו, ולא יבוש וכו' ע"ש].

וה' יזכה את כולנו להיות בטהרה. וללמוד הלכותיה. ולשמור חוקיה. כי מפי אלוקים חיים המה. לטוב לנו בזה ובבא. אמן.

4 . אשה כי תזריע... וביום השמיני ימול (יב,ב-ג)

יש להבין בפרשתינו מספר דברים:

א. שאלות כלליות: מה מקומה של מצות מילה בפרשה שעיקר עניינה דיני טומאה וטהרה, ובפרט דיני טומאת יולדת? ומה מטרת הפתיחה ה"ביולוגית" אשה כי תזריע?

ב. שאלות פרטיות: מדוע אין התורה מסתפקת בקביעת ההלכה שהיולדת זכר תטמא שבעת ימים, ומדוע עליה לדמות את טומאת היולדת לטומאת נידה? יתר על כן, דיני נידה מוזכרים רק בסוף פרשת מצורע, ומדוע התורה מדמה טומאת יולדת להלכה שעדיין לא הוזכרה? כמו כן, מה משמעות ו"ו החיבור בפסוק: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו"?

והנראה לומר הוא, שהתורה פותחת בפירוט ביולוגי – "אישה כי תזריע" – להדגיש שמצד אחד עם ישראל כפוף לחוקי הטבע, אבל מצד שני יש לעם ישראל תפקיד בעולם לקיים את מצוות ה', וביניהם דיני טומאה וטהרה ודיני ברית מילה.

ההפניה "המיותרת" לדיני נידה באה להשוות את דיני מילה לדיני נידה; אילו היה כתוב "ביום השמיני" הייתי לומד ניגוד בין דיני נידה ובין מילה, כשם שמצינו בניגוד בין "ביום השמיני עצרת" ובין ימי חג הסוכות. ו"ו החיבור אצלנו לעומת זאת באה להשוות ולדמות נידה למילה. דיני הנידה באים לסמל את שליטת האדם על הטבע. אף שיחסי אישות הם רצויים, ואנו מצווים עליהם, יש זמנים שהם אסורים, ללמדך שעל האדם לשלוט על טבעו ויצריו, ולא שהטבע ישלוט עליו. השוואת מצוות מילה למצוות נידה מלמדת שמצד אחד אבר הברית הוא מכשיר במסגרת חוקי הטבע לקיום מצוות אבל אות הברית בא להזהיר אותנו לא להשתמש באבר הברית ללא מעצורים אלא עלינו לשלוט על הטבע. מצוות נידה ומילה משתלבות במגמה הכללית של הפרשה: אנו כפופים לחוקי הטבע אבל עלינו לשלוט על הטבע.

5. וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא. וביום השמיני ימול בשר ערלתו (יב,ב-ג)

יש לדקדק מה שנאמר כימי נדת דותה, 'כימי' בכ"ף הדמיון, למה תלה טומאת לידה בטומאת נדה.

ורש"י פירש 'כימי נדת דותה תטמא' כסדר כל טומאה האמורה בנדה מטמאה בטומאת לידה, ואפילו נפתח הקבר בלא דם. עוד יש להבין מה מקום למצות מילה כאן, שהכניס מצוה זו אגב מצות טומאת לידה. אכן, איתא במדרש (תנחומא מצורע) שבשעה שהיו ישראל במצרים לא היו רואות הנשים דם נדה, ואף משיצאו משם לא היו רואות במדבר שהשכינה היתה ביניהם. ומצינו שאמרו חז"ל בגמרא (נדה לא, ב) ומפני מה אמרה תורה מילה לשמונה, שלא יהיו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים. לפי זה א"ש, כיון שדור המדבר לא היו רואות דם נדה היה צד לומר דאף אינה נטמאת בטומאת לידה שהרי לא היו רואות דם, וכיון שכך אף לא נזדקק למולו לשמונה דוקא ונוכל להקדים זמן מילתו. לזה אמר דאינו כן, אלא דור זה כבודרות הבאים דין אחד לו, לענין טומאת לידה ובעקבותיו לדין מילה לשמונה.

6 . וביום השמיני ימול בשר ערלתו (יבג)

בספר ילקוט מעם לועז (קהלת י', ח') מביא מעשה נפלא שאירע לרבינו משה בן מימון, הרמב"ם בעת ששימש כרופאו האישי של מלך האוצר של מלך ספרד והיה מקורב מאד למלך שהעריך את חכמתו של השר היהודי ונשא וגדלו מעל כל השרים אשר אתו.

היה בין שרי המלך הגויים שר אחד שקנא מאד ברבי יצחק וניסה בכל עת להסית את המלך כנגדו אולם ללא הועיל, עד שפעם אחת נקרתה בדרכו הזדמנות פז... נוהג היה המלך שביום אידם היה הולך לבית תיפלתם כשהוא נועל נעליים חדשות ולובש אדרת מלכות חדשה.

כמינוי של כבוד ביקש המלך מאת רבי יצחק שיזמין בעבורו את הנעליים והאדרת ליום המיוחל.

ניגש אותו שר צורר היהודים אל הסנדלר האומן בו הזמין רבי יצחק את הנעליים עבור המלך ולחש על אוזנו דבר מה ואף שילשל לידיו סכום הגון... הסכים הסנדלר למזימה השפלה שנלחשה באוזנו.

בהגיע היום רכב המלך על סוסו לבית התיפלה כשהוא נעול בנעליו
החדשות ומעוטף באדרתו ברוב פאר והדר.

לפתע ניגש אליו השר הצורר ואמר: אדוני המלך! ראה נא מה עולל לך
השר היהודי! מה עולל? תמה המלך.

הראה לו השר כי על סולית הנעל היתה חקוקה דמות העבודה זרה צלם
תועבתם... כך עשה לי השר יצחק?

זעם המלך חקק בנעלי את סמל אמונתי כדי שאדרוך עליו ואשחוק אותו
בכל צעד וצעד...

בן מות הוא!

החליט המלך על אתר כי יש להוציא את רבי יצחק להורג בשריפה אולם
יש לעשות זאת בצניעה כדי שלא יבינו המון העם כי טעה המלך בשיקול
דעתו כאשר מינה שר בוגד לאמונתם.

משום כך הורה המלך לאחד מנתיניו בעל מפעל ליצור לבנים לבנין
שבמפעלו פעל כבשן לליבון לבנים שאם יבוא אליו אחד משריו וישאל:
"האם עשית כהוראת המלך", יש לתופסו מיד ולהשליכו אל כבשן האש.

בשובו לארמון קרא המלך לרבי יצחק ואמר לו: לך אל מפעל הלבנים
ושאל את בעל המפעל: "האם עשית כהוראת המלך".

יצא רבי יצחק לשליחותו כאשר נצטווה.

בהיותו בדרך עצר אותו יהודי עני ואמר: רבי! אשתי ילדה לי בן והיום
מלאו שמונה ימים להוולדו ועדיין לא מלתי אותו האם מוכן כבודו לבוא
ולמול את בני? ומדוע לא הזמנת מוהל? תמה רבי יצחק.

הזמנתי ענה האיש אלא שהמוהל לא הגיע והשעה מאוחרת ועוד מעט
תשקע השמש.

סר רבי יצחק אל בית האיש ומל את התינוק ואף היטיב את ליבו בסעות המצווה בה נשא דברי תורה.

בינתיים שש השר הצורך על מפלת שונאו ובהתרגשותו הרבה לא המתין אלא רכב אל בית החרושת ללבנים שם ניגש אל בעל בית החרושת ושאל: "נו, האם עשית כהוראת המלך?"... תפש אותו בעל בית בחרושת בבגדו והשליכו אל כבשן האש!...

כעבור שעה קלה הגיע רבי יצחק ושאל אף הוא: "האם עשית כהוראת המלך?"

אכן כן ענה בעל המפעל שוב אל המלך ואמור לו כי הבוגד כבר מזמן הפך לאפר... שב רבי יצחק אל במלך ובישר למלך את הדברים.

תמה המלך ובירר עימו את השתלשלות העניינים עד שהכל נתגלה לאשורו.

הודה רבי יצחק לה' על שהצילו וערך סעודת הודיה גדולה בה אמר: אברהם אבינו נקרא "אברהם אוהבי" הוא הראשון שהחל במצוות מילה ובזכותה ניצל מכבשן האש.

גם אני סיים רבי יצחק זכיתי הודות למצווה יקרה זו להינצל מכבשן האש!

7. וביום השמיני ימול את בשר ערלתו (יב,ג)

במדרש (אוצר המדרשים עמוד רכ"ב) מובא שהיו מצוות שבת ומילה מתדיינות ומתווכחות זו עם זו:

אמרה שבת: אני גדולה ממצות מילה שהרי בי שיכלל הקדוש ברוך הוא את השמים ואת הארץ, שנאמר: "ויכל אלוקים ביום השביעי!"

אמרה לה המילה: אני גדולה ממך! שאלמלא אני לא נברא העולם, שנאמר (ירמיה ל"ג כ"ה): "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת".

אמר בי יהודה בן רבי שלום: משל לשני שרים שגרו בארמון המלך, ולא היה העם יודע לקבוע איזה מהם גדול וחשוב מחבירו!

יום אחד יצא המלך בשיירה מהארמון והנה ראו כולם ששר אחד הולך לפני האחר.

הבינו כולם כי ההולך בראש הוא חשוב במעלתו על פני חבירו. כן הוא גם הנמשל:

נפסק להלכה שמילה בזמנה דוחב שבת, ואם מצוות השבת נדחית בגלל המילה, מוכח שמצוות המילה גדולה מן השבת!

8 . בכל קודש לא תגע (יב,ד)

כתב רש"י לרבות את התרומה, והוא מדברי חז"ל בגמרא ובמדרש. והנה בגמרא (מכות יד, זבחים לג,) ס"ל לריש לקיש דטמא שנגע בקודש לוקה מדאפקיה רחמנא בלשון נגיעה.

מעתה תקשי דאי קרא זה בא לרבות את התרומה אמאי לא אמרינן גם גבי תרומה דטמא הנוגע לוקה, מדאפקיה רחמנא בלשון נגיעה. ובדוחק אפשר לומר דכיון דנלמד מריבויא גרידא לא אמר כן שילקה בנגיעה.

אך אפשר לבאר דהנגיעה היא רק כסייג אל האכילה שהאכילה בקדשים היא בכרת, ולכן עשתה התורה סייג לדבריה דילקה גם על הנגיעה גרידא, וכמו שמצינו איסור קריבה בעריות וכיו"ב.

אבל בתרומה טמאה שאם אכל כהן טמא פטור ממיתה בידי שמים, דכתיב (לקמן כב, ט) "ומתו בו כי יחללוהו", ודרשו חז"ל (סנהדרין פג, א) פרט לזו שמחוללת ועומדת, וא"כ כשיאכל טמא תרומה טהורה לא יטמאנה באכילה ולא משכחת טמא שאכל תרומה שיהא במיתה, כי אם באופן רחוק דהיינו בפירות שלא הוכשרו או בתחב לו חבירו בבית בליעתו, ולכן לא שייך לעשות בתרומה סייג לאכילה שיהא הנוגע בתרומה לוקה.

9 . ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת וכפר עליה הכהן וטהרה (יב,ח)

הנה משמע בלשון הכתוב שהעיקר תלוי באשה אם היא עשירה או ענייה, לכאורה זה צריך ביאור דהא תנן במתני' (נגעים יד, יב) מביא אדם על ידי בנו על ידי בתו על ידי עבדו ושפחתו קרבן עני וכו', ר' יהודה אומר אף על ידי אשתו מביא קרבן עשיר וכן כל קרבן שהיא חייבת, ופירש שם הרא"ש וכן כל קרבן שהיא חייבת כגון דלידה וזיבה וסוטה חייב הבעל להביא על אשתו.

וכך שנינו להדיא בגמ' (נדרים לה, ב) "זאת תורת היולדת" בין פקחת בין שוטה, שכן אדם מביא קרבן על אשתו שוטה. וכן פסק הרמב"ם (שגות י, ו) כל קרבנות שהאשה חייבת בעלה מביא על ידיה, אם היה עני מביא קרבן עני ואם היה עשיר מביא על ידיה קרבן עשיר וכו', הרי שאין זה תלוי בה דוקא ואיך תלה זאת הכתוב בה "ואם לא תמצא ידה וגו'".

ואפשר לומר דהנה בטעם הדבר מדוע מביא קרבן עשיר בעד אשתו ואילו בעד בנו ובתו מביא קרבן עני, כתב הרמב"ם בפ"י המשניות (נגעים שם) אולם אשתו להיותה כמוהו, הנה לא יקריב בעבורה אלא קרבן עשיר לפי שהיא כגופו. ובתוי"ט על משנה זו פ"י שהוא משום שכך כתב לה "אחריות דאית ליה עלי מן קדמת דנא" והוא כולל גם הקרבנות שמנישואין ואילך, ע"ש. לפי זה לא קשה דאמנם בלשון הכתוב הוטל עליה באם לא תשיג "ידה", אך כיון שאשתו כגופו או שנתחייב לה, שפיר יכול הבעל להביא בעבורה.

אך עדיין צריך להבין איך שייך "ואם לא תמצא ידה", שמשמעו שלפעמים היא ענייה ויש שהיא עשירה, הרי כל מה שקנתה אשה קנה בעלה (נזיר כד, ב), וא"כ היא בגדר ענייה תמיד, וכיו"ב כתב הר"ן (נדרים שם) אדם מביא קרבן עשיר על אשתו שאע"פ שכל אשה שיש לה בעל לא הויא עשירה שהרי כל מה שקנתה אשה קנה בעלה אפ"ה כיון שבעלה עשיר

מביא בשבילה קרבן עשיר בקרבנות שהיא בעולה ויורד לפי שהבעל חייב בקרבנות אשתו, וכ"כ שם הרא"ש.

לכן נראה לומר, דבאמת אם יש לה בעל אז הבעל מביא בשבילה אך משמת ח"ו הרי זה תלוי בהשגת ידה, ולכן הפסיק הכתוב ב"זאת תורת היולדת" לפני "ואם לא תמצא ידה וגו'", ללמדנו שהבעל מביא בשביל אשתו גם בלא דעתה, ואח"כ כתיב "ואם לא תמצא ידה" היינו כשבעלה אינו מביא עבורה וזאת משום שמת ח"ו, רק אז תלוי דבר זה אם היא ענייה או עשירה.

10 . שאת או ספחת או בהרת (יג,ב)

יש שלושה דברים עיקריים בגללם באה הצרעת לאדם. גאוה, צרות עין ולשון הרע. גאוה ראינו אצל נעמן שר צבא ארם, צרות עין ראינו אצל גיחזי ולשון הרע ראינו אצל מרים. שלושה דברים אלו רמוזים (לפי הכלי יקר) במילים: שאת, ספחת ובהרת.

המילה שאת מרמזת על התנשאות הגאוותן, המילה ספחת מרמזת על זה הרוצה לספח לעצמו דברים (צר עין), והמילה בהרת מרמזת על המלבין פני חברו ע"י דברי לשון הרע שלו. (מלבין=בהרת).

11 . אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת (יג,ב)

במדרש (ויקרא רבה פרשה ט"ו) מובא משל למלך אדיר שבקש לשאת אשה.

בקשו לו שריו ועבדיו עד שלבסוף נמצאה אשה ראויה לבית המלך.

עד מהרה נחוגה החתונה ברוב פאר והדר כיאה וכראוי.

לאחר החתונה נכנסה המלכה החדשה אל הארמון המפואר, מקום משכן המלך ולהפתעתה ראתה שעל הקיר תלוי שוט גדול ועבה...

נבהלה המלכה מאד ופניה החווירו כי חשבה שהמלך אכזר ומנהגו להכות בשוט כאשר מכעיסים אותו...

מה לך תמה המלך מדוע חווירו פניך?

השוט... אמרה המלכה למי הוא מיועד?...

אל תתיראי אמר המלך שוט זה הוא לעבדים ולשפחות... לך מזומן כאן חדר נאה מצוייד בכל טוב.

תפקידך בארמון הוא לאכול ולשתות ולשמוח!

כן הוא גם הנמשל:

כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו, אמר להם משה רבינו:

אל תתייראו! אלו מוכנים ומזומנים לאומות העולם, אבל אתם מוכנים ומזומנים לאכול ולשתות ולשמוח, שנאמר: (תהילים ל"ב) "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו!"

12 . אדם כי יהיה בעור בשר שאת או ספחת או בהרת והיה

בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרון או אל אחד מבניו

הכהנים (יג,ב)

יש להבין הקשה הצדיק רבי מאיר יחיאל מגוסטינין מפני מה התורה מצווה

על המצורע לבוא דווקא אל אהרון הכהן או אל אחד מבניו הכהנים כדי

שהם יפסקו את דינו אם טהור או טמא?

אלא תירץ הרבי בטבעו של עולם, כאשר באים אל בעל לשון הרע

ומוכיחים אותו על כך, הרי הוא ממהר להצטדק ולטעון כי הוא מספר לשון

הרע מ"אהבת האמת" שבו...

כאשר רואה הוא את ראובן מדבר עה על שמעון, אין הוא יכול לסבול את

הצביעות שבכך ומשום כך הוא ממהר לספר לשמעון את הנאמר ובשם

אמרו...

והנה המשיך הרבי במשנה מסכת אבות (פרק א' משנה י"ב) מצינו: הלל אומר: "הוי מתלמידיו של אהרון אוהב שלום ורודף שלום", ופירשו באבות דרבי נתן, כיצד היה אהרון "אוהב שלום"?

כשהיה אהרון רואה שני בני אדם מתקוטטים זה עם זה היה הולך לכל אחד מהם שלא מדעת חברו ואומר לו: ראה חברך איך הוא מתחרט ומייסר את עצמו על שחטא לך... ברוב צערו ביקש ממני שאבוא אליך ואדבר על ליבך שתמחול לו...

לכן סיים רבי מאיר יחיאל מובא המצורע אל אהרון הכהן או אל אחד מבניו הכהנים כדי שייזכר שהנגעים באים על עוון לשון הרע ובמקרה זה לא תמיד יש לומר את האמת לאמיתה...

13 . וראה הכהן את הנגע... נגע צרעת הוא (יג,ג)

אמרו חז"ל במסכת ערכין (דף ט"ז), כי הצרעת באה על חטא לשון הרע פעם אחת אמר ה"חפץ חיים" לשומעיו: צאו וראו כמה איום ונורא כוחה של הרכילות! דבר זה אתם למדים מן הדואר. רוצה אדם לשגר מכתב לחברו, עליו להכין מעטפה ולרשום עליה את שמו של חברו ושם משפחתו וכתובתו המדויקת, שם העיר ושם המדינה, אחרי כן עליו להדביק בול.

והיה, אם טעה בכתובת או בשם או במחירו של הבול, העברתו של המכתב מתעכבת.

ואפילו אם לא טעה ועשה הכל כשורה, עדיין אין הוא יכול להיות בטוח שהמכתב בוודאי יגיע, שהרי הרבה מכתבים אובדים בדרך... מחמת מורכבות הענין העמידה הממשלה משרד מיוחד האחראי על העברת המכתבים, משרד הדואר, ובו עובדים עשרות פקידים, מכונות ומרכבות עומדות לרשותם.

היפוך הדברים הוא ברכילות אמר ה"חפץ חיים" אם נכשלת ודברת דבר ע על פלוני, אף על פי שלא הזכרת שמו אלא ברמז, ולא הזכרת את מקום

מגוריו ולא את שם עירו, ולא שילמת לאיש דמי העברה ואין מי שממונה על כך במיוחד, אף על פי כן אתה יכול להיות בטוח שהדברים הרעים שאמרת על פלוני סופם להגיע לאוזניו של פלוני! זהו כוחה של רכילות...

14 . ואם בהרת לבנה היא בעור בשרו ועמוק אין מראה מן העור (יג,ד)

וברש"י, לא ידעתי פירושו, וביאר בשפת"ח דרש"י נתקשה, דכיון דבהרת לבנה היא, א"כ היה לה להיראות עמוקה מן העור, שהרי כל מראה לבן עמוק הוא מן העור כמראה חמה העמוקה מן הצל, וע"י ברמב"ן מה שיישב את שיטת רש"י, אולם איהו גופיה ביאר באופן אחר, עיין בדבריו.

ובדעת זקנים על אתר ביאר בשם רבי יעקב הלוי, דקרא איירי בגרמני שעורו בהיר, ולגביו בהרת לבנה היא ככהה, (כמבואר בריש פרק ב' דנגעים 'בהרת עזה נראית בגרמני כהה'), ועל כן כלפי צבע עורו אין מראה הבהרת עמוק מן העור, ברם עיין בדעת זקנים שם שהקשה על פירוש זה, דהנה סתם בהרת היא כשלג (כמבואר בריש מסכתא נגעים), וא"כ לא יתכן שיש אדם שמראהו לבן משלג (או לכה"פ כמו שלג) אף אם גרמני הוא, עיי"ש.

והנה ביישוב דברי רבינו יעקב נראה, דזה ברור דהוא פירש דבהרת דקרא אינה הלבנה כשלג, אלא בבהרת הלבנה כסיד, וכמבואר בתרגום יונתן על אתר 'ואם בהקא חיוורתא כסידא הוא במשך ביסריה, ועמיק לית חיזויה כתלגא', והנה אף שסתם בהרת היא כשלג, בכ"ז שם בהרת כולל הוא את כל ארבע המראות, כמש"כ הרמב"ם (בפ"א מהל' טומ"צ ה"ט).

אשר לפ"ז נראה לבאר את דברי רבינו יעקב, וזאת בהקדם דברי הרמב"ם בפ"י המשניות דנגעים (פ"ב מ"א), שכתב בזה"ל 'גרמני, שם חוזק הלבן, ומיוחס על העצם אשר שמו גרמא', וביאור דבריו דגרמני צבעו כצבע עצם שהיא לבנה, והנה לבנונית העצם היא כסיד, דהא במסכת מעשר שני (פ"ה מ"א) איתא, שהיו מציינים את הקברות בסיד וביארה הגמ' בב"ק (סט, א)

בטעמא דמילתא, דהוא משום 'סימנא דחיוור כעצמות', הא קמן דצבע העצם הוא כסיד ממש, אם לא נימא דהוא רק משל בעלמא, ואשר א"כ עלו דברי רבינו יעקב שפיר, דבגרמני שעורו לבן כסיד, מראה בהרת כסיד אינה עמוקה מן העור ופשוט.

ומה שרש"י נטה מפירוש זה נראה לבאר בכמה אנפי, חדא משום דסתם בהרת היא הלבנה כשלג, וא"כ הדרא קושית הדעת זקנים דלא מצאנו אף אדם אפי' הלבן ביותר שלבן יותר משלג, ועוד דדוחק להעמיד קרא דידן רק בגרמני, וכן י"ל עוד דרש"י נטה מפירוש זה משום דלביאור התרגום יונתן יוצא, דבכהאי גוונא דאיכא בגרמני מראה כסיד הכהן מסגירו, ואילו בריש פ"ב דנגעים איכא פלוגתת תנאים בדבר דיש מטהרים את הגרמני בכה"ג, עיי"ש, ואף דיב"ע תנא הוא ויכול הוא לסבור כדעת המסגירים, מ"מ בדעת רש"י י"ל שלא רצה לפרש כן משום הנך תנאים דמטהרים.

14 . וביום הראות בו בשר חי יטמא (יג,ד)

ברש"י, הרי שהיה הנגע באחד מכ"ד ראשי אברים שאין מטמאין משום מחיה, לפי שאין נראה הנגע כולו כאחד ששופע אילך ואילך וחוזר ראש האבר ונתגלה שפועו ע"י שומן כגון שהבריא ונעשה רחב ונראית בו המחיה, למדנו הכתוב שתטמא.

דברי רש"י הללו, לכאורה אינם עולים בקנה אחד עם מה ששנינו (נגעים פ"ז מ"א) דאם נולד נגע בקמטים ואח"כ נתגלה הקמט אפ"ה טהור, דבעינן שיוולד הנגע בשעה שראוי להיטמא בו, והכא נמי כשנולד הנגע בראש איבר בלתי ניכר כיצד הופך לנגע טמא עם התגלותו הרי לא היה ראוי לטמא נגע זה בהיוולדו.

אלא שמכאן ראייה דראשי אברים ומקום בית הסתרים לאו כי הדדי נינהו, שמקום ראשי אברים חשיב מקום הראוי ליטמא בנגעים אלא שכל עוד שהוא נסתר לא ניתן לטמאו מחסרון צדדי שאין הכהן יכול לראות את הנגע כולו כאחד, ולכן כאשר תחדל הסיבה ויתגלה הנגע הרי הוא חוזר

ומטמא. אך לא כן מקום בית הסתרים שבניגוד לקודמו אין הוא חשוב בעצמותו כמקום הראוי ליטמא בנגעים.

סמוכין לסברא זו אפשר להביא מהא דגם במשנה מצינו שחילקם התנא, שכך במשנה אחת (נגעים פ"ו מ"ז) מובא דין כ"ד ראשי אברים ואילו את המקומות הנסתרים מונה התנא במשנה נפרדת (מ"ח).

15 . וטהר את הנגע כולו הפך לבן טהור הוא (יג,ג)

הנה בכל פרשת נגעים כתיב "וטהרו הכהן" ומוסב על האדם, מלבד הכא דכתיב "וטהר את הנגע" ואין כאן לשון טהרה המוסבת על האדם, ויש להבין מאי שנא.

יש לומר ע"פ מש"כ הרמ"א בתורת העולה (ג, סז) דפרחה הצרעת בכולו רשעה גדולה היא, אלא דא"צ להבדילו מבני אדם משום שזה ניכר.

בזה נבין למה אין ה"וטהר" כאן מוסב על האדם, כי הרי רשעתו גדולה ואיך נכנהו בשם "טהור", ורק את הנגע לחודא הוא דמטהרו הכהן ולומר דאין נצרך להבדילו מכח נגע זה.

16 . איש צרוע הוא טמא הוא טמא יטמאנו הכהן בראשו נגעו (יג,מד)

וברש"י אין לי אלא נתקין מניין לרבות שאר המנוגעים ת"ל טמא יטמאנו לרבות את כולן, ועל כולם הוא אומר בגדיו יהיו פרומים, ע"כ, ועיין ברא"ם שהק' שבתו"כ שנית בלשון אחר, יטמאנו הכהן אין לי אלא זה בלבד מניין לרבות שאר המנוגעים ת"ל טמא יטמאנו הכהן, או מה זה מיוחד שבראשו נגעו אף אני מרבה את הנגעים שבראשם נגעם, ומניין לרבות שאר המנוגעים ת"ל יטמאה הכהן, עיי"ש עוד ריבויים לכל הנגעים שטומאתם בכהן. ואילו לענין בגדיו יהיו פרומים שכ' רש"י, מייתי לרבות שאר המנוגעים ממש"כ (פסוק מה), והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהי פרוע ועל שפם יעטה וטמא טמא יקרא, דטמא טמא

יקרא לרבות שאר המנוגעים, והאיך הביא רש"י לענין בגדיו יהיו פרומין מקרא דטמא יטמאנו שבתו"כ לא מיייתי מינא אלא לענין טומאה ע"י כהן, דלענין בגדיו יהיו פרומים הרי מיייתי לה מקרא דטמא יטמא יקרא, והניח בצ"ע.

ובאוה"ח הק' עמש"כ איש צרוע הוא טמא הוא, דמ"ט לא אמר צרעת הוא, והק' נמי על הכפל דצרוע הוא טמא הוא, דמאי קמ"ל בזה, עיי"ש, ועיין בתו"כ דיליף ממש"כ איש צרוע הוא למעט שאר טמאים, ולמעט טמאים שטומאה ויצאת עליו מגופו מיייתי לה ממש"כ טמא הוא טמא יטמאנו הכהן, זה טומאתו בכהן ואין שאר הטמאים טומאתם בכהן, וצ"ב מ"ט לא ממעטי כולהו מצרוע הוא, שהרי כל השאר אינם צרועים, וכן צ"ב עמש"כ בתו"כ ממש"כ טמא יטמאנו הכהן לרבות שאר נגעים שהם ע"י כהן, דמנ"ל מלשון זה ללמוד ממש כהן בשאר נגעים, וכן צ"ב במש"כ בראשו נגעו, דמה ביאורו לפי פשוטו של מקרא.

ונראה, דמש"כ איש צרוע הוא, קמ"ל שלא שהנגע הוא הדבר הטמא המטמא את האדם, אלא הוא מציאות באיש שבא אצלו הדבר לידי ביטוי במה שיש לו נגעו, שמזה מבואר שבאיש עצמו סיבת הטומאה, וכשיש נגע כל חלק וחלק שבו הוא איש צרוע שהוא סיבה לטומאה, ומש"ה לא צרעת היא אלא איש צרוע הוא דייקא. אכן נראה שענין נוסף יש בטומאת צרעת דוקא, והוא שאם בשאר טומאות יש דבר שחלה עליו טומאה, שהיא מציאות ממש וכמבואר בטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ועוד, נגעים שאני בזה שאין זה אדם שחלה עליו טומאה, אלא האדם עצמו הוא חפצא ומציאות של טומאה, וזהו דקמ"ל קרא במש"כ איש צרוע הוא טמא הוא, דהיינו גם שאינו ענין רק בנתק אלא ענין הוא באיש, וגם שע"ז שיש בו צרעת כל מציאותו היא מציאות של טמא, ולא רק שיש עליו טומאה. ומבואר כן נמי מהא דחזינן דינים מיוחדים בטומאת צרעת, שלא רק דין שילוח מחנות יש בה כבשאר טומאות, אלא האדם עצמו מחוייב בהנהגות של פריעה ופרימה ואיסור תשה"מ ועוד ועוד וליתא זה בשאר טומאות, והיינו משום דשאר טומאות הטומאה היא עליו ואין דינים אלא ביחס

לטומאה שעליו, אבל כאן החפצא של האיש משונה בהיותו חפצא דטומאה, ועל חפצא דטומאה זה נתנה תורה דינים המתחייבים מחמת מציאות זו שאינה אלא במצורע.

וזהו מש"כ בקרא ס"ה והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים, דלכאורה מש"כ אשר בו הנגע מיותר, אכן להמתבאר נאמר בקרא הטעם, שהסיבה להנהגות אלו מחמת שבו הנגע הוא, והיינו שבו ובעצמותו נתפס מציאות הנגע לעשותו צרוע, ועי"ז הו"ל איהו בעצמותו חפצא דטומאה מיוחדת, ומש"ה בגדיו יהיו פרומים.

וזה י"ל בדרשת התו"כ שם, לרבות ממש"כ אשר בו הנגע גם כה"ג שנאמר עליו ובגדיו לא יפרוס וכו', אכן אילו הטומאה מבחויך, כיון שמצד עצמותו בכה"ג מתחייב שלא יפרע ויפרוס הי' אסור בפריעה ופרימה, אבל כיון שבו הנגע והיינו שבעצמותו הוא, הרי עצמותו בכה"ג צרוע מתחייב עליו מציאות הצרוע שדינו בפריעה ופרימה, ומש"ה גם כה"ג בגדיו יהיו פרומים.

ומעתה נראה, שבמה שנתחדש בטומאת נגעים שלא כבשאר טומאות, שאינה אלא ע"י כהן דווקא, דבעי בזה כהן לב' ענינים, א' לאשוויי שהנושא אינו רק בנגע אלא בכל מציאות האיש, שזהו ענין נגעים הפועל בכל האיש, וב' לאשוויי את האיש עצמו לחפצא דטמא שלא מצינו את זה בשאר טומאות שתהא מציאות כזו ואינו חל אלא ע"י כהן, וזהו כתיב טמא יטמאנו הכהן דמשמע שב' ענינים עושה הכהן, ועפמש"כ ברישא דקרא איש צרוע הוא טמא הוא, דכנ"ל ב' ענינים נאמרו בזה, א' שהוא איש צרוע וב' שטמא הוא, ועלה כתיב שאת ב' דינים אלו עושה הכהן, וע"ז סיים הקרא בראשו נגעו, והיינו דמצד עצמו הנגע הוא רק בראשו ואז ליכא טומאת נגעים, ורק ע"י הכהן נהפך מהנראה לעינים שרק בראשו נגעו תעשה איש צרוע, וזה רק ע"י כהן נעשה, שרק עי"ז שהוא באיש שייד אשוויי לחפצא של טומאה, שגם לזה בעי כהן.

ומבואר שפיר דרשת התו"כ למעט שאר טומאות דלא בעי כהן, ממש"כ צרוע הוא דממעט שאר טמאים, וממש"כ טמא הוא דממעט גם הטמאים

שטומאה יוצאת עליו מגופם, שהרי מש"כ איש צרוע הא, הוא כלפי האשוויי באיש הצרוע ולא רק בנתק, שלזה בעי כהן, ומזה ממעט שאר טומאות הבאות מבחויך שאין כאן אשוויי מפרט לכלל לעשות את כל האיש לטמא ע"י פרט, אלא ממילא טומאה באה עליו על כל מה שבאה הטומאה, וא"צ לזה כהן, אלא שעכ"פ אלו שטומאה יוצאת עליו מגופו כזב ונדה, שגם בהם הגדר הוא שמעשה פרטי משווי טומאה בכל שם האיש שבו, ודמי בזה למצורע, ס"ד דבעי לזה כהן שהרי לא ממעט ממש"כ איש צרוע הוא, וע"ז בא המיעוט דטמא הוא, שרק במצורע שטמא הוא שאינו ענין של קבלת טומאה אלא הוא עצמו חפצא של טומאה הוא, בעי באשוויי שבו כהן, אבל שאר טומאות שאינן מציאות של טומאה בעצמותו אלא רק שחלות טומאה עליו, א"צ לזה כהן.

ומעתה נראה, שכל מה דס"ד דשאר נגעים לא בעי בהו כהן אינו משום שהוא סוג טומאה אחר והו"ל כשאר טומאות שא"צ כהן, אלא דס"ד שכל דין הכהן אינו אלא כלפי הענין הראשון שנת' שהוא אשוויי בכל האדם שם טמא, וע"ז דריש ממש"כ טמא יטמאנו הכהן דבעי אשוויי דכהן גם על עשייתו למציאות של טומאה שאינו אלא ע"י כהן, וכיון שכל טומאות צרעת בגדר זה הם, אם בעי כהן לאשוויי מציאות זו ממילא בעי לה בכל צרעת, וזוהי המשמעות מטמא יטמאנו לרבות כל הנגעים, וא"כ י"ל בדברי רש"י, דודאי לולי הריבוי להנהגת כל דיני מצורע בשאר נגעים ממש"כ וטמא טמא יקרא, אע"פ שכולם גדר אחד של טומאה הם, מ"מ חיוב ההנהגה מחמת טומאה זו שנאמרה בנתקים אין ראייה שישנו בכל טומאות אלו, אבל כל המקום לריבוי הנהגה זו מקרא אינו אלא מחמת שהוא עצמו מציאות של טומאה הוא, ולזה הקדים רש"י למש"כ ועל כולם הוא אומר בגדיו יהיו פרומים, כמש"נ.

17 . ועל שפם יעטה (יג,מה)

כידוע אמר הגאון רבי שלמה קלוגר הנגעים באים על עוון החמור של לשון הרע.

והנה אמר רבי שלמה הקדוש ברוך הוא שם לאדם שני "מחסומים" לפיו, השיניים והשפתיים, כדי שהללו יזכירוהו תמיד לשמור פיו ולשונו בכך שיסגור את שיניו ויסכור את שפתיו, כך לא יצר מפיו כל דיבור אסור.

אדם שלק בנגע סיים רבי שלמה סימן מובהק הוא כי שני ה"מחסומים" לא הועילו לו, לכן מצווה התורה "ועל שפם יעטה", דהיינו שעשה לעצמו "מחסום" נוסף, אולי דבר זה יועיל לו להמנע מדיבורים מזיקים.

18 . וטמא טמא יקרא (יג,מה)

הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה י"ט הלכה י"ז) כותב שכל המשפחות שבישראל הן בחזקת כשרות ומותר לישא מהן אשה לכתחלה.

ואף על פי כן כותב הרמב"ם אם ראית שתי משפחות שמתגרות זו בזו תמיד, או ראית משפחה שהחא בעלת מצה ומריבה תמיד, או ראית איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועז פנים ביותר, חוששין להן וראוי להתרחק מהן שאלו סימני פסלות הם!

וכן הפוסל את אחרים תמיד, כגון שנותן שמץ במשפחות או ביחידים שאומר עליהן שהם עבדים חוששין לו שמא עבד הוא, שכל הפוסל במומו פוסל!

דבר זה אמרו המפרשים מרומז בפסוק "וטמא טמא יקרא!" מי שהוא בעצמו טמא נוהג לומר על אחרים שהם טמאים...

19 . בדד ישב מחויץ למחנה (יג,מו)

מבאר רש"י, מדוע המצורע יושב בדד. משום שהוא הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש לרעהו, אף הוא יושב בדד!

משל נפלא בענין זה אמר רבי ישראל מאיר הכהן מראדין, בעל ה"חפץ חיים":

נתאר לעצמנו חבורה של עשרה אנשים העומדים ביחד ומשוחחים ביניהם.

לפתע מגיחה קבוצת שוטרים ועוצרים את אחד מבני החבורה באשמה
חמור של בגידה במלך.

נלקח העציר אל בית המשפט שם נחקר שתי וערב על מעשהו זה אולם
הוא אינו מודה אלא כופר באשמה המיוחסת לו.

כאשר רואה השופט כך, מורה לשוטרים לעצור גם את שאר בני החבורה
כדי לחקדם, אולי מפיהם ימלט שבב מידע שיכול להוביל להבנת המעשה
כולו ולהפליל את הבוגד.

בני החבורה, אף שבטוחים הם בעצמם כי חפים הם מכל פשע, ויודעים
היטב כל לא נלקחו למעצר אלא רק מחמת הספק שמא על ידם יתגלה
מעשהו הרע של חבירם, בכל זאת מצטערים הם מאד על שנמצאו
בחברתו, כיון שבגללו נגרם להם צער זה.

לבסוף כאשר הם יוצאים ללא כל פגע הם נזהרים מעתה ואילך שלא
להימצא שוב בחברתו של אדם כזה.

על אחת כמה וכמה בעניננו אמר ה"חפץ חיים" ידוע שלעתיד לבוא יענשו
בעוון לשון הרע גם המספר, גם השומע וגם כל הנלווים אליהם בחבורתם
הרעה הזו, אם בן כמה צריך האדם לברוח מזה, וכאשר מסיתו היצר
להיכנס אל תוך חבורת מספרי לשון הרע, יחשוב כל אחד לעצמו: די לי
במה שאעמוד בעולם העליון לדין על עוונותי הרבים, ולשם מה לי לסבול
בעולם העליון עוד עונש על עוונות חברי?! על ידי מחשבה זו יזכה האדם
לנצח את היצר.

20 . בדד ישב מחוץ למחנה מושבו (יג,מו)

מבאר רש"י: אמרו רבותינו, מה נשתנה המצורע משאר טמאים שהוא
יושב בדד? אלא הועיל והוא הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש
לרעהו, אף הוא יבדל מאחרים וישב בדד!

סיפר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א מעשה ברבנית ידועה שנסעה פעם באוטובוס.

מאחוריה ישבו שתי בנות שדיברו לשון הרע על אחת מחברותיהן שהתארסה זה לא מכבר.

הבנות גינו את הכלה מאד בכינויי גנאי ומסקנתם היתה שיש לרחם על החתן ה"אומלל"... לפתע הסתובבה הרבנית אל שתי הבנות ואמרה: אני מודה לכן מאד על הדברים ששמעתיו! החתן הוא בני! אדאג שיבטל את השידוך תיכף ומיד! אינני רוצה שבני יהיה אומלל... הבנות נבהלו מאד כאשר הבינו את אשר גרמו בדיבורן.

בגללן עומד השידוך להתבטל... אל תיקחי את הדברים כפי שהם נאמרו מיהרו הבנות לומר לרבנית כמובן שמאוד הגזמנו... אסור בשום פנים ואופן לבטל את השידוך.

לא ולא התעקשה הרבנית זאת אתן אומרות עכשיו כי אין אתן רוצות להיות סיבת ביטול השידוך, אולם אני דואגת לבני באמת ובתמים, על כן נחרץ הדבר אצלי לבטל את השידוך ויהי מה! הבנות לא ידעו את נפשן מרוב צער ופרצו בבכי.

עכשיו אמרה הרבנית כאשר אתן מבינות היטב מה שעשיתן אוכל לגלות לכן שהחתן אינו בני כלל... אולם שיעור מאלף למדתן, לעיתים אדם מדבר לשון הרע ומשחרר את חרצובות לשונו רק משום שאין הוא מבין את הנזק העצום שנגרם מדיבורו.

לאחר שחשתן את שעשיתן והבנתם היטב את הנזק שעלול להיגרם, שוב לא תחזרו על כך.

21 . זאת תורת נגע צרעת וגו' לטהרו או לטמאו (יג,נט)

ולכאורה קשה דאיפכא הו"ל למימר 'לטמאו או לטהרו' שהרי בתחילה הוא מטמאו ואח"כ מטהרו. ותו למה סמך זאת להא דאמר 'זאת תהיה תורת המצורע', מה בא ללמדנו בזה.

ונראה ליישב, דהנה איתא בגמרא (הוריות י, א) תנו רבנן 'אשר נשיא יחטא' (לעיל ד, כב), יכול גזרה ת"ל (שם פסוק ד) 'אם הכהן המשיח יחטא', מה להלן לכשיחטא אף כאן לכשיחטא, ופריך גזרה מהיכא תיתי (היכי מצית למימר יכול גזרה, דהיכא אשכחן גזרה כה"ג. רש"י), אמרי אין אשכחן דכתיב (לקמן יד, לד) 'ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם' בשורה היא להם שנגעים באים עליהם, דברי רבי יהודה וכו'. כלומר, דבאמת גזירה גזירת המקום הוא שיבואו עליהם נגעים.

אמנם מאידך מצינו בגמרא (סנהדרין עא, א) דתניא בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב דרוש וקבל שכר. וע"כ צ"ל דפליגי אהא דאיתא בהוריות דגזירת המקום הוא שיבואו הנגעים אלא ס"ל כמ"ד לאו גזירה היא.

לפירוש זה שפיר י"ל דלהכי כתב רחמנא 'לטהרו או לטמאו', דהוא לכאורה שלא כסדר להורות דלאו גזירת המקום הוא שיבואו הנגעים, דאילו היה נכתב כסדר לטמאו ואח"כ לטהרו הוי משמע שהדין הוא כך דבתחילה מטמאו ואח"כ מטהרו לפי שגזירת המקום היא שהנגעים באים, להכי הפך הסדר להורות דלאו גזירה היא, וכמ"ד דבית המנוגע לא היה ולא נברא וה"ה שאר דיני נגעים.

אלא שא"כ תמוה, דאם לא היו ולא נבראו למה נכתבו דיני נגעים, לזה אמר 'זאת תהיה תורת המצורע', ר"ל דרוש וקבל שכר.

22. "אשה כי תזריע וילדה זכר... וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ויקרא י"ב, ב'–ג').

על המושג "תזריע וילדה זכר", קובע התלמוד: "איש מזריע תחילה – יולדת נקבה, אשה מזרעת תחילה – יולדת זכר" (ברכות דף ס'). הפסוק קובע קביעה מדעית שאוששה רק בעשורים האחרונים. קביעה זו רואה קשר ברור בין ההתנהגות בשעת ההפריה לבין קביעת מינו של הילוד. בקביעה זו טמונה עוד אמת מדעית. היא באה לידי ביטוי בקטע התלמודי הבא:

"שלשה שותפים יש באדם. אביו... אמו... והקב"ה נותן בו רוח נשמה" (נדה דף ל"א, א').

מידע זה של חז"ל, על שותפות ההורים ביצירת הוולד, בולט מאד על רקע העובדה, שאמת זו התגלתה למדע רק בשנת 1875. עד אז התפלגו אנשי המדע בין האמונה שהאם היא היוצרת את הולד לבין הטענה שהיא יצירתו של האב.

נמצא, שבמובן העקרוני צדקו חכמינו, שקבעו כ-1500 שנה לפני עידן המיקרוסקופ את שותפות האב והאם ביצירת הולד, ולא בהתהוותו בלבד. ועוד פיסת מידע מדעית הקשורה לשותף הראשי המעניק את הנשמה: "בסתירה גמורה להשקפה זו (של אריסטו), הם (הכוונה לחז"ל) מקבלים את הדעה (הנכונה) שהעובר הוא אורגאניזם חי מרגע ההפריה ("משעת פקידה ניתנת בו נשמה" – סנהדרין ל"א). ובזה הקדימו בהרבה את בני זמנם היוונים שהירבו להתפלפל בשאלה, מאימתי יש לראות את העובר כיצור חי, ושהורישו פלפולים אלה לאבות הכנסייה, ואף לחוקרים והוגי דעות שבאו אחריהם, עד ראשית התקופה החדשה" (האנציקלופדיה העברית, כרך ג' עמוד 88, ערך אמבריולוגיה).

ומכאן, אל הקביעה בדברי חז"ל בדבר מציאותה של תודעת העובר: "דרש רבי שמלאי: למה הוולד דומה במעי אימו... צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו... ואין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותן הימים" (נדה דף ל', ב').

הרעיון כי עובר בן ששה חודשים הוא בעל תודעה, היה בעבר הקרוב מעורר תגובות לעג. היום, עובדה זו מקובלת על רבים. ככל שטכניקות המדע שלנו משתפרות, יש להניח שקו המידע יעמוד על שלושה או אפילו שני חדשים.

מסקנת הדברים ברורה. תודעת העובר מפותחת הרבה מעבר למה שיכולנו לשער ולהאמין. עובדה שהייתה ידועה לחז"ל, כפי שאנו רואים במאמר התלמודי הבא:

"ומלמדים אותו כל התורה כולה. כיון שבא לאוויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכח כל התורה כולה" (נדה ל', א).

למרבה הפלא, גם השכחה, זו המוזכרת במאמר התלמודי, התגלתה בשנים האחרונות על ידי המדע. לאחר שד"ר תומס ורני מתאר בספרו את כח זכרונו של העובר, הוא מתייחס גם לשכחה המאפיינת את התינוק עם הופעתו בעולמו.

נתייחס עתה להמשך הפסוק: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו": "לתינוק שזה עתה נולד, יש רגישות מיוחדת מאד לדימום בין היום השני ליום החמישי לאחר לידתו... שטפי דם בזמן זה, הם לפעמים חזקים למדי, ועלולים לגרום נזק רציני לאיברים הפנימיים, בעיקר למוח, ואף לגרום מוות בגלל הלם ואבדן דם" ("הולט פדיאטריקס" מהדורה 12, עמ' 125-126).

הנטייה לשטף דם נעוצה בעובדה שהיסוד החשוב לקרישת הדם, ויטמין א, אינו נוצר בכמות מספקת עד היום השביעי לחיי התינוק. ברור אם כן, שהיום הבטוח הראשון לביצוע המילה הוא היום השמיני כפי שמצווה התורה: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ויקרא י"ב, ג).

חומר שני, הנחוץ גם הוא לקרישת דם תקינה הוא הפרותרומבין. כמות הפרותרומבין ביומו השלישי של התינוק היא רק כ-30 אחוז מן הכמות הנורמלית. כל ניתוח שיבוצע בילד באותו יום, עלול לגרום שטף דם רציני. בדיאגרמה זו אנו רואים שהפרותרומבין מגיע ביום השמיני לרמה שהיא אפילו טובה יותר מהרמה הנורמלית – 110 אחוזים. לאחר יום הוא יורד

ומתייצב על 100 אחוז. לפיכך, מבחינת מצב הכמויות של ויטמין K והפרותרומבין, היום המתאים ביותר לביצוע ברית מילה הוא היום השמיני.

23. "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשָׂר עֶרְלֹתָיו" (י"ב, ג')

בברכות ברית המילה אומרים: "זה הקטן גדול יהיה, כשם שנכנס לברית, כן ייכנס לתורה, לחופה ולמעשים טובים". ברכה זו מכוונת לאבי הבן יותר מאשר לרך הנימול. יש אבות שמחויבותם לזהותם היהודית באה לביטוי רק בקיום ברית המילה לילדיהם. על כן, מברכים את האב ואומרים לו: אם מבקש אתה ש"זה הקטן" יהיה יהודי גם כאשר "גדול יהיה", עליך לקבל על עצמך ש"כשם שנכנס לברית" – כמו שדאגת להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, "כן ייכנס לתורה" – כך עליך להכניסו לתוך מסגרת של חינוך יהודי, "לחופה" – לדאוג שיתחתן עם בת ישראל כשרה, "ולמעשים טובים" – ולקשור אותו עם מעשי צדקה וחסד של העם היהודי.

24. "וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע בְּעוֹר הַבָּשָׂר וְשָׁעַר בִּנְגַע הַפֶּה לְבֶן וּמְרֵאָה הַנֶּגַע עִמָּק מְעוֹר בְּשָׂרוֹ נִגַּע צָרַעַת הוּא וְרָאָהּ הַכֹּהֵן וְטִמָּא אֹתוֹ" (י"ג, ג')

נראה שיש כאן רמז, כשבודקים את האדם אין לראותו רק בחסרונו, במקום נגעו, אלא צריך לראותו כולו, גם את מעלותיו. וכך אמר בלק: "אפס קצהו תראה וכולו לא תראה". וזה "וראה הכהן את הנגע" ואחר כך "וראהו הכהן" שיראהו כולו (הרב י.י. טרונק מקוטנא)

הישמר בנגע הצרעת – ערעור על סמכות / הרב יעקב מדן שליט"א

סוגיית הצרעת רחבה ביותר, ועלינו לעיין מדוע טרחה התורה והקדישה שתי פרשות כדי לפרט בצורה דקדקנית ביותר את סוגי הנגעים השונים ודרכי הטהרה, תוך התעלמות מהחטא שבגינו הצרעת מגיעה.

על פי פשוטי המקראות, נראה כי הצרעת היא היפך הכהונה, וכל התנהגות הסותרת ופוגעת בכהונה ובמקדש, גוררת עונש צרעת. הדבר עולה בפרשיות תזריע–מצורע בנקודות מרובות בהן יש דמיון והשקה לכהונה. נקודת הדמיון הראשונה היא בהיפוך שבין עונשו של המצורע לחיוביהם של הכוהנים. לגבי מצורע נאמר:

וְהַצְרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרָמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל שֵׁפֶם יַעֲטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא. כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטָּמֵא טָמֵא הוּא בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ. (ויקרא יג, מה–מו).

כפי שאמרנו, העונש המתואר בפסוקים אלו הוא כבד ביותר: בגדיו פרומים, ראשו פרוע, הוא עוטה שפם ונאלץ להתריע על טומאתו. מקום מושבו נמצא מחוץ למחנה. העונש מתואר אך אין תיאור של החטא. ואכן, ניתן לשים לב לכך שתיאור מראהו של המצורע מנוגד לחלוטין לזה של הכהן. כך, בפרשת שמיני מורה משה לאהרן ובניו:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרָן וְלֹאֵלְעֶזֶר וְלֹאֵיתָמָר בְּנֵי רְאִישֵׁיכֶם אֵל תִּפְרְעוּ וּבְגְדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ.

(ויקרא י, 1).

גם בפרשת כי תצא אנו מוצאים את הקשר המיוחד שבין הכוהנים לצרעת:

הַשְּׁמֵר בְּנֶגַע הַצְרַעַת לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כְּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת. (דברים כד, ח).

ההישמרות מן הצרעת היא חלק מההקשבה לכוהנים והוראת דיני הצרעת היא חיוב מיוחד המוטל על הכוהנים. מהפסוקים בפרשתנו עולה כי הכהן הוא היחיד שיכול להגדיר את המצורע כ"טמא":

אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שָׂאת אוֹ סִפְחַת אוֹ בַּהֲרַת וְהָיָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת וְהוּבֵא אֶל אֱהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אֶחָד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים. וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע בְּעוֹר הַבָּשָׂר וְשָׁעַר בַּנֶּגַע הַפֶּה לְבֶן וּמְרָאָה הַנֶּגַע עִמָּק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ נֶגַע צָרַעַת הוּא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטָמֵא אֹתוֹ.

(ויקרא יג, ב-ג).

מקרה בולט נוסף שבו מצאנו את הזיקה בין הצרעת לכהונה, ובדגש על הצרעת כעונש ישיר ומידי על פגיעה בכהונה, מופיע אצל עוזיה בספר דברי הימים:

וּכְחֻזְקָתוֹ גָּבַהּ לִבּוֹ עַד לְהִשְׁחִית וַיִּמְעַל בַּה' אֵלֶּי וַיָּבֵא אֶל הַיֵּכָל ה' לְהַקְטִיר עַל מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת. וַיָּבֵא אַחֲרָיו עֲזַרְיָהוּ הַכֹּהֵן וְעַמּוּ כַּהֲנִים לֵה' שְׂמוֹנִים בְּנֵי חָיִל. וַיַּעֲמְדוּ עַל עֲזַרְיָהוּ הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא לָךְ עֲזַרְיָהוּ לְהַקְטִיר לֵה' כִּי לַכַּהֲנִים בְּנֵי אֱהֲרֹן הַמְּקַדְּשִׁים לְהַקְטִיר צֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ כִּי מַעֲלַת וְלֹא לָךְ לְכָבוֹד מֵה' אֵלֵּי הַיָּמִים. וַיִּזְעַף עֲזַרְיָהוּ וּבִידּוֹ מִקְטֹרֶת לְהַקְטִיר וּבִזְעָפוֹ עִם הַכַּהֲנִים וְהַצָּרַעַת זָרְחָה בְּמִצְחוֹ לִפְנֵי הַכַּהֲנִים בְּבֵית ה' מֵעַל לְמִזְבַּח הַקְּטֹרֶת. וַיִּפֹּן אֵלָיו עֲזַרְיָהוּ כִּהֵן הָרֹאשׁ וְכָל הַכַּהֲנִים וְהִנֵּה הוּא מְצַרֵּעַ בְּמִצְחוֹ וַיִּבְהַלּוּהוּ מִשָּׁם וְגַם הוּא נִדְחַף לְצֵאת כִּי נִגְעוּ ה'. וַיְהִי עֲזַרְיָהוּ הַמֶּלֶךְ מְצַרֵּעַ עַד יוֹם מוֹתוֹ וַיֵּשֶׁב בֵּית הַחֲפָשׁוֹת הַחֲפָשִׁית מְצַרֵּעַ כִּי נִגְזַר מִבַּיִת ה' וַיּוֹתֵם בְּנֵו עַל בַּיִת הַמֶּלֶךְ שׁוֹפֵט אֶת עַם הָאָרֶץ. (דברי הימים ב כו, טז-כא).

עוזיהו המלך מערער את בלעדיות הכוהנים על הקרבת הקרבנות, ולכן מצטרע.

השוואות נוספות בין הכהונה לצרעת קיימות בנתינת שמן ודם על התנוך ועל הבהונות, בזיקה המיוחדת שבין האדם לבגדיו, ביחס למחנה ישראל –

כניסה אל מחנה לוייה פנימה או יציאה החוצה מהמחנה כולו, בהכרזה
הציבורית – "וטמא טמא יקרא" לעומת "וקדשתו" ועוד.

ייתכן שיש להרחיב את גורם הצרעת לא רק לערעור על הכהונה, אלא
לערעור ופגיעה בכל הנהגה באשר היא – וכך אצל מרים, שערערה על
ייחודיותו של משה רבנו:

וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה... וַיֹּאמְרוּ הֲרַק אֵךְ בְּמִשְׁחָה דְבַר ה' הֲלֹא גַם בָּנוּ
דִּבֶּר וַיִּשְׁמַע ה'... וַיַּחַר אַף ה' בָּם וַיִּלֶּךְ. וְהֶעֱנַן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מִרְיָם
מְצַרְעֶת בְּשָׁלֵג וַיִּפֹּן אֶהְרֹן אֶל מִרְיָם וְהִנֵּה מְצַרְעֶת. (במדבר יב, א-י).

מרים מערערת על כהונתו הבלעדית של משה, שהרי גם איתם דיבר
הקב"ה, ומדוע אין הם זוכים למעמד רם יותר. שוב אנו מוצאים את
הצרעת כעונש על פגיעה במעמד קדוש יותר, של הכהונה או של משה
רבנו.

לשון הרע

עם זאת, אצל חז"ל מצינו כי הצרעת מגיעה כעונש בעיקר על לשון הרע,
וכבר דרשו:

ואמר ר' יוסי בן זימרא: כל המספר לשון הרע – נגעים באים עליו, שנאמר
(תהילים קא): מלשני בסתר רעהו אותו אצמית, וכתוב התם (ויקרא כה):
לצמיתות, ומתרגמינן: לחלוטין, ותנן: אין בין מצורע מוסגר למצורע
מוחלט אלא פריעה ופרימה. אמר ריש לקיש, מאי דכתיב (ויקרא יד): זאת
תהיה תורת המצורע? זאת תהיה תורתו של מוציא שם רע.
(ערכין טו ע"ב).

מפורסמת היא דרשת הנוטריקון של ריש לקיש, והראיה הבולטת לה היא
צרעת מרים שדיברה על משה:

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֵל לְהִיךְ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם. (דברים
כד, ט).

פסוק זה מובא מיד לאחר הפסוק שציטטנו לעיל "השמר בנגע הצרעת".
מעבר לדברים שהזכרנו לעיל ביחס למרים ואהרן, מצינו שהדברים
המפורשים שנאמרו היו ביחס לנישואי משה וציפורה:

וַתְּדַבֵּר מְרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל אֲדוֹת הָאִשָּׁה הַכַּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי אִשָּׁה
כַּשִּׁית לָקַח... וַיַּחַר אֵף ה' בָּם וַיִּלְךְ. וְהֶעֱנַן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מְרִים
מְצַרְעֶת כְּשֶׁלֶג וַיִּפֹּן אֶהָרֶן אֶל מְרִים וְהִנֵּה מְצַרְעֶת. (במדבר יב, א-י).

חז"ל הבינו כי המוקד באמירת מרים הוא נושא "האשה הכושית אשר
לקח", ומחמת דברים אלו נענשה מרים בצרעת. עמדה זו העניקה משנה
תוקף לאיסור לשון הרע, עד שזכינו ובדור האחרון כתב רבי ישראל מאיר
הכהן מראדין את חיבוריו הטהורים "שמירת הלשון" ו"חפץ חיים".

נעיר, כי רמז לכך קיים בעונשו של המצורע "ועל שפם יעטה", שהכוונה
בפשטי המקראות לעטיית מטפחת מעל הפה כדי למנוע אפשרות דיבור
חופשי, מה שמרמז על חטא שהיה בפה.

בגידה בעם ישראל

כעת ננסה לעבור להציג עמדה שלישית, ולפיה החטא עליו מגיעה הצרעת
הוא בגידה בעם ישראל. את סקירת הבנה זו נפתח מתוך עיון בשתי
ההפטרות של פרשיות תזריע ומצורע.

הפטרת פרשת תזריע עוסקת בנעמן המצורע ובטהרתו. ה' נותן תשועה
לארם באמצעות נעמן, כאשר תשועה לארם – פירושה תבוסה לישראל:

וַנַּעֲמָן שָׂר צָבָא מֶלֶךְ אַרְם הָיָה אִישׁ גָּדוֹל לְפָנָי אֲדָנָיו וַנִּשָּׂא פָנָים כִּי בּוֹ נָתַן
ה' תְּשׁוּעָה לְאַרְם וְהָאִישׁ הָיָה גִבּוֹר חֵיל מְצַרְעֶ. (מלכים ב ה, א).

נעמן מקבל מידע משבויה ישראלית המשרתת את אשתו, כי הוא יכול
להתרפא באמצעות אלישע הנביא שבישראל. נעמן משתכנע, ושולח ספר
למלך ישראל ובו מודיע על הגעתו. מלך ישראל חושש וקורע את בגדיו,
כיוון שאינו יודע כיצד ירפא את נעמן, והנביא אלישע ממחר להרגיע אותו:

וַיְהִי כַשְׁמַע אֱלִישֶׁעַ אִישׁ הָאֵל לְהִים כִּי קָרַע מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת בְּגָדָיו וַיִּשְׁלַח
אֶל הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר לָמָּה קָרַעְתָּ בְּגָדֶיךָ יְבֹא נָא אֵלַי וַיֵּדַע כִּי יֵשׁ נָבִיא בְּיִשְׂרָאֵל.
(שם, ח).

מגמתו של אלישע היא אפוא "וידע כי יש נביא בישראל". אלישע מוכיח
לנעמן כי הקב"ה עדיין משגיח ודואג לעם ישראל, למרות שמצבו הנורא
של עם ישראל מתואר במפורש בפסוקים:

כִּי לֹא הִשְׁאִיר לַיהוָה אֶחָזֵק עִם כִּי אִם חֲמִשִּׁים פָּרָשִׁים וַעֲשָׂרָה רֶכֶב וַעֲשָׂרַת
אַלְפִים רִגְלֵי כִּי אֲבָדָם מֶלֶךְ אֲרָם וַיִּשְׁמַם כְּעֶפֶר לְדָשׁ. (מלכים ב יג, ז).
למרות שמצבו של ישראל "כעפר לדוש", אלישע מעוניין להוכיח שהקשר
עם הקב"ה ממשיך.

מעבר לכך, לאלישע מטרה נוספת והיא הוכחה על קדושת הארץ. בעת
העתיקה, האמינו עמים רבים שלכל ארץ יש א ל מיוחד וספציפי, וכיבושה
של הארץ מחליש את הא ל. אלישע מעוניין להוכיח באמצעות הציווי על
הטבילה בירדן, כי קדושתה וייחודיותה של ארץ ישראל ממשיכות למרות
שעם ישראל כבוש.

אלישע מורה לנעמן לטבול בירדן:

וַיָּבֹא נְעֻמָן בְּסוּסוֹ וּבְרֶכְבּוֹ וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הַבַּיִת לְאֱלִישֶׁעַ. וַיִּשְׁלַח אֵלָיו
אֱלִישֶׁעַ מִלְּאָךְ לֵאמֹר הֲלוֹךְ וְרַחֲצֵתָ שְׁבַע פְּעָמִים בִּירְדֵן וַיָּשָׁב בְּשָׂרְךָ לָךְ
וְטָהַר. וַיִּקְצַף נְעֻמָן וַיֵּלֶךְ וַיֹּאמֶר הִנֵּה אִמְרֹתַי אֵלַי יֵצֵא וְעֹמֵד וְקָרָא בְּשֵׁם
ה' אֵל לְהִיוֹ וְהִנֵּיף יָדוֹ אֶל הַמָּקוֹם וְאָסַף הַמְּצָרֵעַ. הֲלֹא טוֹב אֲבִנָּה אֲמָנָה וּפְרָפֶר
נְהָרוֹת דְּמִשְׁק מִכָּל מִימֵי יִשְׂרָאֵל הֲלֹא אֲרַחֵן בָּהֶם וְטָהַרְתִּי וַיִּפֹּן וַיֵּלֶךְ בַּחֲמָה.
(שם, ט-יב).

לאחר שנעמן משתכנע באמצעות לחץ עבדיו לטבול בירדן למרות כעסו,
הוא מתרפא:

וַיֵּרֶד וַיִּטְבֹּל בַּיַּרְדֵּן שִׁבְעַת פְּעָמִים כְּדַבֵּר אִישׁ הָאֵל לְהִים וַיֵּשֶׁב בְּשָׂרוֹ כְּבֶשֶׂר נֶעַר
קָטָן וַיִּטְהֶר. (שם, יד).

לאחר שנתרפא, נעמן מבקש מאלישע להעניק לו ברכה:

וַיֵּשֶׁב אֶל אִישׁ הָאֵל לְהִים הוּא וְכָל מַחְנֵהוּ וַיָּבֵא וַיַּעֲמֵד לְפָנָיו וַיֹּאמֶר הֲנֵה נָא
יִדְעֵתִי כִּי אֵין אֵל לְהִים בְּכָל הָאָרֶץ כִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה קַח נָא בְּרָכָה מֵאֵת
עַבְדְּךָ. וַיֹּאמֶר חִי ה' אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לְפָנָיו אִם אֶקַּח וַיִּפְצַר בּוֹ לְקַחַת וַיִּמָּאֵן...
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשָׁלוֹם וַיֵּלֶךְ מֵאֵתוֹ כְּבִרְתֵּי אָרֶץ. (שם, טו-יט).

למרות שאלישע נפרד מנעמן בלי לקבל משהו, גיחזי בוחר על דעת עצמו
לבקש מנעמן:

וַיֹּאמֶר גִּיחֲזִי נֶעַר אֱלִישֶׁע אִישׁ הָאֵל לְהִים הֲנֵה חָשַׁף אֲדָנִי אֵת נַעֲמָן הָאֶרְמִי
הַזֶּה מִקַּחַת מִיָּדוֹ אֵת אֲשֶׁר הֵבִיא חִי ה' כִּי אִם רִצְתִּי אֶחְרִיו וְלִקְחַתִּי מֵאֵתוֹ
מֵאוֹמָה. וַיִּרְדֹּף גִּיחֲזִי אַחֲרָיו נַעֲמָן וַיִּרְאֶה נַעֲמָן רֵץ אַחֲרָיו וַיִּפֹּל מֵעַל הַמַּרְכָּבָה
לְקִרְאָתוֹ וַיֹּאמֶר הַשָּׁלוֹם. וַיֹּאמֶר שָׁלוֹם אֲדָנִי שְׁלַחְנִי לְאֹמֵר הֲנֵה עַתָּה זֶה בָּאוּ
אֵלַי שְׁנֵי נְעָרִים מֵהַר אֶפְרַיִם מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים תִּנְהָה נָא לָהֶם כְּכֹר כֶּסֶף וּשְׁתֵּי
חֲלָפוֹת בְּגָדִים. (שם, כ-כג).

את משמעות מעשהו של גיחזי נוכל להבין מהעונש:

וְהוּא בָּא וַיַּעֲמֵד אֶל אֲדָנָיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱלִישֶׁע מֵאֵן מֵאֵן גִּיחֲזִי... הֵעֵת לְקַחַת
אֵת הַכֶּסֶף וְלִקְחַת בְּגָדִים וְזִיתִים וְכַרְמִים וְצֹאֵן וּבִקָּר וְעַבְדִּים וּשְׁפָחוֹת. וְצָרַעַת
נַעֲמָן תִּדְבַּק בָּךְ וּבְזִרְעֶךָ לְעוֹלָם וַיֵּצֵא מִלְּפָנָיו מִצָּרַע כֶּסֶף וְשְׁלֹשָׁה. (שם, כה-כז).

אלישע מעניש את גיחזי בצרעת. עונש זה מגיע לגיחזי כיוון שבשעה בה
ישראל נמכרים לעבדות והם "כעפר לדוש", בוחר גיחזי לקבל "בגדים
וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות"! גיחזי איננו חש שותפות גורל
יחד עם שאר עם ישראל, ולא מפגיין רגישות ביחס למצב החברתי. אלישע
מעניש את גיחזי וזרעו בעונש הצרעת "לעולם", וצרעת זו, מגיעה בעונש
על הבגידה והניתוק מעם ישראל.

אמנם קשה, מדוע מגיע העונש גם לזרעו של אלישע, והרי התורה עצמה מעידה:

לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו. (דברים כד, טז).

ונראה, שתשובת הגמרא בסנהדרין מתאימה למקרה דנן:

דתנו רבנן: (דברים כד) לא יומתו אבות על בנים, מה תלמוד לומר? אם ללמד שלא ימותו אבות בעון בנים ובנים בעון אבות – הרי כבר נאמר (שם) איש בחטאו יומתו. אלא, לא יומתו אבות על בנים – בעדות בנים, ובנים לא יומתו על אבות – בעדות אבות. ובנים בעון אבות לא? והכתיב (שמות לד) פוקד עון אבות על בנים! – התם כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן. כדתניא: (ויקרא כו) ואף בעונות אבותם אתם ימקו – כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם. (סנהדרין כז ע"ב).

ונראה, שהעונש אשר אלישע מטיל על זרעו של גיחזי לא מגיע לשווא. בהפטרת פרשת מצורע, אנו קוראים על ארבעה מצורעים היושבים מחוץ למחנה, וחז"ל מספרים במסכת סוטה על זהותם:

"וארבעה אנשים היו מצורעים" – אמר ר' יוחנן זה גיחזי ושלושת בניו. (סוטה מז ע"ב).

כעת הם עומדים בניסיון, כאשר הם מגלים כי מחנה ארם נסוג:

ויבאו המצורעים האלה עד קצה המחנה ויבאו אל אהל אחד ויאכלו וישתו וישאו משם כסף וזהב ובגדים וילכו ויטמנו וישבו ויבאו אל אהל אחר וישאו משם וילכו ויטמנו. ויאמרו איש אל רעהו לא כן אנחנו עשים היום הנה יום בשרה הוא ואנחנו מחשים ויחבינו עד אור הבקר ומצאנו עוון ועתה לכו ונבאה ונגידה בית המלך. (מלכים ב ז, ח-ט).

בשעה שאימהות אוכלות את בשר בניהן המתים בשומרון הנצורה, דואגים גיחזי ובניו לעצמם – נושאים "כסף וזהב ובגדים" ומטמינים. רק לאחר שהם

עוברים במספר אוהלים ומטמינים לעצמם רכוש, הם הולכים לאנשי העיר
הנצורה ומבשרים להם את הבשורה הטובה.

בשורה מפי מצורע

כאמור, הצגנו לעיל את הצרעת כעונש הבא על ערעור מעמד הכהונה או
ההנהגה או בעוון לשון הרע, וכעת עסקנו מעט בצרעת כעונש על הניתוק
מעם ישראל והחשיבה האגואיסטית.

רחל המשוררת, בשירה "יום בשורה", מספרת על הפטרת פרשת מצורע,
על רקע אותם הימים:

יום בשורה / רחל בלובשטיין

בשכר הימים האויב הנורא

את שמרון הביא במצור;

ארבעה מצרעים לה בשרו בשורה.

לה בשרו בשורת הדרור.

בשמרון במצור – כל הארץ בלה,

וכבד הרעב מנשא.

אך אני לא אבה בשורת גאלה,

אם מפּי מצרע היא תבוא.

הטהור יבשר וגאל הטהור,

ואם ידו לא תמצא לגאל –

אז נבחר לי לנפל ממצוקת המצור

אור ליום בשורה הגדול.

נעיין בשיר בהקשר של הגמרא בסנהדרין, המספרת על בשורת גאולה

נוספת הקשורה בצרעת:

ר' יהושע בן לוי אשכח לאליהו דהוי קיימי אפיתחא דמערתא דרבי שמעון

בן יוחאי. אמר ליה אתינא לעלמא דאתי? אמר ליה אם ירצה אדון הזה.

אמר רבי יהושע בן לוי שנים ראיתי וקול ג' שמעתי. אמר ליה אימת אתי

משיח? אמר ליה זיל שייליה לדידיה. והיכא יתיב? אפיתחא דקרתא. ומאי

סימניה? יתיב ביני עניי סובלי חלאים, וכולן שרו ואסירי בחד זימנא, איהו

שרי חד ואסיר חד; אמר דילמא מבעינא דלא איעכב. (סנהדרין צח ע"א).

הגמרא מספרת על רבי יהושע בן לוי שהיה מעוניין לפגוש את המשיח, ושמע מאליהו את פרטי זהותו – יושב על פתח העיר רומי, בין כל המצורעים. המצורעים עסוקים בצורה ריטואלית בריענון התחבושות, אך מיוחד הוא המשיח, שמחליף בכל פעם רק תחבושת אחת, וכפי שמבאר רש"י את דברי הגמרא, שמא יצטרך לגאול את ישראל פתאום, ואם יחליף את כל תחבושותיו יחד, נמצא שגאולת ישראל מתעכבת.

אליהו הנביא מסביר שהמשיח לא רוצה לעכב את עם ישראל. על כל פנים, אנו מגלים שוב שבשורת הגאולה נתונה ביד אדם מצורע. אין אנו יודעים האם רחל המשוררת הכירה את הגמרא בסנהדרין, אבל מקורות חייה נראה שהתחבטה בשאלה זו – האם ייתכן כי אותה אנשים שבגדו בה, הם גם מבשרי הציונות וגאולת הארץ?

הביוגרפיה האישית של רחל כללה טיפול בילדים חולי שחפת בצרפת, ובעקבות טיפול זה נדבקה בעצמה בשחפת. כאשר עלתה לארץ, בודדו אותה חבריה שבמושבה, והיא חשה נבגדת, עד שנפטרה בגיל צעיר בודדה וערירית.

רחל מבינה כי לעיתים מגיעה בשורת הגאולה על ידי אנשים שאינם "הטהור יבשר". לעיתים מבשרי הגאולה הם מצורעים. אולם לא מדובר חלילה במצורעים כגיחזי ובניו, אלא במצורעים מחמת מעשיהם הרעים. חשוב להדגיש בצורה חד משמעית – אין שום סלחנות כלפי מעשים בחפצא שהם נגד ה' ותורתו. אבל עם זאת, ניתן עדיין לקבל את האדם כגברא, על אף מעשיו, במידה ומדובר על מצורע שדואג לעם ישראל ולא מצורע הדואג לעצמו.

כמובן, חלילה לנו מלכנות את מבשרי הציונות ומנהיגי העליות בשם "מצורעים", אבל עלינו לדעת שהדברים לא היו פשוטים. ניתן לדבר זמן

רב על בעיות חמורות שהיו בהתנהלות הפלמ"ח, החל בגניבת התרנגולות וכלה בהטבעת "אלטלנה". אולם מעבר לכך, אנחנו צריכים לדעת את החשיבות המכרעת של הפלמ"ח בפגיעה בכנופיות הערביות ובהקמת המדינה.

האם אנו מעוניינים לשמוע בשורת גאולה כזו? רבים וטובים, ביניהם גדולי האמוראים, אמרו "ייתי ולא אחמיניה":

אמר עולא ייתי ולא אחמיניה, וכן אמר [רבה] ייתי ולא אחמיניה... וכן אמר ר' יוחנן ייתי ולא אחמיניה. (סנהדרין צח ע"ב).
אמנם, היו גם אחרים:

רב יוסף אמר ייתי ואזכי דאיתיב בטולא דכופיתא דחמריה. (שם).

רב יוסף כמובן לא אומר "ייתי ואחמיניה", כיוון שהיה עיוור, אך עדיין ציפה לביאת המשיח, והיה מוכן לשבת בצל גללי חמורו של משיח.

אמירתו זו של רב יוסף מזכירה את סיפורו של שמואל יוסף עגנון, "צרכי שבת". עגנון מספר על יהודי עני שהיה נטול אוכל בערב שבת, והלך

לחפש דרך להביא דבר מה לביתו. הלך לו אותו יהודי עד שהגיע למקום בו ניפנו לצרכיהם כל תושבי העיירה, ופתאום נצנצה לנגד עיניו מטבע

זהב. נטל את המטבע, ניקה אותה ובא לקנות בה צרכי שבת. לפתע נזכר במקורה של המטבע, ומיד החליט שאין מכבוד שבת להשתמש בשבילה

במטבע זו, ונדר את המטבע לצדקה. עגנון חותם את הסיפור בכך שהקב"ה מזכה את היהודי שיגיעו לביתו אנשים מכובדים ומימנו לו את

השבת מכיסם.

ראוי עוד לדון עד כמה באמת עדיפה מתנת בשר ודם לצרכי שבת ממטבע המוטלת באשפה, אבל על כל פנים הקונפליקט שמעלה רחל מופיע גם

אצל ש"י עגנון, שוודאי הכיר את הגמרא על "טולא דכופיתא דחמריה".
ספקו טהור

ונראה, שהדברים קשורים לסוגיה למדנית מעניינת המופיעה בדיני צרעת. אנו יודעים, כי במקרה והבהרת התחילה לפני צמיחת שער לבן, הרי

שמדובר על נגע טמא, ואילו אם השער הלבן צמח לפני שנגע הבהרת התחיל, האדם טהור. הגמרא דנה במקרה של ספק: קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא: אם בהרת קודמת לשער לבן טמא, ואם שער לבן קודם לבהרת טהור; ספק? הקדוש ברוך הוא אומר טהור, וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא. ואמרי מאן נוכח? נוכח רבה בר נחמני, דאמר רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים אני יחיד באהלות... כי הוה קא ניחא נפשיה אמר טהור טהור. (בבא מציעא פו ע"א).

ולכאורה, לא ברור כלל מהי המחלוקת, שהרי יהא הדין ככל ספק דאורייתא שאנו מכריעים לחומרא, וממילא יש לטמא גם בספק קדמה בהרת ספק קדם שער לבן! מהי סברת הקב"ה שיש לטהר בספק צרעת? דומה, שאכן ספק דאורייתא לחומרא, ובמקרה של צרעת, ישנן השלכות חברתיות קשות לצרעת, שהרי המצורע מתבודד ומורחק מכל שאר החברה. ממילא, הסברא לטהר בספק צרעת היא מחמת המחיר הכבד בדיני בן אדם לחברו.

כאשר יש לנו צד שהאדם טהור לגמרי, ואנו מחמירים להרחיק אותו מכל החברה ולקנוס אותו בעונשים חמורים, אנו עוברים על איסורי בין אדם לחברו ודאיים. רבה בר נחמני מכריע כקב"ה, שבספק האדם טהור, כיוון שלצד ההחמרה בדיני צרעת והדאגה לעם ישראל, אסור לנו לשכוח את האדם שמאחורי הנגע.

~*~

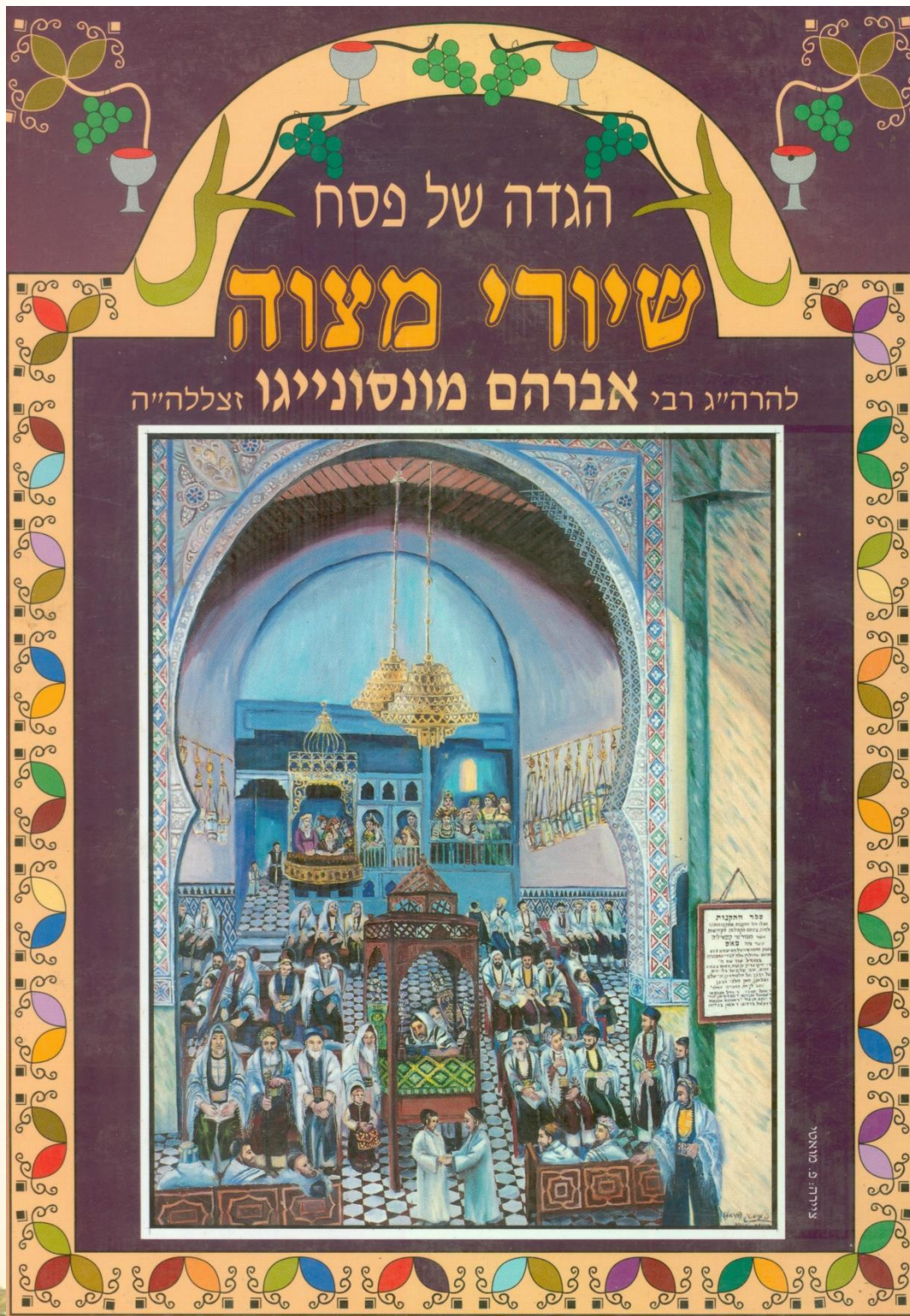
לעיתים יש לנו ספיקות ביחס למנהיגים ולאנשים שהנחו ושמנחים את עם ישראל. לפעמים אנו חושדים שיש כאן עירוב של אינטרסים או שאנו מתנגדים למעשים שונים נגד חוקי התורה. חשוב לזכור, שכאשר מדובר במצורעים כגיחזי ובניו, עלינו לנדות ולהוקיע אותם, אבל לגבי מצורע שדואג לעם ישראל, ייתכן שעלינו דווקא לרצות בבשורת גאולה, גם אם מפי מצורע היא תבוא, ולא להקל בדיני בין אדם לחברו. וכפי שהכריע הקב"ה, שפסק בספק צרעת – "טהור".

4. מיצירתם וממורשתם הרוחנית של רבותינו

הרב פרופ' משה עמאר שליט"א יו"ר מכון "אורות יהדות המגרב"

הגדה של פסח עם פירוש שיורי מצווה

להרה"ג רבי אברהם מונסונייגו זצלה"ה

כתב-יד מתוך החבור "שיורי מצותה"

דהו' לרעז עבא די ארבל אזכרתינא בצרמ
 לעצמא וכל יתבאר טבי עה שכתב הק
 יוסף בירעליא צונעם ולת' שכל לארץ תרביס
 נלא לחרץ אחרת לזויתה דעה ורעז לכח ק'
 בארץ מצרים ולא יחמינו מזוגותם עם היווה'
 עאלו מצרים עתמוניות עם חסר ארץ ספר אכל
 חר' היו בע' לארץ אחרת נוחטו וזולתנים
 עש תירפ השעבוד היו עתים וזקח אנערו הק'
 למעט לבא ירעה לער זהו תרס על עש שלב
 אכזריתו בארץ עבדים עז ארז על ספריו ינה
 ידנו בתהלג לזכור ארבל בתולה היינו וספר
 אחרים עשוי ועבדיו צפיק אנו לפרקוהי בעל
 אכזריתו בעצם כעז לזכור על ספריו
 כדביס יוארע כל דכפין יתי ריקל על יעלה
 על הדעת עתיה זה עבד קרעה ונתן ידו צרן
 להיותם עתים ועש על עתם אחרת לה
 אער עזרעה לאו וחסר דיקה לצפיק כל דכפין
 יתי ריקל הויא וספריו צולת נצדיה עבדים
 שלב קרעה עם רעי יח עבד יוארע עכן לא
 עוב ארמנו משאבותינו ולבך כל דכפין ונתן אהל
 ינו לעשות סקרת הפסח יתי ופסח יוארע קשת
 בזכר דהא קח עתא קחא כחולה לארץ עבד'
 וצפיק לה עתה עיה חסדב אסר כל לוקי
 קד ארזו לנהה דהאה בארעה דערלר לא תחסי
 כל טה יוארע תמוען עז קבל קס טרה
 ארץ בג ארץ ערל צפיק לברעה לה אער קח
 עתה קחא לבד נבחיט עבד ערלר לעזונא ד'
 רבו לעשה דהאה בארעה קשקב בג חורן וזון
 כזעיה בג חורן על ארעו ושל חולת ארתינו
 יתקיים בג עבול חמשת עבדע להם ולא תחסר
 כל עובדי
 אירכמו כל דכפין יתי ויקל ינה לער עש
 היות עהו סר ארתינו ללחם בעצם
 מולק עתים היו בזרך נקייית והזענה כעו ערן
 וכלבתי אוחד עס קה ארל אל תעמד נתינו
 קומה העווען עבד קפית לזואל בלא זיעון
 ולבך לער חרל קח למעט עבא כל דכפין עפול
 עתה כינו כתרנסו בצדק סעדי ומעג עבד
 קבית עתה קיס כל דכפין יתי ריקל מעכין וע
 עוען

מכון לחקר, הוצאה לאור והפצת מורשתם הרוחנית והתרבותית של רבותינו חכמי ספרד וארצות המערב: אלג'יריה, מארוקו, תוניס ולוב

השיר הזה יהיה להם כליל התקדש חג, ושמחת לבב
כהלוך בחליל לבוא בהר ה' אל צור ישראל
(ישעיה ל, כט)

פתח השער

בכל קהילות ישראל נוהגים בליל התקדש חג-ליל סדר פסח, להתכנס יחד המשפחה המורחבת אבות ובנים, אחים, נכדים ונינים. ומשפחות קטנות, נהגו להצטרף מספר שכנים יחדיו, כדי לערוך הסדר ברוב עם הדרת מלך. מנהג זה הוא עתיק יומין מאז היות עם ישראל לעם בצאתו ממצרים. מדי שנה התכנסו בליל זה מספר בתי אב בבית אחד, להימנות על זבח פסח כנאמר "ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית. ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו... בבית אחד יאכל (שמות יב, ג-ד, מו). גם המצוה לספר ביציאת מצרים בליל זה, הוד קדומים עליה. בזמן הבית, אכילת זבח פסח היוותה המצוה המרכזית בלילה הזה, וסיפור יציאת מצרים נלווה לה. הסיפור נועד להודות ולהלל לשי"ת, על הנסים שעשה עמנו שהוציאנו מעבדות לחרות, והנחילנו את הארץ הטובה-ארץ ישראל.

עם חורבן הבית וביטול זבח הפסח, הפכה מצות סיפור יציאת מצרים לעיקרו של ליל הסדר, כמו שהמגיד סיפר על חמשה מחכמי ישראל שהיו בזמן חורבן הבית "והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה..." והמעשה היה סמוך לחורבן. לשם כך חכמים הראשונים ניסחו וערכו עבודינו את ההגדה, וזאת כדי לתת ביד כל יהודי (גם מי שאינו חכם) יכולת לספר ביציאת מצרים. ביסוד ההגדה הונחו קטעים, שנוסחו בתקופת הבית ונמצאים במשנה ובמדרשי הלכה. מאז בוטל התמיד מהותו של ליל קודש זה, להודות לה' על העבר ולהתפלל על העתיד, שישב שבותינו כבתחילה: "שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים". מטרה נוספת נועדה למצות סיפור יציאת מצרים והחובה התמידית לזכור אותה, היא להפיח אמונה ותקוה בלב כל יהודי, שלא יפול ברוחו מקושי שעבוד המלכויות ומשפלות הגלות, כמו שהרחיב מרן המלאך רפאל בירדוגו זצ"ל, בפתיחה לפירושו להגדה, ותמצית דבריו, זכר יציאת מצרים נועד לחזק האמונה והתקוה, כי הגאולה בא תבוא. כמו שראינו במצרים, בה היו היהודים נתונים לשעבוד ולעינויים קשים, ועל פי ההגיון והטבע, לא היה להם שום סיכוי לצאת משם. ובכל זאת כשהגיע הזמן, הקב"ה הוציאם ממצרים משעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול. כן בטוחים אנו, גם בגלות החל הזה, נעלה מושיעים להר ציון, במהרה בימינו, גם שלא כפי הטבע כהבטחת הנביא: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז-טו) אראה לבנים מה שלא הראיתי לאבות (מכילתא, בשלח פ"ח).

מתוך חיבה והוקרה למצות סיפור יציאת מצרים, כדברי המגיד "כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח". במשך כל הדורות חכמי ישראל העמיקו בעיונם בנוסח ההגדה, וכתבו סביבה פירושים רבי אנפין, בדרכי הפשט, הרמז, הדרש והסוד. רובם הגדול אבדו בצוק העתים, מיעוטם יצא לאור (המדובר במאות רבות), וחלקם עודנו בכתובים ומצפה לגואל.

אשתקד ההדרנו הגדה של פסח שלל רב פירוש להרה"ג וכו' כמוהר"ר רבי רפאל בירדוגו זצוקלה"ה והשתא אנו מצרפים לאוצר פירושי ההגדה את **שיורי מצוה** פירושו של מו"ר הרה"ג מעו"מ בנש"ק איש האשכולות כמוהר"ר רבי אברהם מונסונייגו זצ"ל בן עוב"י פאס יע"א.

* *

פאס

העיר פאס נוסדה במאה התשיעית, סמוך לייסודה התיישבו בה יהודים. ומאז נחשבה פאס לקהילה החשובה ביותר של יהדות מארוקו. במאה העשירית חיו ופעלו בה ראשוני המדקדקים העבריים כדונש בן לברט, ר' יהודה אבן חיוג, ומדקדקים אחרים. ר' יהודה אבן קוריש כתב את איגרתו - הרסאל"ה המפורסמת, לקהילת פאס. כמו-כן תלמידי חכמים מהעיר קיימו קשרים בענייני הלכה עם גאוני בבל, והאחרונים נהגו בהם כבוד.

בפאס חיו ראשוני הראשונים, יורשיהם של גאוני בבל וארץ ישראל: הרי"ף והרמב"ם. עם התגברות הקנאות האיסלאמית החלה ירידת קרנו של המרכז הרוחני בפאס, ובמאה הי"ב במסע השמד של המוואחידין, חוסלו כליל מוסדות התורה מפאס ומערים אחרות במגרב. חכמים רבים נהרגו על קידוש ה' ואחרים נסו על נפשם לארצות המזרח. דוגמת ר' יהודה אבן עבאס, הרמב"ם, ר' יוסף אבן עקנין, ואחרים. מאז נסתם הגולל על עולמה הרוחני של יהדות המגרב בכלל ויהדות מארוקו בפרט. את גודל ההרס והחורבן, תיאר רבי אברהם אבן עזרא (=הראב"ע) בקינתו הידועה "אהה ירד".

כך נעזב המגרב מחכמי הדור שנותרו לפליטה, או שהגיעו אליו כפליטים מספרד. אולם קהילות המגרב המשיכו להתקיים, הגם שלא הגיעו לידינו פרטים רבים על גודלן ומצבן הכלכלי, החברתי, המדיני והרוחני. דממה זו נמשכה כמאתים שנה עד סמוך למאה הי"ד, מועד בוואם של מגורשי ספרד בשנות קנ"א ורנ"ב (1391, 1492). בוואם של מגורשי רנ"ב למארוקו, הפיח רוח חיים בעולמה הרוחני. התיישבותם של מרבית חכמי הגירוש בעיר פאס, חידשה את נעוריה והפכה אותה שוב למרכז רוחני ליהדות מארוקו.

רבות מהמשפחות המיוחסות, ממגורשי ספרד, שהתיישבו בעיר פאס במארוקו, הצמיחו מתוכם חכמים גדולי תורה והוראה, חסידים ואנשי מעשה, פוסקים ודרשנים,

הוגים ומשוררים, דור אחר דור, במשך מאות בשנים. והתקיים בהם בעליל מאמר חז"ל: "כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם שוב אין התורה פוסקת מזרעו לעולם..." (בבא מציעא פה ע"א). וידועות שבהן משפחות צרפתי, סירירו, עוזיאל, אבן צור, אבן עטר, מונסונייגו, ועוד.

* * *

משפחת מונסונייגו

מהמאה הי"ח ועד ימינו אלה, לא פסקה שלשלת החכמים המפורסמים שקמו במשפחת מונסונייגו, רמת-היחס. והם השאירו אחריהם אוצר בלום של יצירה רוחנית: פרשנות למקרא, לתלמוד ולמדרשים, הלכה ושאלות ותשובות, דרושים, מוסר ושירה. דא עקא, חלק ניכר מהחיבורים הללו אבדו או ניזוקו קשות. גורל שפגע בחלק גדול מהיצירה הרוחנית של יהדות מרוקו, פרעות ופגעי טבע. חוסר אמצעים והיעדרם של בתי דפוס במארוקו עד למאה העשרים, השלימו את מלאכת ההרס. עם ראשית יסוד הדפוס במארוקו, עשו בני משפחת מונסונייגו, בראשות הרה"ג רבי אהרן מונסונייגו ובנו הרה"ג רבי אברהם רחמים זצ"ל, מאמצים כבירים להעתיק ולהוציא לאור חלק מחיבורי אבות המשפחה. אך הדבר, לא עלה בידם כי לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים אמר החכם מכל אדם (קהלת ג, א).

בנו של רבי אהרן מו"ר הרה"ג רבי ידידיה מונסונייגו שליט"א, נחלץ לקיים מילי דאבות, ולהציל את הנוטר לפליטה מתורתם של אבותיו רבותינו הקדושים. הוא הקדיש ימים ולילות לאיחוי הקרעים, לחבר דף לדף ולערוך סימן לסימן, וזכה לההדיר מתוך אוצר הספרים שלשה חיבורים: "מי השילוח" (קאזאבלנקה תרפ"ט), מונוגרפיה הלכתית על דיני גטין, בצירוף סדר הגט; למו"ז מו"ר הרה"ג רבי רפאל אהרן (נלב"ע בשנת הת"ר 1840), "משכיות לבב" (פאס תשי"ב), פירוש על מזמור קי"ט בתהלים, שנכרך יחד עם שו"ת "דבר אמת". "דבר אמת" (פאס תשי"ב), שאלות ותשובות על שו"ע או"ח, יו"ד ואבה"ע, למו"ז מו"ר הרה"ג רבי ידידיה בה"ר רפאל אהרן (נלב"ע בשנת תרכ"ח 1868).

בביקורי במארוקו בשנת תשמ"ח, לתור אחר אודים משרידי תורתם של רבותינו הקדושים, חכמי המגרב, נועדתי עם כבוד הרב ועם בנו ידידי הרה"ג רבי אהרן שליט"א, ודננו בנושא, ולבקשת בנו, קבלתי על עצמי בע"ה להמשיך במלאכת הקודש, בה החל הרב שליט"א, ולהרתם לההדרת תורתם של חכמי המשפחה זצ"ל וזיע"א.

ב"ה מאז ועד עתה ההדרנו כבר חמשה חיבורים שיוזכרו בהמשך. להלן רשימת ספרים נוספים אשר נמצאים בשלבי הכנה סופיים, לפי סדר כרונולוגי:

פירוש יסודר שות למו"ר הרה"ג ר' אברהם מונסונייגו בה"ר מנחם זצ"ל, על התורה והנ"ך ומאמרי חז"ל.

נאות מדבר שירים, קינות ואגרות למו"ר הרה"ג רבי רפאל אהרן בהרה"ג רבי ידידיה משה מונסונייגו זצ"ל.

קופת הרוכלים למו"ר הרה"ג רבי ידידיה בהרה"ג רבי רפאל אהרן מונסונייגו זצ"ל. אוצר בלום בענייני הלכה, ערוך לפי סדר אלפא ביתא, בו לקט ותמצית פסיקה ממאות ספרים בדפוס ובכתבי יד, בענייני ארבעת חלקי השו"ע, כשנושא איסור והיתר הוא מרכזי בו.

ד שות למו"ר ר' ידידיה מונסונייגו בהרה"ג רפאל אהרן זצ"ל, על נושאים שונים.

* * * *

הרה"ג רבי אברהם וחיבוריו

רבי אברהם בה"ר מנחם מונסונייגו, חי במחצית השניה של המאה הי"ח ובמחצית הראשונה של המאה הי"ט. לא ידוע לנו עליו פרטים, לבד מהעובדה שהוא אחיו של הרה"ג רבי ידידיה משה.

רבי ידידיה משה, כיהן כדיין ומורה צדק בפאס, בבית דינו של הרה"ג וכו' רבי אליהו הצרפתי זצ"ל. הוא אביו של רבי רפאל אהרן זצ"ל. נפטר ביום ש"ק כ"ח סיון שנת תק"ס (1800). והשאיר אחריו חיבורים, שאבדו בפרעות שהיו ביהודי פאס. הוא חתום במספר פסקי דין ותשובות עם חכמי דורו (ראה לדוגמה שו"ת אבני שיש, ח"א סימנים ד, מג, צב, ח"ב, לה, צח).

בתקופה זו חי חכם נוסף. בעיר תיטוואן, בשם הרה"ג רבי אברהם מונסונייגו זצ"ל, והגיעו לידינו מספר פס"ד שלו (ראה שו"ת משפטים ישרים, ח"ב, סימן ריב; שו"ת אבני שיש, ח"א, צב). ויתכן שהוא בנו של הרה"ג רבי אפרים מונסונייגו זצ"ל, אב"ד העיר תיטוואן.

עד התקופה האחרונה לא היו ידועים חיבורים כל שהם ממו"ר רבי אברהם בה"ר מנחם. בהיותי לפני מספר שנים בקזבלנקה, סיפר לי עמיתי הרה"ג רבי אהרן מונסונייגו שליט"א, על ספר "שיירי מצוה" מרבי אברהם, שהגיע לידו באקראי (ראה על כך בהקדמה שכתב לחיבור זה). מיד כשעיניתי בספר נזכרתי בספר דומה, שראיתי שנים רבות קודם, באוסף חברי ר' יעקב אלבאז נ"י, ושיערתי ששניהם שייכים לאותו מחבר ואחד משלים את השני. ואכן עיון מחודש באוסף ר"י אלבאז, אישש את הנחתי.

להלן תיאור כללי של שני הכתבי-יד, מתוכם ניתן לדלות פרטים נוספים.

כתב יד א, אוסף הר"א מונסונייגו, הועתק בידי הרה"ג רבי רפאל אהרן מונסונייגו זצ"ל. להלן הקולופון אשר הכין כשער לספר:

זה ספר שיירי מצוה, שחיבר דודי לי שרגא דנהורא, החכם השלם הותיק, יראה ה' היא אוצרו כמוהר"ר אברהם מונסונייגו תהא נפשו בצרור החיים צרורה, והוא שיירי שיריים מחבורו הגדול שחבר אשר קרא שמו

פרשת העבור, שם הראה כחו ועוצם ידו הואל באר את התורה.
ולזה קראתי בשם לחבור זה שיירי מצוה, לומר שהוא שיירי שיריים מחבורו
הגדול דהאי תנא דנחית לשיורא. גם שם רמ"ז והן מספר לשמו הגדול
אברהם בן מנחם מונסוניגו דוק ותשכח הכל במדה ובמשורה.
גם היה הטעם לשם, לפי שהוא ציוה עלי קודם מותו, ללקט הכתיבות שלו
שהיו מפוזרים ולחבר אותם בחברה. ולזה קראתי בשם שיירי מצוה, לומר
שהשייריים הללו שאספתי, הוא לקיים המצוה שציוה עלי, קול אומר קרא.
ואחלה פני יוצרי שזכותו תעמוד לי ולזרעי לבטל מעלינו כל גזירה, וסימנא
מילתא שיירי מצוה מעכבים את הפורענות, זו תורה וזו שכרה. ויקויים בי
מ"ש [מקרא שכתוב] לא ימוש מפיד ומפי זרעך ומפי זרע זרעך וכו' ועין
בעין נראה בנו"ת ציון ובנ"י ישי בראשו עטרה, בזמן קרוב במהרה.
נאם אפר כירה רפאל אהרן מונסוניגו זי"א בן לאדוני אבי האדם הגדול
בתורה ואת האלהים ירא ידידיה משה זלה"ה

מדברי רבי רפאל אהרן ניתן ללמוד, א. רבי אברהם חיבר פירוש על התורה גדול
בהקפו, אשר קראו בשם פרשת העבור.

ב. לכאורה, משמע שהחיבור הקיף את כל התורה, ורבי רפאל אהרן טיפל רק
בחידושים שלא הוכנסו לספר פרשת העיבור. סיוע לכך ניתן למצוא גם בשם החדש
:"שיירי מצוה" שנתן ללקט שאסף. כי אם זה היה חלק מחיבור קיים, היה מצרף
אותו אליו תחת אותו שם.

החיבור שיירי מצוה, כולל פירוש לספרים: במדבר, דברים, הגדה של פסח, מגילת
אסתר, איכה, משלי, וכן חידושים על פסוקים ומאמרים בודדים.

ג. רבי אברהם נפטר בחיי רבי רפאל אהרן כלומר לא יאוחר משנת הת"ר (1840)
שהיא שנת פטירתו של רבי רפאל אהרן. וסביר להניח שהוא נפטר הרבה זמן לפני כן.
דומה כי רבי רפאל אהרן השאיר בכוונה תחילה דפים רקים בתוך הפרשיות וביניהן,
מתוך כוונה שיוכל להכניס חידושים נוספים שיגיעו לידו מהרב המחבר. חלק מדפים
אלו מולאו במשך הזמן בידי מאן דהו שהספר הגיע לידו, בדברים אקטואלים לצורכי
בית הכנסת. כגון תרגום לערבית יהודית את ההפטרה של תשעה באב. וכן ליקוטי
הלכות וחידושי דינים.

כתב יד ב, אוסף ר' אלבאז חסר בתחילתו ובסופו. אינו ממספר, כיום יש בו 560
עמודים. מתחיל בפרשת לך לך, בו פירושים על הספרים בראשית, שמות וויקרא. וכן
פירושי פסוקים מהתנ"ך ומאמרים ודרושים. בעמ' 513 בתחילת דרוש כתוב:

את זה דרשתי בפטירת אחותי גברתי זהרא ביום החדש, אשתו של הנבון
כה"ר יוסף בוסידאן שנלב"ע ביום ש"ק כ"ב לחשון שנת התקס"ה ליצירה.
אני הצעיר אברהם בן לא"א מנחם מונסוניגו נ"ע. ביום שבת הנזכר נימול

אליהו בני יצ"ו.

כאמור מדברי רבי רפאל בכתב יד א הנ"ל, ומעיון בשני הכתבי יד, לא ניתן להכריע אם כתבי יד אלו הם חיבור נוסף של רבי אברהם, חוץ מחיבורו הגדול פרשת העיבור, המוזכר בקולופון. או שמא כתב יד ב', הוא ספר "פרשת העיבור" וכתב-יד א, אינו אלא השלמה לאותו חיבור. אנו נעמוד על סוגיה זו ועל פרטים נוספים אודות מרן הרב המחבר, שעה שנהדיר בע"ה כל החיבור.

מאחר שהחיבור הוא רב הכמות והאיכות, ההדרתו דורשת זמן רב, לכן החלטנו בעצה אחת עם ידי"ן כהר"א מונסונייגו, לההדיר בשלב זה את פירושו להגדה. ובכך גם להביא את דבר המחבר וחיבוריו לידיעת ציבור לומדי התורה וחובבי ספר, דבר שיכול לתרום גם לגילויים של חיבורים או פרטים נוספים ממנו.

* * * *

ההדרה

שיטתו של רבי אברהם בלולה בפרשנות דרך הפרד"ס, כאשר הסוד והקבלה תופסים בה מקום נכבד. בפירושו הוא כמעין המתגבר ומפרש הפסוקים באופנים שונים. מפירושו בולטת בקיאותו העצומה בספרות התלמודית, המדרש והאגדה. פירושו בדרך כלל הם מקוריים, הוא אינו מרבה להשתמש בפרשנים שקדמו לו. בפירושו להגדה מזכיר רק את פירושו של רבי יוסף גייקטיליה.

את פירושו להגדה הנמצא בכ"י א, ערכנו לפי סדר ההגדה. לקטנו פירושים משני כתבי היד המבארים מקורות המופיעים בהגדה של פסח ושילבנו אותם בפירוש ההגדה. את הלקט נתנו בתוך סוגרים מרובעים באותיות קטנות.

הוספנו פיסוק וחילקנו הטכסט לפיסקאות קטנות. הוספנו מראה מקומות לציטוטים הרבים של מרן המחבר, מהמקרא מהספרות התנאית והאמוראית, מספרות הפרשנות והדרוש. את ההערות שלבנו באותיות קטנות בתוך הטכסט.

כמו כן הוספנו שירים לפסח, בהם שיר אחד שכתב הרב המחבר לחג הפסח, ושירים שכתב הרה"ג רבי רפאל אהרן מונסונייגו זצ"ל, מתוך חיבורו נאות מדבר.

חסדי ה' אזכיר, כי מימי נעורי נחונותי בקרבה מיוחדת לתורתם של רבותינו חכמי המגרב, וליצירותיהם בדפוס ובכתבי היד. חשתי את כאב תורתם המונחת במקום הנעלם מן העין, והחלטתי לפעול למען הוצאתה מרשות היחיד, והעמדתה ברשות הרבים מקום שתלמידי חכמים, אנשי מחקר וחובבי ספר ממשמשים בו. זכותם עמדה לי להדיר חיבורים רבים מתורתם, לעטרם בהארות ענייניות ובמבואות היסטוריים.

בהם חיבורים מחכמי משפחת מונסונייגו הרוממה. את הספרים הבאים: מי השלוח ו-משכיות לבב שניהם להרה"ג רבי רפאל אהרן מונסונייגו זצ"ל; שבילי משפט להרה"ג יהושע מונסונייגו זצ"ל¹; פאת ים, פרחי שושנים ו-אם למסורת להרה"ג רבי ידידיה מונסונייגו שליט"א. ואנו עוסקים בההדרתם של חיבורים נוספים מחכמי

המשפחה הנ"ל.

במלאכת קודש זו, אנו זוכים לעידוד רב והוקרה מרבותינו חכמי ארץ: רבנים, דיינים, ראשי ישיבות, אנשי מחקר וחובבי ספר מהארץ ומחוצה לה. בראשם אב ובנו שראו את החדש עט"ר מו"ר הרה"ג וכו' הרב ידידיה מונסונייגו שליט"א הרב הראשי וראש אבות בתי הדין ליהדות מארוקו, אשר שמר כבבת עינו על אוצרות הרוח של המשפחה ומכמניה. הוא היה הראשון שהחל בהצלת תורתם של חכמי המשפחה ובהדרתה. זכות אבות לבנית תזכור, גם עד זקנה ושיבה, בבריות גופא ונהורא מעליא, לחזות בנועם ה' ובביאת גואל צדק במהרה בימינו.

ומר בריה דרבינא רבין חסידא רב פעלים לתורה, עמוד החסד והאמונה וכו' ה"ה ידי"ן הרה"ג כמוהר"ר רבי אהרן מונסונייגו שליט"א. האוחז מעשה אבות, מיוזמי ההדרת תורתם של רבותינו הקדושים ומהפועלים רבות למענה. זכותם ופעולם תהיה למגן וצנה בעדו ובעד בני ביתי, ויזכה לחזות בנועם ה', יחד עם רעיתו, בנים ובני בנים, מהווים חוליה נוספת במסכת יוחסין של המשפחה, מתוך בריאות הגוף ושלוות הנפש.

ברכות יחולו על עמיתי הרה"ג: ר' רפאל לכרייף ור' יעקב עקוקא שליט"א, אשר נהגו בי עין טובה והרשוני להשתמש בסדר ההגדה שהם ערכו. יש לציין שההלכות והמנהגים שבתוך ההגדה הם פרי עריכתם.

אחתום בכבודה של האכסניה, עירית לוד-חברי המועצה וההנהלה, ובראשת מכובדינו מר **מקסים לוי**, יו"ר המרכז לשלטון המקומי, העוזרים למכון להתבסס ולמלא את יעודו. למו"ר חברי מועצת הרבנים, לעמיתי חברי הועדה האקדמאית שעל יד המכון, ולידידי חברי ההנהלה ועובדי המכון.

עד עכשיו אוצר זה היה טמון ברשות היחיד, מקום שאין יד כל אדם מגעת. מכאן ולהבא הרי תורה מונחת בקרן זוית וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול, כל אחד מה שלבו חפץ. יהי רצון חפץ ה' בידינו יצלח, ונזכה להימנות בין מצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד, אכ"ר.

ע"ה משה עמאר הי"ו

בלא"א שלמה ומ"א רחל מ"ב

5. בין אדם לחבירו , מושגים ביהדות ודמויות

חשובות בהיסטוריה היהודית

בין אדם לחבירו 5.1.

הצורך בהקפדה על שמירת הלשון

לשון הרע ונגע הצרעת והקשר ביניהם

הנושאים העיקריים בהם עוסקת פרשת השבוע – "תזריע" הן סוגי נגע הצרעת ודיניהם:

- דיני נגעי הצרעת: שאת, בהרת, מחיה, שחין ומכווה
- דיני בוהק, צרעת הראש
- דיני צרעת הבגד

הצרעת המוזכרת בפרשתנו, מחלה קשה היא, וייחודית מאוד. הצרעת היא מחלת עור קשה ומדבקת. הלוקה במחלה נקרא מצורע, או צרוע. הלוקים במחלה הורחקו מחברת בני האדם, על מנת שלא ידביקו אותם, וחיו בבידוד ובנידוי. צרעת מתוארת בתנ"ך כנגע היכול להופיע בגוף אדם, בבגד או בבית.

אומנם בתורה לא נאמר על איזה חטא באה הצרעת, אבל חז"ל דרשו "מצורע" – מוציא שם רע. חז"ל ראו בנגע הצרעת לא רק נגע פיזי, הפושה בעור השר, בבגד או בבית, אלא בעיקר ביטוי חיצוני לתופעות פנימיות שליליות. הצרעת באה כעונש על עבירות חברתיות שונות ובראש כולן – אי-הקפדה על שמירת הלשון, דיבור לשון הרע

אבק לשון הרע

רמח"ל בספרו "מסילת ישרים" מרחיב ומפרט את מידת הנקיות. עד כמה צריך לעבוד על נפש נקיה, נקיה מכל רבב. לשאוף להגיע לכך שהנפש תהיה מבריקה מנקיון ולא יהיה אבק של עבירה, וכל שכן ממשות של עבירה.

הנה אמרו חכמים: "וכולם באבק לשון-הרע", פירוש הדבר כי אבק לשון הרע הוא מהדברים שקשה להשמר מהם, עד שכמעט כולם נכשלים בו. מהו אבק לשון-הרע? אין זה לשון הרע גמור – דברי גנאי על אחרים, אלא דברים סתמיים, דברים כאלו שבעקיפין ניתן לשמוע מהם איזה גנאי כלשהו על אחרים. זהו אבק לשון הרע. גם אבק הוא לכלוך וגם אותו צריך לנגב על מנת שהנפש תהיה נקיה וזכה ומצוחצחת.

יש דיבורים שהם נראים ראויים ובודאי אינם בגדר לשון הרע. אבל אם אדם משבח את איש פלוני לפני שונאיו של אותו פלוני, גם זה אסור, שהרי דברי השבח הללו באזני השומעים, רק מוסיפים עוד קנאה ושנאה ומזיקים ואינם מועילים.

כללו של דבר: כל דיבור שיכול לגרום איזה פגיעה באחר, בין שיכול לגרום לו נזק ממשי, הפסד ממון וכדומה, בין שזה יכול לגרום לו רק עלבון ואי נעימות, כל דיבור שיכול לפגוע, הרי זה בכלל לשון הרע, גם אם בסופו של דבר לא יצא נזק מהדיבור: הדיבור אסור. העבירה נעשתה.

לשון הרע אינו דבר שקר, דבר שקר על אחרים זה "מוציא שם רע", לשון הרע הוא סיפור אמיתי, סיפור בגנותו של חברו, ללא סיבה סיפור נכון שמזיק – אסור.

רכילות

מה בין לשון הרע ורכילות? לשון הרע הוא סיפור בגנותו של חברו, ורכילות זה ללכת אל מי שסיפרו עליו דברי גנאי ולומר לו: "פלוני אמר עליך דברים כאלה". כרוכל הקונה מאחד ומוכר לשני – כך זה שומע מאחד והולך אצל אותו שדיברו עליו ומגלה לו מה שדיברו עליו, ודבריו יוצרים סכסוכים ומחלוקת. ההיפך ממידתו של אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות והולך מאחד לשני להשכין שלום ביניהם. לכל אחד היה אומר שחברו רוצה מאד להשלים איתו ומדבר עליו דברים טובים, וכך היה מקרב בין הרחוקים.

לא כן בעלי רכילות ולשון הרע שיוצרים מתחים ומחלוקות. הם יאמרו שהתכוונו לטובה, להזהיר או להוכיח, ולכן הודיעו לאחד מה השני ואמר

עליו, אבל התוצאות מראות מה משמעות הדיבורים הללו. אם התוצאות: מתיחות, עלבון, צער וכו' – הדיבור היה אסור וגרוע, אם התוצאות: אהבה ושמחה ושיפור יחסים, הדיבור היה מותר ואולי מצווה. בעלי רכילות אי אפשר לסמוך עליהם. "הולך רכיל מגלה סוד", כשם שהם מספרים לך על אחרים, יש להניח שהם גם מגלים לאחרים מה שאתה אומר. אי אפשר לאהוב אותם, אי אפשר לתת בהם אמון. אבל מי שמאמץ את מידתו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, הוא אוהב את הבריות והבריות אוהבות אותו, הוא אוהב על כולם.

לשון הרע גורם לרכילות ונזקם לזולת מרובה – סיפור

רבי ישראל מאיר הכהן, הקרוי ה'חפץ חיים' יצא בלוויית רב אחד למסע לדבר מצוה. בדרכם סרו לפונדק כדי לסעוד את לבם. בעלת הפונדק זיהתה מיד את שני האישים, הושיבה אותם ליד שולחן מיוחד ודאגה שישרתו אותם כראוי. כאשר סיימו השניים את הסעודה, ניגשה אליהם ושאלה: "כיצד מצא חן בעיניכם האוכל שלי?"

"טוב מאד", השיב ה"חפץ חיים".

"ומה אתם אומרים?" פנתה אל הרב השני.

תשובתו לא איחרה לבוא: "די טוב, אך היה מלוח מדי".

אך שמעה זאת האשה ומיד פנתה לעבר המטבת. ה'חפץ חיים' החוויר והיה נסער מאד. "אינני יכול להאמין! כל ימי נמנעתי מלדבר ומלשמוע לשון הרע, מדוע אפוא אירע עתה ששמעתי דיבורי לשון הרע? באם הייתי יודע זאת מראש, לא הייתי יוצא לדרך".

בראות הרב את תגובת החפץ חיים, נבהל: "וכי מה אמרתי בסך הכל, מה היה נורא כל כך בדברי? אמרתי שהאוכל היה טוב, ורק הוספתי שמן הראוי היה להפחית מעט מלח!"

"אינך יודע להעריך כראוי את כוחן של מילים", השיב ה'חפץ חיים' בקול בוכים. "יתכן והטבחית הינה אלמנה עניה הזקוקה לעבודתה. בגלל דבריך, בעלת הבית תאשים אותה שהאוכל היה מלוח. כדי להגן על עצמה,

תכחיש האלמנה העניה את דבריה ותאמר שהיא לא שמה מלח, ואפילו טעמה את המאכלים לפני שהגישה אותם".

"ואז", המשיך ה'חפץ חיים' ואמר, "בעלת הבית תאשים אותה בשקר ותאמר לה: "האם הינך 'חושבת שהרבנים שקרנים?! את היא זו ששיקרת!" הן תתווכחנה, ובעלת הבית תתרגז עד כדי כך שהיא תפטר את המבשלת המסכנה, והיא תשאר מחוסרת עבודה".

"ראה נא לכמה עבירות גרמת" הוסיף ה'חפץ חיים': דיברת לשון הרע, גרמת לבעלת הבית ולי לשמוע לשון הרע, גרמת לבעלת הבית לחזור על דברי הלשון הרע בפני המבשלת, זהו כבר חטא של רכילות, גרמת שהטבחית תשקר, בגללך ציערה בעלת הבית אלמנה וגרמת לריב בין אנשים".

משסיים ה'חפץ חיים' את דבריו, אמר הרב בשקט: "דומני שיש כאן גוזמה גדולה! לא יתכן שהמילים שאמרתי יגרמו לכל זאת!" "הבה נלך למטבח וניווכח".

בפתחם את דלת המטבח, הבחינו בטבחית, אשר עמדה כשהיא מוחה דמעות מעיניה. הרב החויר, חש אל הטבחית, התנצל על הנזק והצער שנגרמו לה, והתחנן בפניה שתסלח לו. לאחר מכן פנה אל בעלת הבית וביקש בתחינה שתסלח לטבחית ותניח לה להמשיך בעבודתה. ואף תשלום הציע לה, ובלבד שלא תפטר את הטבחית.

אנו רואים מה לשון הרע על דבר יחסית פעוט: "האוכל היה די טוב, אך היה מלוח מדי". מה הוא גרם.

חכמים וגם פשוטי עם היזהרו בדבריכם כי לשון הרע, אבק לשון הרע ורכילות פגיעתם רעה ונזקם מרובה.

5.2 . מניין המצוות בתורה ומהותן לפי ספר החינוך

תרי"ג מצוות הוא הנושא בו אנו עוסקים השנה – תשע"ד ב"הפנינים לשבת"

תרי"ג (613) המצוות מפוזרות בפרשיות התורה אך לא בפריסה שווה, ישנם פרשיות בתורה המשופעות במצוות רבות (בפרשת כי תצא יש 76 מצוות) ולעומתן ישנן פרשיות רבות שאפילו מצווה אחת אין בהן. אנו מסיבות פרקטיות החלטנו לחלק את כל המצוות שווה בשווה בין כל גליונות "הפנינים לשבת" של שנה זו (12 מצוות כל גליון) וכך נעסוק ונלמד את מצוות התורה במהלך כל שבועות ושבתות השנה.

רשימת המצוות לסקירה בגליון זה לפרשת "תזריע"

קדושים (המשך)

- רטז. להניח פאה בשדה.
- ריז. שלא לכלות הפאה בשדה.
- ריח. לעזוב הלקט בשדה.
- ריט. שלא לקחת שבלים הנופלים בשעת הקציר.
- רכ. מצות הנחת פאת הכרם.
- רכא. שלא לכלות פאת הכרם.
- רכב. מצות הנחת פרט הכרם.
- רכג. שלא ללקט פרט הכרם.
- רכד. שלא לגנב שום ממון.
- רכה. שלא נכחש על ממון שיש מאחר בידינו.
- רכו. שלא לשבע על כפירת ממון.
- רכז. שלא לשבע לשקר.

רטז. להניח פאה בשדה.

להניח פאה מן התבואה, שנאמר (ויקרא יט) לעני ולגר תעזוב אותם, אחר שזכר לא תכלה פאת שדך. ופרוש גר, זה גר צדק (עי, ספרא ג ד), וכך כל גר האמור במתנות עניים, שהרי כתוב במעשר עני (דברים כו יב) לגר ליתום ולאלמנה. וזה ודאי גר צדק הוא מן הסתם, שעדיו בצדו, והוא הדין לכל מתנות עניים. ואף על פי כן אמרו זכרונם לברכה (גיטין נט, ב) שאין מונעין אותן מעניי עובדי גוים מפני דרכי שלום. וענין הפאה הוא שיניח האדם בעת שיקצר תבואתו מעט מן התבואה בקצה השדה, ואין לשויר זה שעור מן התורה, אבל חכמים נתנו שעור בדבר (פאה א, ב) והוא חלק אחד מששים.

משרשי המצוה. כי השם ברוך הוא רצה להיות עמו אשר בחר, מעטרים בכל מדה טובה ויקרה ושיהיה להם נפש בר [ו] כה ורוח נדיבה. וכבר כתבתי (מצוה טז) כי מתוך הפעלות, תתפעל הנפש ותהיה טובה ותחול ברכת השם בה. ואין ספק כי בהותיר האדם חלק אחד מפרותיו בשדהו ויפקירם שיהנו בו הצריכים, תראה בנפשו שבע רצון ורוח נכון ומבורך, וכי השם יתברך השבעו בטובו וגם נפשו בטוב תלין, והמאסף הכל אל הבית ולא ישאיר אחריו ברכה שיהנו בס האביונים אשר ראו השדה בקמותיה ויתאוז תאוה אליה למלא נפשם בה כי רעבו, יורה בנפשו בלי ספק רע לב ונפש רעה וגם רעה תבואהו, וכמו שאמרו זכרונם לברכה (סוטה ח, ב) במדה שאדם מודד, בה מודדין לו. וזה הענין יספיק לנו על צד הפשט גם בלקט ושכחה ופרט הכרם ועוללות.

מדיני המצוה. כגון מה שאמרו זכרונם לברכה (חולין קלז, א), שאחד הקוצר או התולש חייב בפאה, ואף על פי שהכתוב אומר ובקצרכם קוצר לאו דוקא, ואם עבר וקצר הכל (ב"ק צד, א) נותן מעט מן הקצור לעניים. ומה שאמרו זכרונם לברכה (חולין קלא, א), שאין במתנות עניים אלו טובת הנאה לבעלים אלא הם נוטלין אותן בעל כרחם. ודין מאימתי כל אדם מתרין בהם. ומה שאמרו זכרונם לברכה (שם קלד, ב), שאם אין עניים שיטלו הפאה שמתר לבעל השדה לטלה, שנאמר לעני ולגר, ודרשו זכרונם לברכה ולא לעורבים ולעטלפים. וכלל זה נתנו ז"ל בחיוב הפאה, בין בפאה של תבואה או של אילן, כל אכל שגדולו מן הארץ ונשמר ונלקט כלו כאחד ומכניסין אותו לקיום, כגון התבואה והקטנית והחרובין והאגוזים ושקדים וענבים וזיתים ותמרים, וכל כיוצא באלו שיש בהן חמש דרכים אלו שאמרנו חייב בפאה, אבל אסטים ופואה וכיוצא בהן פטורין

מפני שאינן אכל, וכן כמהין ופטרויות פטורין לפי שאינו נשמר, וכן תאנים
אינן חיבין לפי שאין לקיטתן כאחד, וכן הירק פטור לפי שאין מכניסין
אותו לקיום (עיי' שבת סח, א).

וכן מה שאמרו זכרונם לבדכה (ירושלמי פאה פ"ד ה"ד), שאין חיוב הפאה
אלא לאחר שהביאו הפרות שלישי, ושאיין מניחין הפאה אלא בסוף השדה
כדי שידעו העניים מקומה (שבת כג א). ודין האחין שחלקו השדה מה דינם
(פאה ג ה) בפאה, וכן השתפין שחלקו, ודין המוכר מקומות משדהו
לאנשים, ודין (שם ד א) עני אחד אומר לחלק הפאה ביניהם וחבריו אומרים
לבוז, ששומעין לאחד, ואפילו כנגד כמה לפי שהוא אומר כהלכה, ודין
(שם שם ה) באיזה עונות ביום מחלקין הפאה, ודין (שם שם ג) עני שנטל
מקצת פאה וזרק על השאר או שפרש טליתו עליה, ודין עניים העומדים על
הפאה שאם בא עני ונטלה זכה בה. לפי שאין עני זוכה בלקט שכחה ופאה
ולא כל אדם בסלע של מציאה עד שיגיע לידו (עיי' ב"מ קיח א), וכן מה
שאמרו זכרונם לבדכה (שם א, ב) שאדם חייב להוסיף בפאה לפי גדל
השדה ולפי רב העניים ולפי ברכת הזרע, ויתר רבי פרטיה, במסכתא
הבנויה על זה והיא מסכת פאה.

ונוהגת מן התודה בזכרים ונקבות בין בישראל בין בכהן ולוי, ובארץ
ישראל דוקא, ובזמן שישדאל שם כתרומה וכמעשרות, כדעת הרמב"ם
זכרונו לברכה (תרומות א, כו) שאמר כי תרומה ומעשרות אינן נוהגין אלא
בארץ ובזמן שישדאל שם דוקא, וכמו שנכתב בעזרת השם בסדר שופטים
במצות הפרשת תרומה גדולה (מצוה תקז), ומדרבנן נוהגת אפילו בחוצה
לארץ, וכתב הוא זכרונו לברכה (מתנות עניים א, יד) שיראה לו דהוא הדין
לשאר מתנות עניים שהן כלן נוהגות בחוצה לארץ מדברי סופרים והעובר
עליה ולא הניח פאה בארץ בזמן שהיא בישובה בטל עשה זה וחיוב לתת מן
הפירות שעור הפאה לעניים, ואם אבדו או נשרפו כל הפרות קדם שיתן
מהם כלום לעניים לוקה משום לאו דלא תכלה פאת שדך (לקמן מצוה ריז)
וגו', מכיון שאין בידו עוד לתקן הלאו, אבל כל זמן שיש בידו מן הפרות,
נותן מהן ופטור בכך, לפי שהלאו הזה הוא לאו הנתק לעשה, וכן לאו
דלקט (מצוה ריט), כמו שהתבאר בפאה ובמכות [י"ד סי' של"ב].

ריז. שלא לכלות הפאה בשדה.

שלא לקצר כל הזרוע, אבל יעזב ממנו שארית לעניים בקצה השדה, שנאמר (ויקרא יט ט) לא תכלה פאת שדך בקצרך. וזה הלאו ניתק לעשה, שנאמר (שם י) לעני ולגר תעזב אתם וגו' כלומר, שאם עבר וקצר כל השדה, שיתן לעניים מן הקצור שעור פאה, והוא חלק אחד מששים מדרבנן שחיבונו כן, אבל מן התורה, אין לה שעור, כדתנן (פאה א א): אלו דברים שאין להם שעור הפאה וכו'.

משרשי המצוה ודיניה וכל עניניה. כתבתי למעלה במצות עשה שבסדר זה (מצוה רטז) מה שידעתי בה.

ריח. לעזוב הלקט בשדה.

לעזב הלקט לעניים, והוא מה שנופל מתוך המגל בשעת קצירה או מתוך היד בשעת תלישה, שנאמר בלקט (ויקרא יט י) לעני ולגר תעזב אותם. משרשי המצוה. כתבתי במצות הפאה (מצוה רטז) מה שידעתי.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (פאה ו, ה): שבולת אחת או שתים לקט, שלש אינם לקט, כלומר, שאם נפלו שלש שבלים או יותר ביחד מיד הקוצר שלשתן לבעל השדה, שאין דין לקט אלה במועט ודוקא שנפל הלקט מן הקוצר בלא אנס (שם ד, י), אבל הכהו קוץ בידו ונפל, אין זה לקט, וספק לקט לקט שנאמר (תהלים פב ג) עני ורש הצדיקו, צדק משלך ותן לו. ודין (שם) תבואה הנמצאת בחורי הנמלים, ודין (שם ה, ב) שבולת של לקט שנתערבה בגדיש. ויתר פרטיה, מבוארים במסכת פאה. ולענין באיזה מקום נוהגת ומי חייב בה וענש העובר עליה, הכל כמו בפאה.

ריט. שלא לקחת שבלים הנופלים בשעת הקציר.

שלא לקחת שבלים הנופלות בשעת הקציר, אבל נעזב אותם לעניים, שנאמר (ויקרא יט ט) ולקט קצירך לא תלקט, וזה גם כן נתק לעשה כמו שבארנו בפאה (מצוד ריז). וכל ענין מצוה זו גם כן תמצא לקמן במצוה עשה של לקט (מצוה רכא).

רכ. מצות הנחת פאת הכרם.

להניח פאה בכרם, ופאה זו של כרם הוציאה הכתוב בלשון עוללות. כלומר, שנצטוונו שנשאיר כל העוללות בכרם לפאה, וזהו דכתיב (ויקרא

יט י) לעני ולגר תעזב אתם. אחר שזכר וכרמך לא תעולל, זהו דעת הרמב"ם זכרונו לברכה בעוללות הכרם שהם במקום פאה שבשאר אילנות. והרמב"ן זכרונו לברכה, לא פרש כן. ובלאו דוכרמך לא תעולל שהוא בסדר זה (מצוה רכא), אכתב עקר מחלקתם בארכה. ועוד אבאר שם, פאה בכל האילנות מנין, וכל עניני המצוה כמנהגי, בעזרת השם.

רכא. שלא לכלות פאת הכרם.

שלא לכלות כל פרות הכרם בעת הבעיר, אבל יניח מהם פאה לעניים, שנאמר (ויקרא יט י) וכרמך לא תעולל, וזהו פאת הכרם, כן כתב הרמב"ם זכרונו לברכה. ועוד אמר כי מה שכתוב (דברים כד כ) לא תפאר אחרריך בזיתים, יורה גם כן על פאת הזית, כי פאת הזיתים נקראים פארות, ופאת הכרם עוללות. ומשניהם נלמד לכל האילנות. והרמב"ן זכרונו לברכה (בהקדמתו לפרטי המצוות) השיג עליו בזה ואמר, כי כלו טעות, ואמר כי לאו ד- "וכרמך" מיוחד דוקא בכרם, והוא שנניח בה כל הענבים הקטנים שאין להם כתף ונטף, ופרוש כתף פסיגין (אשכולות) זה על גבי זה נטף, תלויות כלן ויורדות. ונמצא לפי זה שעוללות הן הענבים הקטנים הנמצאים בכרמים לפעמים, הנקראין בלע"ז גטימא"ש, וזהו דבר מועט בודאי לפי הנראה בכרמים שלנו. וכן אמרו זכרונם לברכה (פאה ז, ד) איזהו עוללות? כל שאין לו לא כתף ולא נטף.

ומלבד חיוב זה של עוללות, יש עלינו חיוב להניח פאה. ובפאת הכרם לא בא עליה כתוב מבאר אלא דגמרינן אחרריך מזיתים, וכדאמרינן בגמרא חלין (קלא, א) בפרוש ארבע מתנות שבכרם הפרט והעוללות השכחה והפאה. שנים שבאילן השכחה והפאה. וגמר שם פאה בכרם מדכתיב בה (שם כא) לא תעולל אחרריך, ואמר רבי לוי: אחרריך זו שכחה, כלומר מה שישאר אחרריך דהינו שכחה ופאה גמרינן אחרריך (שם כ) מזיתים, דכתיב בזית כי תחבט זיתך לא תפאר אחרריך, ותנא דבי רבי ישמעאל שלא תטל תפארתו ממנו, דהינו פאה. וילמד הרמב"ן זכרונו לברכה, פאה בכל האילנות מזית, שחייב הכתוב בה פאה בפרוש, ומכרם שלמדנוהו מלשון אחרריך. ואמר הוא זכרונו לברכה, כי הרמב"ם זכרונו לברכה כתב הענין בתקון בחבורו הגדול (הלכות מתנת עניים ד יז). ומכלל מחלקתם זה אין לנו תוספת וגרוע בחשבון הלאוין, שאין המחלקת אלא שהרמב"ם זכרונו לברכה יפרש לא תעולל לפאה, והרמב"ן זכרונו לברכה

מפרש אותו לעוללות ממש, וילמד מלשון אחריוך פאה בכרם, כמו שכתבנו דגמרינן אחריוך אחריוך מזיתים. וזה הלאו גם כן נתק לעשה, שאם עבר וכלה הכל, שחיב לתת העוללות לעניים [מתנות עניים פ"ד]. משרשי המצוה ודיניה. כתבתי למעלה בסדר זה במצות פאה (מצוה רטז) בקצת, ושם כתוב באיזה מקום נוהגת היא וכל שאר מתנות עניים, ושפרטי מצות פאה מבארים במסכת פאה. ועוד יש לנו לכתב כאן מה שאמרו זכרונם לברכה (פאה ז ז) בעוללות. שאם היה הכרם כלו עוללות כלו הוא לעניים, שנאמר וכרמך לא תעולל, ודרשו זכרונם לברכה (שם) אפילו כלה עוללות. ואין העניים זוכים לקח העוללות עד שיתחיל בעל הכרם לבצר כרמו, שנאמר (דבויס כד כא) כי תבצר כרמך לא תעולל.

רכב. מצות הנחת פרט הכרם.

לעזב פרט הכרם לעניים והוא מה שיתפרד ויפל מן הענבים בשעת בצירה, שנאמר (ויקרא יט י) לעני ולגר תעזב אותם, אחר שזכר ופרט כרמך לא תלקט. ובלאו דלא תלקט (מצוה רכג) שלאחר זה אכתב כל עניני המצוה בעזרת השם.

רכג. שלא ללקט פרט הכרם.

שלא (נ) ללקט פרט הכרם אבל נעזב אותם לעניים, שנאמר (ויקרא יט י) ופרט כרמך לא תלקט. והוא הגרעינים הנושרין בשעת קטיפת הענבים, והוא הדין לשאר האילנות הדומין לכרם, שנתחייבנו שלא ללקט הגרעינין הנושרין. (ריש מ"ע).

רמז משרשי המצוה. כענין שכתבנו למעלה בפאה (מצוה רטז). מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (פאה ו, ה) איזהו פרט? זה גרגיר אחד או שני גרגרים הנפרטים מן האשכל בשעת הבצירה, אבל שלשה גרגרין שנפלו בבת אחת אינו פרט. היה בוצר ומשליך לארץ כשמפנה האשכולות אפילו חצי אשכל הנמצא שם פרט, וכן אשכל שלם שנפרט שם הרי הוא פרט. והמניח את הכלכלה תחת הגפן בשעה שבוצר הרי זה גוזל את העניים (פאה ה). ויתר פרטיה, במסכת פאה [יו"ד סימן שלב]. וענין המצוה באיזה מקום נוהגת ובמי, כתוב למעלה במצות פאה (מצוה רטז רכ).

רכד. שלא לגנב שום ממון.

שלא לגנב שום ממון, שנאמר (ויקרא יט יא) לא תגנבו, ואמרו זכרונם לברכה (סנהדרין פו א), שזה אזהרה לגונב ממון. וענין הגנבה הוא כמו שפרשנו בסדר משפטים (מצוה נד).

שרש מצוה זו. ידוע, כי היא מן המצות שהשכל מחיבם.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (ב"מ סא, ב) שאסור מן התורה לגנב אפילו על מנת להחזיר או על מנת למקט, כלומר להכעיס בעל הגניבה ולהבהילו לשעה ולהחזיר לו הדבר אחר כך. וכן אמרו בספרא (קדושים ב א ב) לפי שנאמר בגניבה (שמות כב ג) שנים ישלם למדנו ענש, אזהרה מניין תלמוד לומר לא תגנבו. לא תגנבו אפילו על מנת למקט, לא תגנבו על מנת לשלם ארבעה וחמשה.

ודין הגונב סלע מכיס חברו או מביתו והחזיר הדבר הגנוב למקומו לדעת בעליו או שלא לדעתו מה דינו, ובאי זה צד מנין פוטר, והחלוק שיש בענין זה בין דבר שיש בו רוח חיים, כגון בהמות למה שאין בו רוח חיים וכמו שבא בבבא קמא פרק עשירי (ק"ח, א). ומה שאמרו (שם ב) שאסור לקנות מיד גנב מפני שמחזיק ידי עוברי עברה, וכן כל דבר שחזקתו שהוא גנוב, אסור לקח אותו, ולפיכך אמרו זכרונם לברכה שאין לוקחין מן הרועים צמר, חלב וגדיים, וכן אין לוקחין משומרי עצים או פרות אלא במקומות ידועים, וכן אין לוקחין מן הנשים ומן העבדים ומן הקטנים אלא דברים ידועים, ודרך כלל אמרו, וכלם שאמרו הטמן, אסור לקח מהם.

ומה שאמרו (שם קטו, א) כי לגנב מפרסם לא עשו בו תקנת השוק, ומחזיר הלוקח ממנו הכלי בלא דמים, והוא יעשה דין עם הגנב, אבל אם אינו מפרסם יש בו תקנת השוק, ומחזיר בעל הגנבה מעותיו ללוקח ונוטל כליו, ואחר כך יעשה הוא דין עם הגנב. וכתב הרמב"ם זכרונם לברכה (גניבה א א) וזה לשונו, כל הגונב משוה פרוטה ולמעלה, עובר על לא תעשה, שנאמר לא תגנבו, ואין לוקחין על לאו זה לפי שנתן להשבון. ואחד הגונב ממון ישראל או הגונב ממון גוי ואחד הגונב את הגדול או את הקטן, עד כאן. ויתר פרטיה, בקמא פרק עשירי ובמקומות אחרים [ח"מ סי' שמח]. ונוהג אסור בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר על לאו זה וגנב חיב לשלם, כמו שמפרש בכתוב (שמות כא לז כב ג). אם גנב דינר או כסות או חמור או גמל משלם שנים בדמיהם, ונמצא מפסיד כשעור שבקש לחסר חברו. ותשלומי כפל נוהגין בכל דבר חוץ משור ושה, שיש בהן

צדדין שמשלמין עליהן ארבעה וחמשה, כגון שטבח ומכר, כמו שבא בכתוב מבאר. וכשמשלם כפל או ארבעה וחמשה בשור ושה דוקא שהעידו עליו עדים ושלם על פיהם בבית דין אבל מודה מעצמו (שם עה, א) פטור עם תשלום הקרן לבד, שנאמר (ויקרא כב יח) אשר ירשען אלהים ישלם שנים, ודרשו זכרונם לברכה (שם סד ב) פרט למרשיע את עצמו. והוא הדין לכל קנסות, שהמודה בהן פטור. וכבר כתבתי למעלה (מצוה מט) שאין דנין דיני קנסות אלא בארץ.

רכה. שלא נכחש על ממון שיש מאחר בידינו.

שלא נכחש במה שהפקד בידינו ובכל מה שיש לזולתנו עלינו, שנאמר (ויקרא יט יא) לא תכחשו. ובא הפרוש (שבועות לז ב), שבממון הכתוב מדבר. ולשון ספרא (קדושים ב ג) לפי שנאמר וכחש בה ונשבע על שקר. למדנו ענש, אזהרה מניין, תלמוד לומר ולא תכחשו. גם זאת מן המצות שהשכל מעיד בהן.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (ב"מ ה ב) שהכופר בפקדון פסול לעדות, ואף על פי שלא נשבע. ואמרו בגמרא ודוקא דאמרי סהדי דההיא שעתא הוה פקדון בביתיה. פרטיה, מבארין במקומות ממסכת שבועות (לז, ב) [ח"מ סימן צ"ד].

ונוהג אסור זה בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה וכחש בעמיתו בדבר שבממון עבר על לאו זה, והוא כעובר על מצות מלך, אבל אין בו מלקות.

רכו. שלא לשבע על כפירת ממון.

שלא נשבע על ההכחשה שנאמר (ויקרא יט יא) ולא תשקרו, כלומר שאם כפר איש בפקדון, עבר על לא תכחשו. ואם נשבע לו על הכפירה אחר כך עבר על ולא תשקרו, שכך בא לנו פרוש זה הכתוב שהוא להזהיר על הנשבע בכפירת ממון, וכמו שבא בספרא (קדושים ב ג) ולא תשקרו. מה תלמוד לומר? לפי שנאמר (שם ה כב) ונשבע על שקר, למדנו ענש, אזהרה מניין? תלמוד לומר לא תשקרו. ונתבאר במסכת שבועות (כא, ב), שכל מי שישבע שבועת שקר על כפירת ממון, עובר בשני לאוין משום (שם יט יב) ולא תשבעו בשמי לשקר, ומשום ולא תשקרו איש בעמיתו.

משרשי אסור השבועה לשקר, כתבתי בפרשת וישמע יתרו במצות לא תשא (מצוה לב).

ודיני מצוה זו בפרק חמישי משבועות.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן. והעובר עליה ושקר ונשבע על הכפירה במזיד לוקה, ואף על פי שאין בו מעשה מחמר השבועה חיבתו התורה מלקות.

רכז. שלא לשבע לשקר.

שלא נשבע לשקר, שנאמר (ויקרא יט יב) ולא תשבעו בשמי לשקר. ופרשו זכרונם לברכה (שבועות כא, א) שזה הכתוב יזהיר על שבועת בטוי.

ושבועת בטוי היא מה שנאמר בתורה (שם ה ד) או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב. והיא נחלקת לארבעה חלקים שתים להבא ושתים לשעבר, כגון שנשבע על דבר שנעשה או לא נעשה, ועל דבר

שעתיד להיות שיעשה אותו או לא יעשה. ואין שבועת בטוי נוהגת אלא בדברים שאפשר לו לאדם לעשותם בין להבא או לשעבר. כיצד לשעבר?

אכלתי או לא אכלתי, וכן זרקתי או לא זרקתי אבן לים. וכיצד להבא?

אכל או לא אכל, או אזרק או לא אזרק. אבל בדברים שיש בהן מונע מן התורה אין שבועת בטוי נוהגת בהן, שאין השבועה חלה אלא על דבר

הרשות שאם רצה עושהו ואם רצה לא יעשהו, שנאמר (שם) להרע או

להיטיב, אבל בכל דבר מצוה, חיוב עליו לעשותו, לפיכך אין שבועת בטוי חלה עליו בין להבא בין לשעבר, כגון שנשבע לקים מצוה ולא קימה, וכן

אם נשבע שקים מצוה והוא לא קימה, דכמו שאין חיוב חל בדבר מצוה

להבא, כן אינו חל עליו לשעבר. וכן מתבאר הענין במקומו בשבועות (כו, א).

ומן הטעם הזה שאמרנו, שאין חיוב השבועה חל אלא במה שהוא ברשותו לעשות, פטרו זכרונם לברכה גם כן משבועת בטוי כל הנשבע להרע

לאחרים, מפני שהוא מצוה שלא להרע לחברו. וכתב הרמב"ם זכרוננו

לברכה (שבועות ה, טז) כי ידאה לו שהוא לוקה מכל מקום משום שבועת

שוא. והנשבע להרע לעצמו, אף על פי שאינו רשאי, חיב משום שבועת

בטוי אם לא הרע. נשבע להיטיב לאחרים בדבר שהוא בידו לעשות ולא

עשה, חיב משום שבועת בטוי. ויתר רבי פרטי השבועות וענין התרן,

יתבאר הכל יפה במסכת הבנויה על זה והיא מסכת שבועות. וכבר כתבתי

יותר מזה בענין מצוה זו והארכתי במצות לא תשא בסדר וישמע יתרו
(מצוה לב).

ונוהג אסור זה בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה אם היה
מזיד, לוקה, ודוקא בעדים והתראה, כמו שידוע בכל המצות, ואם הוא
שוגג, חייב להביא קרבן עולה ויורד. וכן אמרו שם בשבועות (שם ב) זו היא
שבועת ביטוי, שחייבין על זדונה מלקות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד. וזה
שאמרו "זו היא", אין שם חדוש אחר אלא מצד שהקרבן הוא עולה ויורד.

5.3 . חודש ניסן ראש חֲדָשִׁים לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה

על פי מניין החודשים בתורה, חודש ניסן הוא החודש הראשון לחודשי השנה: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשִׁי חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה." (שמות י"ב ב)

ומבאר רמב"ן:

וטעם [= ופירוש] החדש הזה לכם ראש חדשים, שימנו אותו ישראל חדש הראשון, וממנו ימנו כל החדשים שני ושלישי עד תשלום [=השלמת] השנה בשנים עשר חדש, כדי שיהיה זה זכרון בנס הגדול, כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה הנס נזכר, ועל כן אין לחדשים שם בתורה, אלא יאמר בחדש השלישי (שמות י"ט א), ואומר ויהי בשנה השנית בחדש השני נעלה הענן (במדבר י"יא), ובחדש השביעי באחד לחודש וגו' (במדבר כ"ט א), וכן כלם. ..

ואין המניין הזה לשנה שהרי תחילת שנותינו מתשרי, דכתיב 'וחג האסיף תקופת השנה' וכתוב 'בצאת השנה'; אם כן, כשנקרא לחודש ניסן 'ראשון ולתשרי – שביעי, פתרונו: ראשון לגאולה ושביעי אליה. וזה טעם 'ראשון הוא לכם', שאיננו ראשון בשנה אבל הוא ראשון לשם שנקרא לו לזיכרון גאולתנו.

'ניסן' הוא השם הבבלי שהעלו ישראל עמם מבבל.

היו שניסו למצוא בצליל השם 'ניסן' את המילה: 'ניצן' המרמזת על החודש: "הַנְּצָנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ עֵת הַזְּמִיר הַגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאֶרְצֵנוּ" (שיר השירים ב' יב).

חכמים אחרונים מצאו במילה אביב גם נוטריקון: אביב – אב י"ב, כלומר אב לשנים – עשר החודשים.

החודש מכונה גם חודש ה"אביב": "שְׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעֲשֵׂיתָ פֶּסַח לְה' אֱלֹהֶיךָ." (דברים ט"ז א).

משמעה של המילה 'אביב' בתורה אינו עונת השנה שבין החורף והקיץ, כנהוג בלשוננו כיום, אלא מצב שבו נמצאת השעורה (השתבלות). בשמות פרק ט' נאמר: **וְהַפְשְׁתָּהּ וְהַשְׁעֲרָה נִכְתָּה בִּי הַשְׁעֲרָה אָבִיב וְהַפְשְׁתָּהּ גְּבֻעַל. וְהַחֲטָה וְהִכְסַּמְתָּ לֹא נָכוּ כִּי אֲפִילַת הִנָּה. (לא-לב),**

ומפרש רש"י:

כִּי הַשְׁעֲרָה אָבִיב – כבר ביכרה ועומדת בקשיה ונשתברו ונפלו. וכן הפשתה גדלה כבר והוקשה לעמוד בגבעוליה. **הַשְׁעֲרָה אָבִיב –** עמדה באביה, לשון באבי הנחל (שיר השירים ו' יא).
בויקרא פרק ב' פסוק יד נאמר: וְאִם תִּקְרִיב מִנְחַת בְּכוֹרִים לַה' אָבִיב קְלוּי בְּאֵשׁ גֵּרֶשׁ בְּרֶמֶל תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בְּכוֹרֶיךָ. ומפרש רש"י:
מִנְחַת בְּכוֹרִים – במנחת העומר הכתוב מדבר, שהיא באה אביב בשעת בישול התבואה, ומן השעורים היא באה. נאמר כאן אָבִיב, ונאמר להלן כִּי הַשְׁעֲרָה אָבִיב (שמות ט' לא). קְלוּי בְּאֵשׁ – שמיבשין אותה על האור באבוב של קלאים, שאלולי כן אינה נטחנת בריחיים, לפי שהיא לחה. **גֵּרֶשׁ בְּרֶמֶל –** גרוסה בעודה לחה.

את הפסוק: שְׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעֲשִׂיתָ פֶּסַח לַה' אֶל-לֵהִיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאָךָ ה' אֶל-לֵהִיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה, מפרש רש"י:
שְׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב – מקודם בואו שמור שיהא ראוי לאביב להקריב בו את מנחת העומר ואם לאו עבר את השנה.

מִן הַמַּקְבִּילוֹת בְּשֵׁמוֹת כ"ג טו: אֶת חֹג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת בְּאֲשֶׁר צִוִּיתָךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בּוֹ יֵצְאֶת מִמִּצְרַיִם וְלֹא יֵרְאוּ פָנַי רִיקָם, ובשמות ל"ד יח: אֶת חֹג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתָךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב יֵצְאֶת מִמִּצְרַיִם אֲנִי לַמִּדְּיָן שְׁבִית הַדִּין מִצּוּוֹה לְדַאֵג שְׁחֹדֶשׁ נִיסָן יְחֹל בַּתְּקוּפַת הַשְּׁתַּבְּלוֹת הַשְּׁעוּרָה, מפני שאת מנחת העומר, המובאת ביום ט"ו בניסן, מביאים מן השעורה.

לְשֵׁם כֵּךְ יֵשׁ לַהֲתַאִים בֵּין הַלּוּחַ הַמְּבוֹסָס עַל הַיֶּרֶחַ לְבֵין הַלּוּחַ הַמְּבוֹסָס עַל הַשֶּׁמֶשׁ.

שנת חמה היא הזמן שבו מבצע כדור הארץ הקפה שלמה במסלולו סביב השמש. חלוקת החודשים בלוח השמשי היא שרירותית, כי אינה קשורה באיזו שהיא תופעה בטבע.

לעומת זאת, היחידה הבסיסית של הלוח הירחי היא החודש, ממולד ירח אחד למולד הבא. קביעת השנה בלוח זה היא שרירותית. אפשר לקבוע ש-12 חודשים הם שנה, אפשר יותר ואפשר פחות. התאמה בין הלוחות נעשית על ידי תוספת של חודש אדר שני (אחת לכמה שנים) ל'שנת הירח'. שנה כזו, בת 13 חודשים, נקראת שנה מעוברת.

במדרש תנאים לספר דברים למדו:

"שְׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב". שמרו את הפסח שיהיה בזמן האביב. מכן (= מכאן) שבית דין מצווין לעבר את השנה כדי שיהיו השנים שני חמה ויבואו כל המועדות בזמן.

וכך אומר רמב"ם בהלכות קידוש החודש פרק א הלכה א: חדשי השנה הם חדשי הלבנה שנאמר עלת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ (במדבר כ"ח יד) ונאמר הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֹדְשִׁים (שמות י"ב ב), כך אמרו חכמים: הראה לו הקב"ה למשה במראה הנבואה דמות לבנה ואמר לו: כזה ראה וקדש.

והשנים שאנו מחשבים הם שני החמה שנאמר שְׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב. ושם בהלכה ב:

וכמה יתרה שנת החמה על שנת הלבנה? קרוב מאחד עשר יום, לפיכך כשיתקבץ מן התוספת הזאת כמו שלשים יום או פחות מעט או יתר מעט מוסיפין חודש אחד ועושין אותה השנה שלשה עשר חודש, והיא הנקראת שנה מעוברת, שאי אפשר להיות השנה שנים עשר חודש וכך וכך ימים שנאמר לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה, חודשים אתה מונה לשנה ואין אתה מונה ימים. קיים פער של 11 ימים בין שנת חמה [365 ימים לערך] ל-12 חודשי לבנה [כ-354 ימים]. כל שלוש שנים לערך יצטבר הפיגור ליותר מחודש, וללא עיבור השנה יחול הפסח בזמן פורים (של זמננו). כעבור שלוש שנים נוספות

יחול הפסח בזמן ט"ו בשבט, וכעבור שלוש שנים נוספות לפני הזמן של חנוכה.

בחודש ניסן חלים הפסח וחג המצות:

בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעֲרָבִים פֶּסַח לֵה'.
וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצוֹת לֵה' שִׁבְעַת יָמִים מַצוֹת תֹּאכְלוּ.
(ויקרא כ"ג ד-ו)

במקרא הבחנה ברורה בין 'פסח' – יום הקרבת קרבן הפסח, י"ד בניסן, (בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ – היום המכונה כיום בפינו "ערב פסח", לבין 'חג המצות' – שבעה ימים מיום ט"ו בניסן. (ובַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה, תחילת החג כיום היא בליל הסדר).

בלשון חכמים נקראים בשם פסח שבעת ימי החג, אותם הימים שבתורה הם נקראים בשם "חג המצות". חג המצות מוזכר בדברי התנאים והאמוראים כפסח. ויש גם: "ערב פסח" או: "ערבי פסחים", יום טוב ראשון של פסח, שביעי של פסח ואחר הפסח.

מצוות ספירת העומר

ביום השני של חג המצות היו מקריבים במקדש קרבן מיוחד: מנחת העומר. קרבן זה בא מן השעורים, ולאחר הקרבתו הותר לאכול מן התבואה החדשה שצמחה באותה שנה. מיום הבאת מנחת העומר, שהוא יום שישה עשר בניסן, מצווה לספור ארבעים ותשעה יום ככתוב: "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה". חובה למנות בו הן את הימים יום יום, והן את השבועות, שהרי כתוב: "תספרו חמישים יום" ולעומת זאת כתוב: "שבעה שבועות תספור לך" (דברים ט"ז, ט). ובסופם של חמישים היום חל חג השבועות שבתורה אין לו תאריך קבוע. בחג השבועות – מקריבים קרבן מיוחד נוסף: שתי הלחם. לאחר הקרבת שתי הלחם מן החיטים הותר להקריב בבית המקדש מהתבואה החדשה של השנה. העומר מתיר את התבואה החדשה לאכילת הדיוט, לכל אדם ואדם ואילו שתי הלחם מתירים את התבואה החדשה להקרבה על המזבח.

כ"ז בניסן – יום הזיכרון לשואה ולגבורה

כ"ז בניסן, יום הזיכרון לשואה ולגבורה, מוקדש, מדי שנה בשנה, להתייחדות עם זכר השואה שהמיטו הנאצים ועוזריהם על העם היהודי ועם זכר מעשי הגבורה ומעשי המרד בימים ההם.

על פי החוק ביום הזיכרון לא מתקיימים עינוגים ציבוריים ובערב יום הזיכרון גם בתי הקפה סגורים

6.1 . שלום לעם/ מבט לחיים

החרגול החירש

החרגול החירש / הרב אבי בן אבנר

ד"ר וונדט עלה אל הבמה, והקהל הנרגש המתין לתחילת דבריו. המדען המפורסם היה ידוע בניסויים המדעיים שהיה עורך בפני קהל. הוא דגל בהוצאת המדע מהמעבדה לקהל הרחב, והמופעים שלו אף פעם לא היו משעממים.

'היום', הבטיח ד"ר וונדט ליושבים באולם, 'היום אציג לכם מחקר מדהים שמסקנותיו יהדהדו עוד זמן רב בעולם המדע'.

על השולחן שעל הבמה היה אקווריום זכוכית גדול, ריק ממים. כל הזרקורים היו מכוונים אל האקווריום והאירו אותו בעוצמה, ומצלמה שהייתה מכוונת אליו העבירה את המחזה למסך ענק על הקיר. בתוך האקווריום התרוצץ לו חרק גדול ושחור.

'לפנינו יש חרגול מצוי', פתח ד"ר וונדט בדבריו, והמצלמה התמקדה והגדילה את החרגול על המסך פי כמה וכמה. 'לפני שנתחיל בניסוי, נוודא שמדובר בחרגול אמת, בשר ודם'...

'קפוץ!' צעק וונדט אל החרגול, והחרגול ניתר לגובה רב.

זעטה נתחיל בניסוי, אמר הדוקטור בשביעות רצון, והס הושלך בקהל.

זובכן, רבותי, פתח ד'ר וונדט, לכל חרגול כידוע יש שש רגליים: שתיים אחוריות ועוד ארבע קדמיות. אני הולך לעקור לחרגול אחת מרגליו, ונראה כיצד הוא ינהג. אגב, למי שדואג, הזרקתי לחרגול חומר נגד כאבים, והוא כלל לא ירגיש את העקירה ולא יסבול.

לפני שהקהל הספיק להגיב, נראתה ידו של הד'ר אוחזת בפניצטה, ובתנועה עדינה אך מהירה, הוא תלש אחת מרגליו של החרגול.

זעכשיו שימו לב, אמר הד'ר וונדט. הוא קירב את פיו אל האקווריום וצעק במלוא פיו: 'קפוץ!'

החרגול, ממש כמו בפעם שעברה, ניתר ממקומו וקפץ לגובה.

זעכשיו נמשיך בניסוי, ונעקור לפצינט שלנו עוד רגל, המהם הד'ר לעצמו תוך שהוא אוחז שוב בפניצטה ותולש לחרגול האומלל רגל נוספת.

לחרגול שלנו יש עכשיו ארבע רגליים בלבד, הכריז הדוקטור, 'הבה נראה מה הוא יעשה'.

שוב צעק הדוקטור המוזר את מילת הקסם 'קפוץ' – ושוב החרגול קפץ.

לאחר כמה שניות מצא החרגול את עצמו עם שלוש רגליים בלבד, ועדיין קפץ בצייטנות כאשר הד'ר צעק לו 'קפוץ!'. גם כאשר נותרו לו רק שתי רגליים החרגול לא אכזב, וקפיצתו הייתה עדיין מרשימה.

זעכשיו לחלק המעניין, הכריז ד'ר וונדט. הוא כרת לחרגול את אחת מרגליו הנותרות, כך שהחרגול נותר עם רגל אחת ויחידה. הקהל עצר את נשימתו כשבחלל האולם נשמע קולו הרועם של המדען: 'קפוץ!'

החרגול, למרבה ההפתעה, עדיין הצליח לקפוץ. אמנם לא בקו ישר כפי שעשה עד עתה, אלא בצליעה ובזווית מוזרה, אך כולם הסכימו שמדובר בקפיצה מספיק טובה.

'עד כאן זה היה מופע שעשועים,' אמר הדוקטור בעיניים בורקות, 'אבל עכשיו אנחנו מגיעים לחלק המדעי שבשבילו התכנסנו כאן.'

החרגול נפרד מרגלו האחרונה, ונותר ללא תזוזה על רצפת האקווריום. 'שימו לב מה קורה עכשיו,' אמר הד"ר. הוא אסף אוויר מלוא ריאותיו, וצעק: 'קפוץ!'

החרגול לא נע ולא זע.

'קפוץ מיד!' חזר וונדט וצעק.

הקהל כמעט קפץ מרוב התרגשות, אבל החרגול נותר ללא תזוזה.

'קפוץ!!!' צרח וונדט, והפעם ליווה את צעקתו בחבטה עזה על השולחן.

אבל החרגול לא זז ממקומו.

ונדט הביט בקהל במבט מלא סיפוק. 'מסקנת המחקר היא,' הכריז בקול דרמטי, 'שחוש השמיעה של החרגול מרוכז כולו ברגליים, ולראייה: חרגול נטול רגליים אינו שומע כשאומרים לו לקפוץ!'

האנשים באולם מחאו כף בהתלהבות, כשאף אחד מהם לא עוצר וחושב לעצמו: 'רגע, ואולי החרגול לא קפץ פשוט משום ש... לא נשארו לו רגליים?'

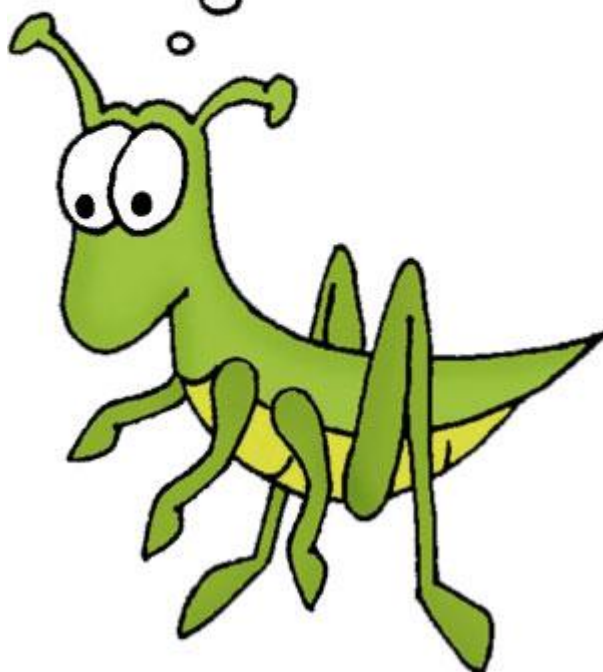
*

עד כמה שהדבר מצחיק, גם אנחנו עורכים לא פעם 'מחקרים' כמו של ד"ר וונדט. קחו למשל אדם שמנסה לעשות מעשה טוב ולפתע צץ לו עיכוב. הוא מנסה פעם נוספת, ושוב זה לא מסתדר לו. לבסוף הוא מחליט שזה

לא בשבילי, ולפעמים הוא אפילו מחליט ש'מהשמים לא רוצים' שהוא יעשה את הדבר.

האדם הזה הוא ממש כמו הדוקטור המוזר, שרואה כמה עובדות ומגיע למסקנות ההפוכות ביותר מהמציאות. כי אולי האמת שונה? אולי מהשמים מקשים על האדם לעשות מצווה, כדי להגדיל את הניסיון ולהרבות את שכרו? ואולי זה היצר הרע שמונע אותו, כי יש לו חשש כבד שהבחורצ'יק הולך להתחזק לו מתחת לידיים?
אז בואו לא נהיה כמו ד"ר וונדט. ככל שנגיע למסקנות הנכונות בחיים, כך נוכל להתקדם, להתחזק ולחיות בצורה נכונה.

ראיתם חרגול
שקופץ
בלי רגליים?

6.2 . סיפור לשבת / מבט לחיים

הלימוד החשוב ביותר / איתמר מאיר

אחרוני הנוסעים הנרגשים עלו על האנייה ורב החובל חילק הוראות אחרונות למלחים. בגרם המדרגות אל הסיפון עלה אדם בשנות החמישים לחייו, לבוש בקפידה וכולו אומר כבוד. לחש נרגש של התפעלות עבר בין הנוסעים. האישה המכובד היה פרופסור סטנלי היקס, שניצב בשורה הראשונה של אנשי המדע. שורת תארים ארוכה עיטרה את שמו, ופרסים רבים הוענקו לו. עד מהרה נפוצה השמועה כי הפרופסור וכמה מידידיו המלומדים הצטרפו להפלגה, כדי לשוחח ביניהם בשלווה ולדון בדברי חוכמה.

בצוות הספינה עבד ספן זקן וחכם בשם רפאלו, שאהב מאוד לשמוע דברי חכמה. כאשר הוא שמע שהפרופסור הידוע מפליג באנייה, החליט הספן לבקר אותו בחדרו וליהנות מהשכלתו הרחבה בנושאים רבים ומגוונים.

באותו ערב, לאחר סיום משמרתו על הסיפון, הקיש רפאלו על דלת תאו של הפרופסור, שם כבר ישבו כמה אנשים נוספים, וביקש להאזין לשיחתם. הפרופסור המפורסם הרשים מאוד את רפאלו. ידיעותיו היו רבות ושליטתו בתחומי המדע הייתה מושלמת. במשך שעה ארוכה ישב רפאלו בצד החדר והאזין לדברי החכמה, אך כשעמד לעזוב את החדר, פנה אליו הפרופסור ושאלו בחיך מתנשא: 'אמור לי, רפאלו, האם למדת פעם

גיאולוגיה?'

'גיאולוגיה?' ענה הספן הקשיש, 'מה זה, אדוני? מעולם לא שמעתי את המילה הזו'.

'גיאולוגיה הוא המדע העוסק בחקר האדמה שעל פני כדור הארץ, השיב הפרופסור.

השיב הספן: 'לא אדוני, מעולם לא ביקרתי בבית הספר או באוניברסיטה, ומימי לא למדתי גיאולוגיה'.

'אם כך, ספן, אמר הפרופסור בהתנשאות, 'דע לך שבזכות לריק רבע מחייד'.

קדרו פניו של רפאלו, והוא יצא מתאו של הפרופסור בעצבות. אם כך אמר איש כה חכם ומפורסם, אין ספק שהוא צודק. חבל על רבע מחייו שירדו לטמיון...

למחרת הגיע שוב רפאלו להקשיב לדברי החוכמה בחדרו של הפרופסור, וכאשר פנה לצאת שאל אותו הפרופסור: 'אמור נא לי רפאלו, האם למדת אוקיאנוגרפיה?'

'אוקיאנוגרפיה?' תמה רפאלו, 'מה זה אוקיאנוגרפיה?'

'אוקיינוגרפיה הוא המדע העוסק בחקר הימים והאוקיינוסים שעל פני כדור הארץ, ענה הפרופסור, ורפאלו השיב: 'לא, אדוני. מעולם לא למדתי אוקיאנוגרפיה'.

'חבל, חבל, רפאלו, אמר הפרופסור. 'דע לך, ספן, כי בזכות לריק מחצית מחייד'.

יצא הספן הזקן ופניו חפויות. 'איזה טיפש אני, חשב. 'אם המדען המלומד אומר שבזכותי מחצית מחיי, הוא בוודאי יודע מה הוא אומר'...

ושוב, בערב השלישי, לאחר שהספן הזקן ישב והקשיב לדברי החכמה של הפרופסור וידידיו המלומדים, פנה הפרופסור אל הספן ושאל: 'אמור לי, רפאלו, האם למדת מטאורולוגיה?'

'מטאורולוגיה?' תמה רפאלו, 'מימי לא שמעתי על דבר מוזר כזה'.

הפרופסור איבד את סבלנותו מול בורותו המוחלטת של הספן, ואמר לו בזלזול מופגן: 'ראה נא ספן, מעולם לא למדת את מדע האדמה שעליה עומדות רגליך; מעולם לא השקעת בלימוד מדע האוקיאנוסים שבהם תלויה פרנסתך; מעולם לא חקרת אודות מזג האוויר המשפיע עליך מדי יום ביומו. בזבזת לשווא שלושה-רבעים מחייך!'

יצא רפאלו מן החדר מדוכא ואומלל. 'אוי ואבוי לנפשי, אמר לעצמו, 'כיצד זה בזבזתי לריק שלושה רבעים מחיי?'

באותו לילה התהפך רפאלו על משכבו ולא הצליח להירדם. הוא חש כי החמיץ את כל חייו, והעביר אותם בלי שום תכלית.

אך למחרת בערב, כאשר קרבה שעת המפגש היומי של המלומדים, נעצרה האנייה הגדולה לפתע בחבטה עזה, וחושך השתרר בה. בהלה אחזה בקהל הנוסעים, וצעקות אימה עלו מכל עבר.

הגיע הספן הקשיש בריצה לחדרו של הפרופסור השחצן ושאל אותו: 'אמר נא לי, פרופסור, האם למדת שִׁחְיוֹלוֹגְיָה?'

'שִׁחְיוֹלוֹגְיָה?' כעס הפרופסור שהיה מבוהל כמו יתר הנוסעים, 'למה אתה מתכוון ב'שִׁחְיוֹלוֹגְיָה?'

'אני מתכוון לשחיה, אדוני. האם אתה יודע לשחות?'

'לא', אמר הפרופסור בבוז. 'מעולם לא חשתי צורך ללמוד שחיה.'

'חבל', אמר רפאלו, 'חבל מאוד. אם כך, בזבזת את כל חיך. הספינה עלתה על שרטון ועוד מעט היא טובעת. החוף אינו רחוק אך אין לנו מספיק סירות הצלה. מי שיודע לשחות יוכל להציל את עצמו, אך מי שאינו יודע לשחות, יטבע במי האוקיאנוס.'

פרשתנו, פרשת תזריע, עוסקת בעונש הצרעת. בין הקרבנות שהמצורע חייב להביא נכללים אזוב ושני תולעת, והדבר בא לרמז שהצרעת באה על האדם כעונש גם על חטא הגאווה, ולכן עליו להשפיל עצמו כתולעת וכאזוב. ומה עונשו של המצורע? הוא יוצא אל מחוץ למחנה, וגם זה בא

לתקן את חטא הגאווה: הוא התנשא על חבריו, ולכן עכשיו הוא יהיה מבודד מהם.

כי זה עונשו של כל גאווה – להתגלות בסופו של דבר בקלונו וחרפתו. שהרי אין בעולם אף אדם מושלם, ולכל אחד יש חסרונות, אלא שהגאווה אינו מכיר בעובדה זו וחושב שהוא נטול כל חסרונות. אם תנזוף בו שהוא גאווה, הוא כלל לא יבין על מה אתה מדבר, כי הוא באמת חושב שהוא מוכשר ומוצלח יותר מכולם. וזה יהיה עונשו הגדול ביותר, כאשר חסרונותיו הגדולים והרבים ייחשפו לעיני כל.

6.3. פתגם שבועי

/משל /סיפור עם ומוסר השכל מצידו

1 . "אין חכם כבעל ניסיון."

פירוש: לא קיים חכם המשתווה בחוכמתו לבעל ניסיון

2 "אין יכולים לעמוד לא ברוב טובה ולא ברוב רעה."

3 "אין לדיין אלא מה שעניו רואות."

א . פירוש אפשרי: השופט יכול לשפוט ולגזור דין רק לפי הראיות שיש בידו ולא לפי תחושות, אינטואיציות, והשערות, אף שיכולות להיות כמעט ודאיות

ב . פירוש שני אפשרי: במקום שאין לדיין ראיות מספיקות לא נותר לו אלא לפעול לפי תחושתו וראייתו את מהלך הענינים

4 "אין לו לא ריח ולא טעם."

5 "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה."

6 "אין לך אדם שאין לו שעה, ואין לך דבר שאין לו מקום."

מקור: "אל תהי בז לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה, ואין לך דבר שאין לו מקום." (מסכת אבות ד')

7 "אין לנו ארץ אחרת."

היתרונות הבריאותיים של פירות היער

פירות יער הם מרכיב מוכר בהרבה מאכלים, כמו עוגות, ריבות, מעדנים וכדומה. אבל מתי בפעם האחרונה אכלתם חופן אוכמניות, פטל או חמוציות טרי? הסיבה שאנו שואלים את השאלה הזו היא מפני שלפירות יער יש סגולות רפואיות חיוניות ביותר עבור הבריאות שלנו, אבל בפועל, מעט מאיתנו מודעים לפלא הטבעי הזה ומנצלים אותו. כאן נבדוק אילו רכיבים תזונתיים קיימים בקבוצת פירות היער וכיצד הם תורמים לבריאות, וכן את היתרונות הספציפיים של פירות היער הנפוצים.

מה שמעניק לפירות היער את התכונות הכל כך בריאות הוא הצבע שלהם, או ליתר דיוק, הפיגמנטים, חומרי הצבע הטבעיים שמעניקים לפירות את גווניהם השונים. הפיגמנטים הללו שייכים לקבוצת חומרים רחבה יותר שנקראת פיטוכימקלים. הפיטוכימקלים ידועים

בשלושה יתרונות משמעותיים:

1. חומרי אנטיאייגינג, כלומר הם מאטים את תהליך ההזדקנות בגוף.
2. הם חיוניים למניעת מחלות לב.
3. הם מסייעים למניעה ומלחמה בסרטן.

תשמחו לדעת שבניגוד למרבית הירקות והפירות, פירות יער לא מאבדים את יתרונותיהם הבריאותיים בבישול, ייבוש, הקפאה או כל תהליך. יתרה מכך, הבשורות הטובות הן גם מבחינת הסוכר והקלוריות, כיוון שדי בחליטה כדי להינות מהיתרונות של הפיגמנטים. כלומר, לא צריך לאכול את הפרי עצמו, מספיק שהצבע עם הפיגמנטים יעבור למים.

מהם החומרים התזונתיים שהופכים את פירות היער לבריאם?

הפעילות של החומרים החיוניים בפירות היער היא נוגדת חמצון (אנטיאוקסידנטית) ופה ערכם הרב של הפירות. נוגדי חמצון הם חומרים שנלחמים ברדיקלים החופשיים בגוף. מהם רדיקלים חופשיים? מבלי להיסחף לנוסחאות כימיות, מדובר באטומים ומולקולות בגוף, שבמקרה של עודף יכולים להביא להזדקנות מואצת של תאי הגוף, לתקוף את החלבונים, לנוון את תאי המוח, להחליש את קרום התאים ולשנות את ה-DNA. מדענים מעריכים שמחלות רבות קשורות לתהליכי החמצון, ביניהן מחלות לב וסרטן.

הרכיבים הקיימים בשפע בפירות יער:

אנתוציאנין – פיגמנט טבעי שמעניק לצמחים שונים את הצבע האדום שלהם. ומסנן עבורם את קרינת השמש. מדובר בנוגד חמצון חזק ביותר ששמו נקשר במחקרים שונים להורדת הסיכון לחלות בסוגים מסויימים של סרטן, לשיפור בריאות מערכת השתן, שיפור תפקוד הזיכרון ולתרומה להזדקנות בריאה של התאים.

קאתצין – פלבנואיד הוא בעצם רכיב בצמח שנועד לתת את גוון שנע מצהוב, דרך אדום ועד לכחול, כדי למשוך מאביקים ולהגן על הצמח מפני חיידקים ופטריות. מחקרים שונים מצאו אותו כבעל יכולת לטפל באלרגיות, דלקות ולשמש כנוגד חמצון.

סיבים תזונתיים – רב סוכרים שבתהליך העיכול שלהם בגוף משתחררים חומרים אשר נקשרים אל הכולסטרול הרע ואל גלוקוז עודף, ומפנים אותם מהגוף. לכן הם מומלצים

מאוד הן נגד מחלות לב וכלי דם, והן לסוכרתיים. כמו כן, הסיבים התזונתיים חיוניים לבריאות מערכת העיכול ואף מסייעים לירידה במשקל כיוון שהם מתנפחים בקיבה, נותנים תחושת שובע לאורך זמן ומאטים את קצב חילוף החומרים בגוף.

חומצה אלגית – רכיב אשר נלחם בקרצינוגן, חומר שנחשב למסרטן. בנוסף, לחומצה האלגית יש תכונות נוגדות וירוסים ובקטריות. מדענים מעריכים כי לחומצה האלגית יש תפקיד חשוב במניעת סרטן ואף בלחימה בגידולים קיימים.

חומצה גאלית – גם לחומצה טבעית זו יש תכונות נוגדות וירוסים ובקטריות וגם היא נמצאה כבעלת פעילות נוגדת חמצון חזקה. מחקר גילה כי החומצה הגאלית הינה רעילה עבור תאים סרטניים, אך אינה פוגעת בתאים בריאים. לכן היא מצרף נפוץ בתעשיית התרופות ואף משמשת לטיפול בשטפי דם פנימיים, סוכרת ופסוריאזיס. החומצה הגאלית נמצאה במחקר כמוסתת את גדילתם וחיסולם של תאי סרטן הערמונית.

קווארצטין – פלבנואיד, או פיגמנט טבעי שמקורו בצומח אשר נלחם בקרצינוגן, חומר שנחשב מסרטן. מחקרים שונים מגלים כי מדובר ברכיב פלא, אשר מסוגל לסייע במגוון רחב של מצבים בריאותיים: הוא אנטי ויראלי, עוזר נגד אסתמה, אנטי סרטני, נגד אקזמה, אנטי דלקתי ומסייע לתסמונת המטבולית.

רוטין – חומר טבעי בעל תכונות נוגדות חמצון. ליתר דיוק, הוא מונע מברזל להיקשר למימן על חמצני, מה שהיה יוצר תגובה כימית שמשחררת רדיקלים חופשיים מאוד חזקים. הרוטין אף מחזק את הנימים ובכך יש לו השפעה חיובית על המופיליה, דליות ורידים ומחלות לב וכלי דם נוספות. הוא אף מונע התרבות מואצת של תאים הקשורה להתפתחות גידולים סרטניים.

חומצה סליצילית – הורמון שנחשב לאחד החשובים ביותר לצמח ובעל שימושיים לא פחות חשובים עבור האדם. החומר הזה קיים באספירין והוא בעל תכונות שיכוך כאבים חזקות ביותר הידועות כבר 2,500 שנים. החומצה הסליצילית אף מסייעת להילחם בטרשת עורקים והיא קיימת בתרופות ותכשירים רבים בתעשיית הרפואה.

ויטמין C – אחד הויטמינים המוכרים ביותר, בעל יתרונות בריאותיים למכביר, ביניהם חיזוק השיניים, שמירה על נימי הדם, בניית העצמות והרקמות, חיזוק המערכת החיסונית, נוגד דלקות ומסייע למניעת התפתחות סרטן בשל תכונתו כנוגד חמצון.

מלבד כל אלה, לכל פרי יש את הייחודיות שלו:

חמוציות – פרי שמקורו בצפון אמריקה אשר הולך וצובר מוניטין כמזון-על, ככל שהמחקר אודותיו מתקדם. ידוע כמסייע לדלקות בדרכי השתן, לאולקוס ולדלקות חניכיים.

אוכמניות – פרי בעל גוון כחול ויפה הגדל גם בארץ. התכונות הרפואיות לא מוגבלות לפרי עצמו וקיימות גם בעלים. ידועות כמחזקות את כלי הדם. מומלץ לסוכרתיים, הסובלים מיתר לחץ דם ונגד דליות ברגליים.

פטל – הטעם המוכר שקיים בכל הרבה מאכלים מעובדים, מומלץ לצריכה טבעית. מעולה לכאבי גרון ודלקות חניכיים. מומלץ ללעוס היטב ולתת לפטל "לשטוף" את חלל הפה כדי למנוע מהחיידקים להתפתח.

דובדבנים – לא כולנו יודעים, אבל גם הדובדבנים שייכים לקבוצת פירות היער. נמצאו כיעילים להקלה על מחלת השיגרון, דלקת פרקים הנובעת מעודף חומצות שתן בדם. טובים גם לכאבי גרון.

תותים – פרי פופולרי מאוד, בשל טעמו ומתיקותו. הוא מקור נהדר לחומצה פולית ולכן חיוני עבור בריאות הלב. תותים אף ידועים כמלבניי שנייים טבעיים.

עוד במשפחת פירות היער:

דומדמניות

תות עץ

פטל שחור

ועוד כמה מינים פחות נפוצים.

עשו לכם הרגל לצרוך פירות יער מכל המינים והסוגים. התועלת הבריאותית שלהם היא פשוט משהו שאסור לוותר עליו.

מאת: **בוֹעֵז מִזְרָחִי**

8 . אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה

כ"ז אדר תשל"ט 26.3.1979 נחתם בווינה חוזה השלום בין ישראל למצרים

לאחר ביקורו של נשיא מצרים אנואר סאדאת בישראל בחודש כסלו תשל"ח (1977) החל תהליך מייגע וממושך של שיחות שלום, שהתנהל במשך כמה חודשים ללא תוצאות של ממש ועם משברים לא מעטים בין הצדדים. נשיא ארצות הברית, ג'ימי קרטר, הזמין את שני הצדדים למעון הנופש הנשיאותי שלו בקמפ דייוויד, ליד וושינגטון ובמשך 13 ימים התנהלו שיחות בין משלחות ישראל ומצרים, בראשות מנחם בגין ואנואר סאדאת שבסופם חתמו מנחם בגין ואנואר סאדאת, יחד עם נשיא ארצות הברית, ג'ימי קרטר, על הסכם מסגרת היסטורי ראשון בין מדינת ישראל למדינה ערבית (אלול תשל"ח – ספטמבר 1978). הסכם זה כלל את העקרונות לחוזה השלום, והוא הועבר להצבעה בכנסת. על בסיס הסכם העקרונות ניסחו במשך חצי שנה את חוזה השלום אשר נחתם במעמד חגיגי בווינה. במיוחד זכורה התמונה שבה שלושת המנהיגים לוחצים ידיים ביניהם.

כ"ח אדר לאחר מרד בר-כוכבא, בוטלו גזירותיו של הקיסר אדריאנוס

נאמר במגילת תענית (מגילה בה מפורטים מספר תאריכים שמוגדרים כימים טובים לישראל ובהם אסרו חכמינו זכרונם לברכה (חז"ל) להתענות (צום). במגילה מוזכרים 36 תאריכים ובהם חנוכה, פורים, נצחונות שונים, בניית חומות ירושלים ועוד)

במגילה מוזכר תאריך זה כיום שבו בוטלו גזירותיו של הקיסר הרומי אדריאנוס. בתקופת מרד בר-כוכבא וכן בתקופה שקדמה לו הטיל הקיסר אדריאנוס מספר גזרות על היהודים שנשארו בארץ לאחר דיכוי המרד הגדול שיש המכנים אותו מרד החורבן (70 לספירה) בה נחרב בית המקדש השני.

אדריאנוס החליט לבנות בירושלים עיר הלניסטית בשם "איליה קפיטולינה" כדי להנציח את נצחון הרומאים על היהודים וכדי לדכא את הרוח היהודית הטיל גזרות נגד קיום הדת היהודית כמו איסור על ביצוע ברית מילה, איסור על לימוד תורה, איסור על שמירת שבת ועוד. יש הסוברים שגזרות אלו היו חלק מהסיבות למרד בר-כוכבא ויש הטוענים שהגזרות היו תוצאה של המרד.

איסור נוסף היה איסור סמיכה (הכוונה שאסור לגדול הדור (הרב הראשי) להסמיך אחריו את דור גדול/גדולי הדור הבאים על מנת שימשיכו להורות וללמד תורה בעם ישראל וכך מסופר בגמרא במסכת סנהדרין:

"פעם אחת גזרה מלכות גזירה על ישראל: שכל הסומך ייהרג, וכל הנסמך ייהרג, ועיר שסומכין בה תחרב, ותחומים שסומכין בהם יעקרו. מה עשה ר' יהודה בן בבא? הלך וישב לו בין שני הרים גדולים ובין שתי עיירות גדולות ובין שני תחומי שבת, בין אושא לשפרעם, וסמך שם חמישה זקנים, ואלו הם: ר' מאיר ור' יהודה ור' שמעון ור' יוסי ור' אלעזר בן שמוע. כיון שהכירו בהם אויבים, אמר להם: "בני רוצו!" אמרו לו: "רבי, ואתה מה תהא עליך?" אמר להם: "הריני מוטל לפניהם כאבן שאין לה הופכין". אמרו: לא זזו משם עד שנעצו בו שלוש מאות לונכיות של ברזל, ועשאוהו לגופו ככברה." הצומת הנמצאת בצפון מזרח קריית אתא נקראת צומת סומך בדיוק על פי הסיפור לעיל.

חיזוק נוסף על שנאתו של אדריאנוס ליהודים אנו מוצאים בסיפור הבא:

"יהודי אחד עבר לפני אדרינוס ושאל בשלומו. אמר לו: מי אתה? אמר לו: יהודי. אמר לו: וכי יש יהודי עובר לפני אדרינוס ושואל בשלומו? אמר: לכו והתיזו את ראשו! עבר יהודי אחר, ראה מה שנעשה בראשון ולא שאל בשלומו. אמר לו אדרינוס: מי אתה? אמר לו: יהודי. אמר לו: וכי יש יהודי עובר לפני אדרינוס ואינו שואל בשלומו? אמר: לכו והתיזו את ראשו. אמרו לו סנקליטון (עוזרים) שלו: אין אנו יודעים מה אלו המעשים שאתה עושה: מי ששואל בשלומך – נהרג. ומי שאינו שואל בשלומך – נהרג! אמר להם: ואתם רוצים

ליעצני היאך אני צריך להרוג בשונאי?". (במילים פשוטות הקיסר לא אהב יהודים ולא משנה מה יעשו, מוכר!!!)

לאור האמור הרי שביום שבוטלו הגזרות קבעו חז"ל שיום זה הינו יום טוב ואין להתענות בו

כ"ח אדר ב' תשל"ו 30.3.1976 "יום האדמה"

בשנות השבעים הופקעו קרקעות מהערבים הן על ידי צה"ל לצורך אמונים (שטח אש 9 ליד כרמיאל), בנימוק בטחוני והן על ידי המנהל האזרחי לצורך הקמת ישובים יהודיים כגון הערים נצרת עלית, כרמיאל בשנות ה-60 ובשנות ה-70 עבור המצפים בגליל. תושבי היישובים הערביים בצפון הפגינו נגד ההפקעות והיו תקריות אלימות בין כוחות הביטחון לבין האוכלוסייה הערבית. בתאריך זה נאבקו הערבים והשביתו את המגזר הערבי כולו כנגד הפקעת הקרקעות מה שנקרא כיום "יום האדמה" שבו התקיימה התפרצות זעם של ערביי ישראל באיזור הגליל התחתון ליד הכפרים עראבה, סכנין ודיר חנא.

במהלך היום הוכרזה שביתה כללית, ראשי הוועד הארצי להגנת האדמות הערביות איבדו את השליטה על ההמונים שהחלו בעימות אלים עם זרועות הביטחון. במהלך ההתפרעויות נהרגו 6 ערבים, נפצעו 70 ונעצרו 300. מאז האירוע, נוהגים ערביי ישראל וערביי השטחים לציין את האירוע כל שנה. במהלך השנים הפך בנוסף יום זה להזדהות ערביי ארץ ישראל עם ערביי יהודה ושומרון ותמיכה באינתיפאדה תוך כדי הנפת דגלי אש"פ וכן להפגנות נגד הקיפוח הערבי בארץ.

כ"ט אדר תש"ד 24.3.1944 "הידיד" צ'רלס אורד וינגייט נהרג

בהתרסקות מטוס בבורמה

צ'רלס אורד וינגייט נולד בהודו למשפחה סקוטית וכמו אביו, שהיה קצין בצבא הבריטי, בחר אף הוא בקריירה צבאית. הוא רכש השכלה צבאית ושירת בהודו

ובסודן, שם למד ערבית ומדעי המזרח. הודות לנסיונו הצבאי ולהיכרותו את המזרח התיכון נשלח בשנת 1936 לשרת בארץ ישראל כקצין מודיעין בדרגת קפטן (סרן), בתקופת "המרד הערבי" (1936–1939) שהופנה כנגד המנדט הבריטי. במהלך שהותו בארץ הפך וינגייט לתומך נלהב ופעיל ברעיון הציוני, בין השאר בשל מורשת התנ"ך שעליה חונך ולכן האמין בשיבת עם ישראל לארץ ישראל ובתחייה הציונית. בנוסף למד וינגייט מהתנ"ך שיטות לוחמה וטכסיסי קרבות הוא העריך את פעילותם של מנהיגי ישראל וביחוד את גדעון השופט אשר ממנו למד את הסיסמא "ממני תראו וכך תעשו".

עקב התגברות פעילותן של הכנופיות הערביות החליט לסייע ליישוב היהודי ובהסכמת השלטון הבריטי הקים בשיתוף עם ארגון ה"הגנה" את "פלוגות הלילה המיוחדות" שהיו יחידות קומנדו מעורבות של יהודים ובריטים שניהלו לוחמת גרילה נגד הכנופיות הערביות. פלוגות אלו זכו להצלחה ברוב פעולותיהם. וינגייט הוא שטבע את המושג "לצאת אל מחוץ לגדר", כלומר לעבור מהתגוננות פסיבית לפעילות התקפית אקטיבית למניעת טרור. במילים אחרות שההתקפה הינה ההגנה הטובה ביותר

בגלל יחסו האוהד לציונות וליהודים וכן בגלל לחץ הערבים הרחיקו אותו הבריטים מהארץ ונאסר עליו לשוב לארץ ישראל. אך גם לאחר שיצא מן הארץ נשאר אוהד נלהב של המפעל הציוני ועשה רבות לסייע להצלחתו.

וינגייט נהרג בתאונת מטוס בבורמה, בעת הכנת פעולתם הגדולה ביותר של כח הגרילה שהקים כנגד היפנים. מורשתו הצבאית, שהתבססה על יוזמה, תחכום, ניידות ולוחמת לילה, השפיעה על אופיים של ארגון הפלמ"ח וצה"ל. על שמו נקראים כפר הנוער הדתי "ימין אורד" שנמצא בהר הכרמל, המוסד לחינוך גופני "מכון וינגייט" שליד נתניה ששם מתקיימת מידי שנה אליפות צה"ל בכושר קרבי וכן רחובות רבים בערי ישראל.

כ"ט אדר ב' תש"ח 9.4.1948 פרשת "דיר יאסין"

הכפר דיר-יאסין שכן על גבעה ממערב לירושלים, בגובה 800 מטר מעל פני הים, ובמרחק של 700 מטר לערך מהשכונה היהודית גבעת-שאול. משלט דיר-יאסין חלש על השכונות היהודיות המערביות: גבעת-שאול, בית-הכרם ויפה-נוף ועל הדרך לבית-וגן. וכך חלש הכפר על קטע מהכביש המקשר את ירושלים עם תל-אביב. דיר-יאסין שימש מעבר לכוחות שנעו מן הכפרים הערביים עין-כרם ומלחה שבדרום אל הכפרים קסטל וקולונייה, ששלטו על הכביש הראשי ירושלים תל-אביב. ימים ספורים לפני ההתקפה על דיר-יאסין נמסר על נוכחות לוחמים זרים בכפר, ביניהם חיילים עירקיים ואנשי כנופיות. דיר-יאסין נכלל בכפרים הערביים שיש לתפוס במסגרת מבצע "נחשון" שהחל שלושה ימים קודם. ואמנם, בשעה שנערכו קרבות הדמים על הקסטל, זרמה אל שדה הקרב תגבורת ערבית, שעברה דרך דיר-יאסין ועזרה לגירוש הכוח היהודי שכבש את הקסטל.

שנודע למטה ה"הגנה" על התוכנית של האצ"ל לכבוש את דיר-יאסין, ביקש דוד שאלתיאל מפקד ההגנה בירושלים ממרדכי קאופמן - "רענן" שהיה המפקד האצ"ל בירושלים לתאם את מועד כיבוש הכפר עם ההתקפה החוזרת המתוכננת לכיבוש הקסטל. הקוד שניתן לפעולה היה "אחדות לוחמת" שבה לבטא את שיתוף הפעולה בין שלושת המחתרות (למרות שההגנה לא השתתפה בקרב היא תמכה בו ואף היתה שותפה בתכנון). בתדריך שלפני היציאה לקרב אמר "רענן" כי מאחר שמדובר בכיבוש ולא בפעולת עונשין, יש להימנע מפגיעה בערבים שלא לצורך. במיוחד הזהיר שלא לפגוע בזקנים, נשים וטף. זאת ועוד, כל ערבי שייכנע, אפילו הוא לוחם, יש לקחתו בשבי ולא לפגוע בו בשום צורה שהיא. כדי למנוע קורבנות מיותרים, הוחלט כי את הפעולה יוביל משוריין מצויד ברמקול, אשר ייכנס לכפר לפני הפתיחה באש ובאמצעות הרמקול יודיעו לתושבים כי הכפר מוקף על-ידי אנשי אצ"ל והלח"י והתושבים נקראים לעזוב את הכפר לכיוון עין-כרם או להיכנע. בהמשך ההודעה נאמר כי הדרך לעין-כרם פתוחה ובטוחה.

התוכנית היתה לתקוף את הכפר בשני ראשים: כוח של שתי מחלקות אצ"ל, יתקוף מכיוון בית-הכרם, וכוח של מחלקת לח"י יתקוף מכיוון גבעת-שאול. בשעה שתיים אחר חצות הוסעו לוחמי האצ"ל לנקודת ההתחלה בבית-הכרם. הכוח צעד לתוך הוואדי, שם התפצלו הכיתות, וכל כיתה עלתה לשטח הפעולה המיועד לה. יחידת לח"י נערכה בגבעת-שאול ומשם התקדמה לעבר היעד. חלק מן הכוח התקדם מאחורי המשוריין שנשא את הרמקול ונסע בשביל המוביל למרכז הכפר. סמוך לשעה 5 לפנות בוקר הבחינו שומרי הכפר בתנועה חשודה. ואחד מהם צעק בערבית "מחמוד". אחד מחיילי האצ"ל חשב שפונים אליו בסיסמה "אחדות" וענה בעברית את חלקה השני של הסיסמה "לוחמת" הערבי פתח באש ובעקבות כך החל ירי מכל הכיוונים. המשוריין נושא הרמקול התקדם במעלה השביל וכאשר הגיע למבואות הכפר נתקל בתעלה שנחפרה לרוחב הדרך ונאלץ לעצור. הרמקול הופעל וההודעה שנמסרה בו נשמעה רק בכניסה לכפר ובמרכז הכפר לא שמעו אותו. יתר היחידות פתחו בהסתערות, שהיתה מלווה בהתפוצצויות ויריות רבות כשהתנגדות הערבים היתה חזקה מאוד.

עם סיום הקרב, התברר כי מאות מבין תושבי הכפר נסוגו לעין-כרם, בנצלם את העובדה שהדרך לשם היתה פנויה. אלה שנותרו בכפר, נכנעו ונלקחו בשבי. השבויים, רובם נשים וילדים, הועלו על משאיות והועברו דרך רחובות ירושלים המערבית למזרח העיר, שם נמסרו לידי אחיהם הערבים. הידיעה על כיבוש דיר-יאסין פשטה בעיר, ויהודי ירושלים קיבלוה בסיפוק רב. השמחה היתה גדולה לא רק משום שעם הכיבוש יכלו תושבי השכונות המערביות לנשום לרווחה, אלא מעצם העובדה שהיוזמה עברה לידי היהודים.

כיבוש הכפר היווה השלמה לפריצת הדרך במסגרת מבצע "נחשון". הקרב בדיר יאסין הפך עם הזמן "לפרשת דיר יאסין" בו הואשמו כוחות האצ"ל הן על ידי הערבים והן על ידי ההגנה (מטעמים פוליטיים) בטבח הערבים. במחקרים שנעשו התברר שנהרגו כ-100 ערבים בניגוד לידיעות על מאות שנהרגו. בדיעבד התברר שההגזמה במספרים היתה חלק מלוחמה פסיכולוגית ואף

עזרה בבריחה של ערבים באיזור והקלה על שחרור הדרך לירושלים. לכוחותינו היו 5 הרוגים ו-32 פצועים.

א' ניסן תקל"ב 4.4.1772 נולד רבי נחמן מברסלב

ר' נחמן מברסלב נולד בשנת 1772 באוקראינה. נצר למשפחתו של הבעל שם טוב, מייסד החסידות בגיל צעיר הצליח בדרך מקורית באמצעות יציאה ליערות והתחברות לטבע לקבץ סביבו מספר חסידים. שיטות הלימוד וההוראה שלו גרמו להתנגדות רחבה ולכן נאלץ לעזוב עם משפחתו לארץ ישראל, נסיעה שהייתה רצופה הרפתקאות, תלאות וקשיים. הוא הגיע לארץ במהלך מלחמתו של נפוליאון בארץ ישראל נגד הטורקים, ושהה בה כחודשיים, בעיקר בצפת ובטבריה. עקב מלחמה הצליח להימלט כשעלה על ספינת קרב תורכית, ובשנת 1802 הגיע לעיר ברסלב שם יצר את עיקרי תורתו ובה הצטרפו אליו כמה מתלמידיו החשובים. הביקור בארץ הותיר עליו רושם עצום ולכן תמך ועוד עליה לארץ משפטו המפורסם היה "כל מקום אליו אני הולך, אני הולך לארץ ישראל".

רבי נחמן היה נוהג להתבודד בטבע, לשוטט ביערות ובשדות וחש כי גם העשבים והצמחים משתתפים בתפילותיו. לדבריו, חשוב לרקד ולזמר וכל המרבה בכך הרי זה משובח. יחד עם זאת נהג גם להרבות בסיגופים. מפורסמת ביותר היא שירת העשבים שלו שהולחנה על ידי נעמי שמר. "דע לך שכל רועה ורועה יש לו ניגון משלו....". במהלך שנותיו בעיר ברסלב הוא איבד את אשתו וכמה מילדיו, שמתו ממחלות, וביניהם בנו היחיד והאהוב. הוא עצמו חלה בשחפת, ובשנת 1810, כאשר הרגיש שמותו קרוב, עבר לעיר אומן בה נפטר בחודש תשרי תקע"א – 1810 ובה גם נקבר. רבי נחמן היה מייסד חסידות ברסלב, ונשאר עד היום מנהיגה היחידי, לאחר מותו בגיל צעיר החליטו חסידיו לא לבחור מנהיג אחר, ונשארו חסידים ללא רבי. ולכן נקראת חסידות זאת "חסידות של החסידים המתים". כיום משמש ציון קברו באומן לאתר עליה לרגל של עשרות אלפי יהודים בעיקר לתפילות ראש השנה.

ג' ניסן תשס"ה 12.4.2005 נפטר אהוד מנור

אהוד מנור, מגדולי הפזמונאים הבולטים בארץ, נולד ב-1941 במושבה בנימינה, למד בבית הספר במושבה ובתיכון הריאלי בחיפה, ואחרי השירות בצבא למד באוניברסיטה העברית פסיכולוגיה וספרות אנגלית. ב-1962 התקבל למשרה זמנית כעורך מוסיקה בקול ישראל, עבודה זו שינתה את כיוון העיסוק שלו. אהוד מנור חבר פזמונים למלחינים רבים ומגוונים כמשה וילנסקי, יוני רכטר, יאיר רוזנבלום ונחום היימן, יהודה פוליקר, אריאל זילבר וקורין אלאל וכן עבד עם נורית הירש וביחד הוציאו שירים ופזמונים רבים ובהם השיר שזיכה אותנו לראשונה בתחרות האירוויזיון ("אבניבי" בביצועו של יזהר כהן) שירים נוספים שכתב עם נורית הירש היו "בשנה הבאה", "הבתים שנגמרו ליד הים", "בן יפה נולד", "ללכת שבי אחרייך". שותפיו הבולטים ביותר ביצירה העברית ב-25 השנים האחרונות הם מתי כספי, בועז שרעבי וחנון יובל.

אחד משירים המפורסמים שלו היה "אחי הצעיר יהודה" שאותו כתב לזכרו של אחיו שנפל במלחמת ההתשה. מנור תירגם גם מחזות רבים לעברית. אהוד מנור אף זכה בפרס ישראל ובנימוקים להחלטה כתבו חברי הוועדה: "אהוד מנור כפזמונאי מייצג את ההווה העכשווית. זה כשלושים שנה שהוא מבטא את רחשי לבנו במאות השירים שכתב עם מיטב המלחינים, לדורותיהם. האיש שהצהיר שאין לו ארץ אחרת הוא חתן פרס ישראל לשנת החמישים". כחודש לפני מותו הוחלט באוניברסיטת בר-אילן להעניק לו תואר של ד"ר של כבוד "כאות הוקרה על פעילותו הפורה והברוכה (של מנור) בתחום הזמר העברי". בטקס עצמו כבר לו היה אהוד מנור בין החיים. רבים משיריו נכנסו לקלאסיקה של הזמר העברי והפכו לנכס צאן ברזל.

ד' ניסן תש"ח 13.4.1948 "שיירת הדסה"

עם החלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947, החלו פורעים ערביים לתקוף יהודים בכל רחבי הארץ, לרבות בירושלים. בית החולים הדסה שכנן על הר הצופים

שהיה באותה נקודת זמן מובלעת יהודית בלב אוכלוסייה ערבית עויינת. הערבים אף לא היססו לתקוף רכבים שנסעו לבית החולים. עקב כך התמעטה התנועה לכיוון בית החולים. היות ומלאי התרופות והמזון החל להיגמר, תוכננה שיירה גדולה שתביא עימה חולים, ציוד, רופאים ואספקה אל בית החולים הנצור. המפקד הבריטי באיזור הבטיח מצידו כי הדרך בטוחה. בעקבות כך יצאה השיירה ב-13 באפריל לפנות בוקר. כל אנשי השיירה היו יהודים ורובם לא היו תמושים. השיירה כללה עובדי רפואה של בית החולים הדסה, עובדי האוניברסיטה העברית, אנשי ההגנה, חולים, מבקרים ואזרחים. במחצית הדרך, בשכונת שייח ג'ארח עלה הרכב המוביל על מוקש והשיירה הותקפה על ידי כנופיות ערביות. 5 רכבים הצליחו להימלט, אך 5 רכבים אחרים נתקעו ומטח כבד של אש מקלעים נורה לעברם. הירי גרם לדליפת בנזין מהרכבים, אותו ניצלו הערבים כדי להציתם באמצעות בקבוקי מולוטוב, כאשר הנוסעים עדיין בפנים. הירי לא פסק גם לאחר שהניפו דגל לבן שמשמעותו כניעה.

במשך כל שעות ההתקפה, סירבו הכוחות הבריטים להתערב ולסייע בחילוץ השיירה. ניסיונות החילוץ שביצע הפלמ"ח החלו מאוחר מדי ובמהלך 7 שעות של התקפה נרצחו 78 יהודים מירי או משריפה. הנרצחים הובאו לקבר אחים בסנהדרייה.

בס"ד

הריצה במרתון ירושלים להשלמת המימון להקמת פארק החסד ע"ש אודליה

בננו הצעיר ישי ה' יחייהו ויזכהו יזם עם הנוער ביישובנו – חשמונאים פעולה לסיוע בהשלמת המימון החסר להקמת פארק החסד להנצחתה של אודליה.

אחרי שרץ כבר שני מרתונים שלמים 42.2 ק"מ כ"א (מרתון טבריה ומרתון תל אביב) אותם הוא הקדיש למטרות חברתיות (פעמונים) הוא רץ בשבוע שעבר במרתון ירושלים אותו הוא הקדיש לפארק החסד ע"ש אודליה (הפארק מתוכנן להתאים גם לילדים נכים)

היעד שהם קבעו לעצמם לגייס 42,195 ₪. שקל על כל מטר שהוא רץ. וכל זאת הוא מסביר באתר אשר הקישור אליו מצורף בזה. הוא ביקש ממני שאעזור לו להפיץ האתר ואני כאבא ממושמע עושה זאת.

כדאי ללחוץ על הקישור:

בס"ד

אבוש, מצ"ב קישור לאתר התרמות לפארק אודליה. אתה מוזמן להפיץ

אותו <http://www.mimoona.co.il/ProjectsMobile/171>

From: ישי דוד תורג'מן [mailto:ishay.d.t@gmail.com]
Sent: 19 Mar 2014 1:59 PM
To: אבוש
Subject: אתר התרמה לפארק אודליה

9 המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם- תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רזניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבני, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא- נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה .

בברכת שבת ומבורך
שמעון תורג'מן

סדרת פרסומי "גמ"ח תורג'מן"

בנושא מעגל השנה ומעגל החיים של האדם היהודי:

1. פנינים לשבת גליון שבועי בפרשת השבוע וחגים בדוא"ל למנויים.
2. ברית מילה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים בנושא הברית ו"ברית יצחק" כולל קריאת התיקון מחולק ל 10 קוראים.
3. פדיון בן חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא הפדיון.
4. זבד הבת חוברת אישית מזכרת לתינוקת ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא זבד הבת.
5. חלאקה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה מנהגים, תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא ה"חלאקה".
6. בר מצווה חוברת אישית מזכרת לבר המצווה ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בר מצווה".
7. בת מצווה חוברת אישית מזכרת לבת המצווה ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בת מצווה".
8. נישואין חוברת אישית ובה הדרכה לבני הזוג ובה תפילות וברכות, תוכנית לוגיסטית לאירגון החתונה כולל לוי"ז מפורט כולל הנחיות לרישום ברבנות, טיפים לבחירת האולם, הקייטרינג, התזמורת הצלם ויתר בעלי המקצוע וכן תוכנית להכנת תקציב לאירוע וניהול ההזמנות והמזמנים, מתנות ועוד. וכן טיפים שונים לניהול האירוע.
9. חנוכת בית חוברת אישית מזכרת למשפחה ובה מנהגים, הלימוד מחולק, ל-10 קוראים תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט טקס "חנוכת הבית".
10. אזכרות: חוברת תפילה זכרון לעילוי נשמת המנוח/ה כולל פרקי תהלים ומשניות המותאמים לשם הנפטר/ת וכן דברי זכרון, קווים לדמותו/ה ותמונתו/ה של המנוח/ה.

רחוב הגפן 22, ת"ד 1601, חשמונאים 73127
 טלפון: 08-9761519, פקס: 08-9761010
 נ"ד: 050-5333949
 דוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

